

T. C.
İSTANBUL ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
GAZETECİLİK ANABİLİM DALI

DOKTORA TEZİ

MEDYA VE ALGI YÖNETİMİ;
TÜRKİYE VE UKRAYNA KARŞILAŞTIRMASI

ANNA SUKHODOLOVA
2502120446

DANIŞMAN
PROF. DR. ARZU KIHTİR

İSTANBUL, 2020

T. C.
İSTANBUL ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
GAZETECİLİK ANABİLİM DALI

DOKTORA TEZİ

MEDYA VE ALGI YÖNETİMİ;
TÜRKİYE VE UKRAYNA KARŞILAŞTIRMASI

Anna SUKHODOLOVA
2502120446

DANIŞMAN
Prof. Dr. Arzu KIHTİR

İSTANBUL 2020

ÖZ

MEDYA VE ALGI YÖNETİMİ;

TÜRKİYE VE UKRAYNA KARŞILAŞTIRMASI

ANNA SUKHODOLOVA

Bu tez çalışmasında 2013 yılında Türkiye’de meydana gelen Gezi Protestoları ve 2014 yılında Ukrayna’da patlak veren Euromaydan (nam-ı diğer Onur devrimi) öncesinde, süresinde ve sonrasında uygulanan algı yönetimi teknikleri ve girdileri, algı yönetiminin araçları olan enformasyon savaşı, semantik savaş, mit ve kahraman yaratma, fiziksel uzam düzeltilmesi incelenmektedir. Çalışmanın hedeflerinin bir tanesi, her iki protestonun farklı sonuçlar doğurması nedeniyle çalışma sırasında ortaya çıkan bulgular doğrultusunda her iki ülkenin algı yönetimi konusundaki yetkinliği kıyaslama yapılarak bu sonuçları tetikleyen unsurları tespit etmesidir.

Anahtar Kelimeler : Algı Yönetimi, Propaganda, Enformasyon Savaşı, Hibrid Savaş, Semantik Savaş, Gezi Protestoları, Euromaydan Protestoları, Onur Devrimi, Kırım İstilasası, Türkiye, Ukrayna, Rusya

ABSTRACT

**MEDIA AND PERCEPTION MANAGEMENT:
TURKEY AND UKRAINE COMPARATIVE ANALYSIS**

ANNA SUKHODOLOVA

In this thesis we're analyzing perception management technics, inputs and perception management tools such as information warfare, semantic war, myth creating, heroization and re-shaping of physical space that have been implemented before, during and afterwards Gezi Protests that took place in Turkey in 2013 year and Euromaidan protests (i.e. Revolution of Dignity) that shook Ukraine a year later, in 2014. One of the aims of this research is to make a comparative analysis of both countries' capability for reception management in the light of findings that have been emerged during preparation of this study and determine factors that have caused different results in these two cases.

Keywords: Perception Management, Propaganda, Information Warfare, Hybrid Warfare, Semantic War, Gezi Protests, Euromaidan Protests, Revolution of Dignity, Annexation of Crimea, Turkey, Ukraine, Russia

ÖNSÖZ

2014 yılında anavatanım Ukrayna’da kalabalık protestolar sonucunda ülkenin ilerlediği yolun değişmiş olduğu söylenebilir. İstenmeyen iktidarın gitmesine rağmen Ukrayna toprak kaybı yaşamış, ülkenin doğu tarafında ateşli çatışmalar halen devam etmektedir. Türkiye’de de bir sene öncesinde 2013 yılında hükümete karşı güçlü bir protesto dalgası yaşandığı halde Ukrayna’daki gidişat Türkiye’de kaydedilmemiştir. Bundan yola çıkarak bu çalışmayı ortaya koymamın amacı, iki olaylar arasında benzerlikler ve farklılıklar tespit ederek Ukrayna’nın yaşadığı sonuçların neden bu denli ağır olmasının sebebini araştırmaktır.

Olayların siyasi boyutunun yanı sıra iletişimsel boyutu da mevcuttur. Dijitalleşmiş dünyada bu iletişimsel boyutun ağır basarak olup olayların siyasi seyrini şekillendirdiğini söylemek yanlış olmaz. Çağdaş medya imkanları kullanılarak toplumun algısını yöneterek gündemdeki konulara karşı bakış açısının nasıl yönlendirebileceğini, toplumun kendini algılama konusunda ne gibi bir değişikliğe uğratılabileceğini, çeşitli algı yönetimi yöntemleri uygulanarak tarihi geçmişin nasıl yeniden yorumlanabileceğini, “Biz kimiz?” sorusunun yanıtlarının ne kadar değişken olabileceğini bu çalışmada görmek mümkündür.

Bu çalışmanın hayata geçirilmesi sürecinde her aşamasında bilgilerini, tecrübelerini ve değerli zamanlarını esirgemeyerek bana her fırsatta yardımcı olan değerli Prof. Dr. Arzu KİHTİR’e ve araştırmanın her bir aşamasında görüşleriyle beni destekleyen ve cesaretlendiren Prof. Dr. Nurdoğan RİGEL’e sonsuz teşekkürlerimi sunarım. Ayrıca bu zorlu tez sürecinde benden desteğini bir an için bile esirgemeyen değerli arkadaşım Ercüment ÖZKASAP’a ve bana olan güvenini hiç kaybetmeyen, hep beni destekleyen ve başarabileceğime inanan anneme teşekkür ederim.

İSTANBUL, 2020
Anna SUKHODOLOVA

İÇİNDEKİLER

ÖZ.....	v
ABSTRACT	vi
ÖNSÖZ.....	vii
TABLolar LİSTESİ.....	xi
ŞEKİLLER LİSTESİ.....	xii
RESİMLER LİSTESİ.....	xiii
KISALTMALAR LİSTESİ.....	xv
GİRİŞ	1

BİRİNCİ BÖLÜM

ALGI YÖNETİMİ; KAMU DİPLOMASİSİ, YUMUŞAK GÜÇ, PROPAGANDA VE ENFORMASYON SAVAŞLARI

1.1. Propaganda	4
1.2. Kamu Diplomasisi	8
1.3. Yumuşak Güç	12
1.4. Enformasyon Savaşı	15
1.5. Algı Yönetimi	20

İKİNCİ BÖLÜM

GEZİ VE MAYDAN PROTESTOLARI. OLAYLARIN KRONOLOJİSİ

2.1. 94 gün. Ukrayna'nın AB'ye Ortaklık Kazanmasından Can ve Toprak Kaybına. Euromaydan ve Kırım İstilas	26
2.2 19 Gün. Gezi Eylemlerinin Özeti	38

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

ALGI YÖNETİMİ, ANLAMSAL ŞEKİLENDİRME VE GERÇEKLERİN YENİDEN TASARLANMASI

3.1. Algı Yönetimi Girdileri	45
3.1.1. Kimlik Özdeşliği	46
3.1.2. Risk Hissi	50
3.1.3. Gündelik Davranışların Kahramanlaştırılması	52
3.1.4. Azınlık Pozisyonundan Çoğunluk Pozisyonuna Geçme	54
3.1.5. Biz Onlar Retoriği	54
3.2. Algı Yönetimi: 3 Farklı Model	60
3.3. Anlamsal Şekillendirme	73
3.3.1. Semantik Savaş ve Enformasyon Alanının Zaptı	73
3.3.2. Ülke dostluğu mu, Gazetecilik mi?	107
3.3.3. Mit ve Kahraman Yaratma	116

3.3.4. Anlamsal Şekillendirme	117
3.3.5. Fiziksel Uzam Düzeltilmesi	135
SONUÇ	138
KAYNAKÇA	143
EKLER.....	158
EK 1: Gezi Olayları	158
EK 2: Meydan Protestoları.....	160
EK 3: “Alo Fatih” Olarak Bilinen Konuşma İddialarının Tam Metni	161
EK 4: Türkiye, Ukrayna ve Rusya olmak üzere “Hangi ülkeler sizin ülkenize karşı düşmanca davranıyor” konusunda kamuoyu araştırmaları	164
EK 5: Türkiye’deki Gezi Olayları ile Ukrayna’daki Euromaydan Protestoları arasındaki Benzerlikler	167
EK 6: 3.06.2013 Tarihinde Yayımlanan “Kelime Oyunu” Programında Sorulan Kelimelerin Tam Listesi	176
EK 7: Aleksandr Dugin. İç Düşman ile Tartışma Kuralları	182
EK 7-1 Rusçası	182
EK 7-2 Türkçesi	184
ÖZGEÇMİŞ.....	187

TABLÖLER LİSTESİ

Tablo 1: Eski ve Yeni Kamu Diplomasisi.....	14
Tablo 2: Farklı Kitlelere Farklı Mesaj Uygulama, "Terörizme Karşı Savaş" Örneği	17
Tablo 3: Çevre şekillendirmesi	22
Tablo 4: Rusya propagandası etkililik indeksi	59
Tablo 5: Basın Özgürlüğü tablosu Freedom House tarafından hazırlanan yıllık raporlara istinaden çizilmiştir.....	69
Tablo 6: İnternet Özgürlüğü tablosu Freedom House tarafından hazırlanan yıllık raporlara istinaden çizilmiştir.....	72
Tablo 7: Gerasimov'a göre silahlı mücadelelerin niteliklerinin değişimi.....	76
Tablo 8: RT (Russia Today)'nin yıllık bütçesi	78
Tablo 9: Rusya'nın düşmanları. Kamuoyu Araştırması	111
Tablo 11: Dile göre Rusya Propaganda Etkisi	130
Tablo 12 Sizce en çok hangi ülke veya ülkeler Türkiye'ye tehdit oluşturmaktadır?	164
Tablo 13: Ukrayna vatandaşlarının Rusya'ya karşı tutumu	165
Tablo 14: En çok hangi ülkeler Rusya'ya karşı düşmanca davranıyor?.....	166

ŞEKİLLER LİSTESİ

Şekil 1: Enformasyon Savaşı Boyutları	18
Şekil 2: Algı Yönetimi Kavramlar Haritasında.....	24
Şekil 3: RT (Russia Today)’nin YouTube takipçi sayısı	85
Şekil 4: Bilinç Oluşturma.....	95
Şekil 5: Rusya’daki enflasyon oranı 1 Ekim 2010 – 1 Ocak 2015	110

RESİMLER LİSTESİ

Resim 1: Le Monde'da yayımlanan Taksim karikatürü (12.06.2013).....	56
Resim 2: Radio Svoboda'da yayımlanan Ukrayna karikatürü (11.07.2017).....	57
Resim 3: Rusya Televizyonunda Hava Durumu Programında Ukrayna şehirleri olan Donets’k, Luhans’k ve Kharkiv için hava durumu da verildi (19.03.2014)	64
Resim 4: Rusya Hava Kuvvetleri Suriye’ye girdikten sonra Rusya Televizyonunda Hava Durumu Programında Suriye Hava durumu ve bu durumun bombalama için uygunluğu tartışıldı (5.10.2015).....	65
Resim 5: Davutoğlu'nun "Türk Alemi" haritası	133
Resim 6: Rusya Federasyonu’nun “Kırım’ın geri dönmesi” nişanı	137
Resim 7: Gezi Olaylarında Atılan İlk Tweet (27.05.2013).....	158
Resim 8: Gezi Olaylarının 1. günü: Kırmızı Elbiseli Kız (28.05.2013)	158
Resim 9: Aynı Manşetle Çıkan Gazeteler (7.06.2013)	159
Resim 10: Ukraynalı bir gazeteci olan Mustafa Nayyem'in 21 Kasım tarihli Paylaşımı	160
Resim 11: Bayrak sembolü. Türkiye.....	167
Resim 12: Bayrak sembolü. Ukrayna.....	167
Resim 13: Sapanlı eylemci. Türkiye	168
Resim 14: Sapanlı eylemci. Ukrayna	168

Resim 15: Eylemcilerin iş makinesine el koyup polise doğru sürüyorlar. Türkiye .	169
Resim 16: Eylemcilerin iş makinesine el koyup polise doğru sürüyorlar. Ukrayna	169
Resim 17: Olaylarda hayatını kaybedenler. Türkiye	170
Resim 18: Olaylarda hayatını kaybedenler. Ukrayna	170
Resim 19: “Kahramanlar”. Türkiye	171
Resim 20: “Kahramanlar”. Ukrayna	172
Resim 21: Gitar çalan adam. Türkiye	173
Resim 22: Gitar çalan adam. Ukrayna	173
Resim 23: Pişano çalan adam. Türkiye	174
Resim 24: Pişano çalan adam. Ukrayna	174
Resim 25: Eylemci Düğünü. Türkiye	175
Resim 26: Eylemci Düğünü. Ukrayna	175

KISALTMALAR LİSTESİ

AB	: Avrupa Birliği
ABD	: Amerika Birleşik Devletleri
AKM	: Atatürk Kùltür Merkezi
AKP	: Adalet ve Kalkınma Partisi
BBC	: British Broadcast Corporation, Britanya Devlet Yayın Kurumu
bkz.	: Bakınız
CHP	: Cumhuriyet Halk Partisi
CIA	: Central Intelligence Agency, ABD Merkezi İstihbarat Teşkilatı
CNN	: Cable News Network, Amerika Özel Haber Kanalı
CPI	: The Committee on Public Information, Kamu Enformasyon Komitesi
Çev.	: Çeviren
DEAŞ	: Devlet'ül Acem ve's Şam
Ed.	: Editör
FSB	: Rusya Federal Güvenlik Servisi
İŞİD	: Irak-Şam İslam Devleti, Irak ve Suriye'de faaliyet gösteren silahlı bir örgüttür.

KGB	: Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği'nin İstihbarat Teşkilatı (Комитет государственной безопасности – Devlet Güvenlik Komitesi)
OK	: Odnoklassniki, Rusya kökenli Sosyal Medya sitesi
p.	: Sayfa
PKK	: Kürdistan İşçi Partisi, terör örgütü
PR	: Public Relations, Halkla İlişkiler
RF	: Rusya Federasyonu
RT	: Russia Today TV Kanalı
s.	: Sayfa
SSCB	: Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği
SU-24	: İlk defa Soviyet Birliği'nde üretilmiş ve halen Rusya Hava Kuvvetleri tarafından kullanılan Askeri Havadan Tecrit ve Saldırı Uçağı
TBMM	: Türkiye Büyük Millet Meclisi
TOMA	: Toplumsal olaylara müdahale aracı
TRT	: Türkiye Radyo Televizyon Kurumu
VK	: V Kontakte, Rusya kökenli Sosyal Medya sitesi
HAH	: Milli Bilimler Akademisi

c. : Sayfa

GİRİŞ

Bu çalışmada medyada yer alan haberlerin topluma aktarılış biçimleri yönlendirilerek istenilen şekilde bir algı yaratılması ve bunun için kullanılan teknikler araştırılacaktır. Bu nedenle araştırmanın problemi, Türkiye ile Ukrayna’da meydana gelen “Taksim” ve “Maydan” Olayları çerçevesinde televizyonda yer alan haberlerin topluma aktarılış biçimlerinin yönlendirilmesi, istenilen şekilde bir algı yaratılması şeklinde özetlenebilir.

Bu çalışma üç bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümde “Algı Yönetimi” kavramı üzerinde durulacak, kavramsal bir çerçevenin çizilmesi çalışılacaktır. Algı Yönetiminin kapsamlı bir kavram olması nedeniyle her yönden incelenmesi amacıyla bu tezde disiplinler arası bir çalışma hazırlanmıştır. Sadece İletişim Bilimlerinin sınırlarının içinde kalmayarak Sosyoloji, Psikoloji, Siyaset Bilimi ve Göstergebilimden de yararlanmıştır. Kimi araştırmacılar onu Propagandanın parçası görürken kimileri tersine Algı Yönetiminin diğer unsurların yanı sıra Propagandayı da kapsadığını düşünmektedirler. Bu çalışmada Algı Yönetimi ana kavram kabul edilip unsurları arasında enformasyon savaşları ve hibird savaş, mit ve imaj yaratma, gündem oluşturma, propaganda yapma ve ulusal enformasyon alanını koruma gibi kavramlar da irdelenecektir.

Türkiye Gezi Olayları ile 2013 yılından beri, Ukrayna ise Maydan Protestoları ile 2014 yılından beri Uluslararası medyaların gündemindeki yerini korumaktadır. Her iki ülkenin algı yönetimi operasyonları, enformasyon savaşları ve hibrid savaşa maruz kalması, uluslararası uzmanlar arasında yaygın bir kanaattir.

İkinci bölümde Türkiye’ye, üçüncü bölümde ise Ukrayna’ya odaklanılacaktır. Çalışmanın birinci bölümünde kurulan kavramsal çerçevenin de yardımıyla Türkiye’de 2013 yılında meydana gelen Gezi Protestoları ile kısmen Rusya uçağının düşürülmesi ve Ukrayna’daki Maydan Olayları ile Meydan olaylarını takip eden Savaş

dönemi sırasında algı yönetimi gayretleri, medyayı yönlendirme ve direk kontrol altına alma çabaları malumdur. Aslında tarih boyunca her hükümetin yüzyıllardır süregelen algı yönetimi çabaları bu iki olayda tehlikeli boyuta ulaşmıştır. Bu iki protesto hareketi örnek olay olarak ele alınarak algı yönetiminin öğeleri olan enformasyon savaşları, mit, imaj ve gündem oluşturma, propaganda, hibrid savaş (Hybrid warfare) ve ülkelerin enformasyon alanlarını korumaları ayrı ayrı analiz edilerek kökenleri, sebepleri, kısa ve uzun süreli etkileri ve kullanılan teknikler incelenecektir.

Bu çalışmada aşağıdaki sorulara cevap verilmeye çalışılacaktır;

- Enformasyon savaşları, mit, imaj ve gündem oluşturma, propaganda, hibrid savaş (Hybrid warfare)'nin her biri için hangi özgün yöntemler ve teknikler kullanılmaktadır? Yaratılan etkiler nelerdir?
- Hükümetin ve ona karşı çıkan halkın algı yönetiminin kullanılması konusundaki imkânları ve başarı oranı nelerdir?
- Bir ülkenin enformasyon alanını koruması ne şekilde gerçekleşmektedir? Korunmaması nelere yol açabilmektedir? Koruma ile sansür arasındaki sınır nasıl tespit edilmektedir? En etkili strateji, engellemek mi, karşı koymak mı?
- Hangi nedenlerden dolayı ve algı yönetimindeki hangi hatalardan dolayı Ukrayna'daki durum Türkiye'ye nazaran savaşa dönüşmüştür?

Çoğu çalışmalarda özellikle Arap Baharı ile ilgili olarak gözlemlenen sosyal medyanın heyecanlı yükselişi nedeniyle facebook ve twitter gibi sosyal paylaşım siteleri araştırmacıların dikkatini çekmektedir, fakat bu çalışmada araştırma odağı daha çok konvansiyonel medyanın kralı olan televizyon üzerinde olacaktır. Hızlı gelişmesine rağmen Türkiye'de İnternetin yayılma oranı %51,04, Ukrayna'daki ise %43,4 dolayındayken¹ televizyon izleyici sayısı ülkelerin her ikisinde nüfusun

¹İnternet users (per 100 people), Index Mundi, **Çevrimiçi:**

<https://www.indexmundi.com/facts/indicators/IT.NET.USER.P2> (erişim 19.05.2017)

%85'ini aşan bir rakamdır. Bunun yanı sıra konvansiyonel medya, daha hiyerarşik ve merkezi yapıya sahip olması nedeniyle hükümet kontrolü altına alınmaya ve algı yönetimi aracı olarak kullanılmaya daha meyillidir.

Gezi ve Meydan Olayları esnasında kullanılan algı yönetimi teknikleri ve yaratılan kısa süreli etkilerinin incelenmesinin yanı sıra uzun süreli etkilerine ve olaylar öncesi dönemlerde uygulanan ve bu olaylara sebep olan algı yönetim vakalarına da odaklanılması planlanmaktadır. Son gelişmelere dayanarak uzun süreli etkilerin köküne inmekten kaçınılmayacaktır.

Bu çalışmada veri toplama tekniği olarak kaynak tarama, gözlem, görüşme ve içerik analizi gibi nitel veri toplama yöntemleri de kullanılmıştır. İçerik analizi tekniği, nitel-nicel karışıklı bir teknik olması nedeniyle araştırmaya nicel boyut katmıştır.

BİRİNCİ BÖLÜM

ALGI YÖNETİMİ; KAMU DİPLOMASİSİ, YUMUŞAK GÜÇ, PROPAGANDA VE ENFORMASYON SAVAŞLARI

1.1. Propaganda

Propaganda Türk Dil Kurumu Büyük Türkçe Sözlüğü'nde yer alan bir tanıma göre bir öğreti, düşünce veya inancı başkalarına tanıtmak, benimsetmek ve yaymak amacıyla söz, yazı vb. yollarla gerçekleştirilen çalışma, yaymacadır². Erol Mutlu “İletişim Sözlüğü”nde propagandayı örgütlü inandırma etkinliği, çeşitli inandırıcı ya da ikna edici araçlarla fikirlerin ve değerlerin yayılması olarak tanımaktadır³. İngiliz Britannica ansiklopedisinde ise “Propaganda” başlığı altında “Olay, unsur, yorum, söylenti, yarı gerçek ya da yalanlar olmak üzere bilgilerin, kamuoyunun etkilenmesi amacıyla yayımlanması”⁴ açıklaması bulunmaktadır. Britannica’da propaganda’nın ana öğeleri olarak az çok süreklilik ve sözcük, el hareketleri, afiş, anıt, müzik, giysi, nişan, saç modeli, medeni para ve posta pulu tasarımı vs. sembollerin kullanılması vurgulanmaktadır⁵.

Propagandanın temeli Birinci Dünya Savaşında faaliyet gösteren Creel Komitesi’nde yatmaktadır (daha detaylı bilgi için 1.2. nolu bölüme bkz). Bu komiteden çıkan Edward Bernays modern propaganda öncüsü olup aynı zamanda

² Türk Dil Kurumu Büyük Türkçe Sözlüğü: Çevrimiçi:

http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_gts&arama=gts&guid=TDK.GTS.5489899bb01cb2.16039564 (erişim 10.12.2014)

³ Mutlu E., *İletişim Sözlüğü*, Sofos, Ankara, 2012, s. 255

⁴ Smith B. L., *Propaganda*, Britannica Çevrimiçi: <https://www.britannica.com/topic/propaganda> (erişim 10.12.2014)

⁵ A.e.

1923'te yayımladığı “Kamuoyunun Kristalleşmesi” çalışmasıyla Halkla İlişkilerin babası da kabul edilmektedir. 1928’de yılında Edward Bernays “Propaganda” adlı eserini yayımlayarak kamuoyunun manipüle edilebilmesi ile görüşünü “Ordu askerlerini nasıl sıkı bir kontrol altında tutuyorsa aynı şekilde kamuoyunu tamamıyla kontrol altında tutabiliriz” şeklinde aktarmıştır.⁶ Klişelerin koruyucu işlevi ve kanaat önderlerinin kullanımı olmak üzere propagandanın ana unsurlarını “Teoride her vatandaş kamusal ve kişisel konular ile ilgili kendi kararlarını kendi verir. Pratikte ise her konunun karışık iktisadi, siyasi ve etik taraflarını biz incelemeye mecbur olsak herhangi bir kanaate varamazdık. Bu nedenle görünmez hükümet bilgileri süzgeçten geçirip karar verme alanımızı akıl alır seviyeye getirir. Sözcüsü olan medya aracılığıyla liderlerimiz kamuoyuna sunulan konularda bize farklı bilgi ve fikirleri aktarmakta. Etik alanında etkili birinden, papaz olsun, ünlü yazar olsun ya da sadece yaygın bir kanı olsun genel olarak uyduğumuz standart sosyal davranış kodunu alırız.”⁷ diye ifade etmiştir. Chomsky “Ana akım medyayı ana akım yapan nedir?” yazısında Bernays’ın bahsettiği propaganda ile ilgili önemli bir not düşmüştür. O dönemde propaganda kavramının çağrıştırdığı anlamın olumsuz olmadığını, 2. Dünya Savaşı’ndan sonra Faşistlerin yaptıkları ile ilişkili olması nedeniyle olumsuz olarak algılanmaya başladığını vurgulamıştır.

Bernays’ın kitaplarının birinin çevirisi meşhur Alman propagandacı Goebbels’in başucu kitabıdır. 1923 yılında dünyanın ilk (ve son) “Halkı Aydınlatma ve Propaganda Bakanlığı” adını taşıyan Propaganda bakanlığının başına geçen Goebbels koltuğunda 1945 yılına kadar kaldı. Goebbels’e göre “Propaganda Bakanlığı, bürokratik ve idari bir aygıt değildir. Daha çok siyasal, ruhsal, kültürel ve işletmesel seviyelerde tüm

⁶ Бернейс Э. Л., **Пропганда**, Hippo Publishing LTD, Москва, 2010, с.6 [Bernays E., **Propaganda**, Hippo Publishing LTD, Moskova, 2010, s.6]

Chomsky N., **What Makes Mainstream Media Mainstream**, Z Magazine, October, 1997 **Çevrimiçi:** <https://chomsky.info/199710/> (erişim 10.10.2017)

⁷ Бернейс Э. Л., **Пропганда**, Hippo Publishing LTD, Москва, 2010, с.10 [Bernays E., **Propaganda**, Hippo Publishing LTD, Moskova, 2010, s.6]

insanlar ile sürekli iletişimde kalan ruhani bir güç merkezidir. Reich hükümetinin ağız ve kulağıdır.”⁸ Ünlü Ukrayna bilim adamı, iletişimci Dr. Georgiy Poçeptsov, günümüzde Propaganda Bakanlığının rolünü, oluşmuş bir dünya görüşü olmamasından yararlanarak çocukluğundan beri çocukların beyinlerine gereken dünya görüşünü nakleden başarılı bir şekilde Milli Eğitim Bakanlıklarının üstlendiğini öne sürmektedir.⁹ (Bu teze daha detaylı bir şekilde 3. bölümde değinilecektir.)

Özellikle propaganda, haber propagandası, kamuoyu oluşturma, çatışmaların çözülmesi alanlarında araştırmalar yapan Amerikan Yale profesörü Leonard W. Doob Goebbels’in çalışmalarını ve görüşlerini irdeleyerek Goebbels’in 19 propaganda prensiplerini ortaya çıkarmıştır.¹⁰ Hitler ise “Kavgam” yapıtında propagandanın ilkelerini aşağıdaki şekilde sıralamaktadır.

- Soyut fikirlerden kaçınır, duygulara hitap edilir.
- Şablon ifadeler kullanılarak belli başlı fikirler dile getirilir.
- Argümanların bir tarafı seçilir ve sadece o taraf tutulur.
- Devlet düşmanları sürekli eleştirilir.¹¹

İdeolojinin propaganda haline geldiği alanlar aşağıdaki gibidir.

▪ Rasyonel

⁸ Fritzsche H., **Dr. Goebbels and his Ministry**, Çevrimiçi:<http://research.calvin.edu/german-propaganda-archive/goeb62.htm> (erişim 10.10.2017)

⁹ Почепцов Г. Г., **Феномен нацистской пропаганды**, <http://psyfactor.org/lib/nazipropaganda2.htm> (erişim 15.10.2017) [*Pocheptsov G. G., Nazi Propagandası Fenomeni*]

¹⁰ Doob, L.W., **Goebbels'in Propaganda İlkeleri**, (çev. Ünsal Oskay)
Çevrimiçi:<http://dergiler.ankara.edu.tr/dergiler/42/418/4641.pdf> (erişim 10.10.2017)

¹¹ Почепцов Г. Г., **Теория коммуникации**, Рефл-бук, Москва, 2001, с.276 [*Pocheptsov G. G., İletişim Kuramı, Refl-book, Moskova, 2001, s. 276*]

Okul, üniversite, araştırma enstitüsü gibi bilgi akışı ile ilgilenmekte, bu şekilde ideoloji ile birleşik bilgi ortaya çıkmaktadır.

▪ Duygusal

Bu şekilde ideoloji ile dolu sanat doğmuştur.

▪ Enformasyonel

Haber programları propaganda yapısına dayanan dünya görüşünü oluşturup yaşatmaktadır.

▪ Sosyal

Propagandaya dayanan kurslar, dernek gibi oluşturulmasıdır.¹²

J. Brown “Techniques of persuasion. From propaganda to brainwashing” (İkna Yöntemleri: Propagandadan Beyin Yıkamasına) eserinde propagandanın 3 aşamasını açıklamıştır.

1. İlgi çekme ve merak uyandırma
2. Duygusal dürtü uygulama
3. Oluşan gerginliğin gevşetilmesi nasıl sağlanabilir sunumu¹³

¹² Почепцов Г. Г., **Феномен нацистской пропаганды**, Çevirmici:

<http://psyfactor.org/lib/nazipropaganda2.htm> (erişim 15.10.2017) [*Pocheptsov G. G., Nazi Propagandası Fenomeni*]

¹³ Brown J.A.C. **Techniques of persuasion. From propaganda to brainwashing**, Harmondsworth, 1971, p. 77

1.2. Kamu Diplomasisi

Kamu Diplomasisi, bir hükümetin, diğer hükümetin halkının inançlarını ve düşüncelerini etkileyerek bu hükümetin eylemlerini etkileme çabalarını içermektedir.¹⁴ Emily Goldman'ın editörlüğünü üstlendiği “National Security in the Information Age” (Enformasyon Asrındaki Milli Güvenlik) derlemesinde Kamu Diplomasisi ile Algı Yönetimi arasındaki fark “*Algı Yönetimi* Enformasyon Savaşı'nın “hüsnitabir”i olarak kullanılmaktadır. Kamu Diplomasisi kavram olarak aldatmaca ve yalanı içermekzen bu iki unsur Algı Yönetimi'nin vazgeçilmezidir. Algı Yönetiminin temel amacı, karşı tarafını, inanması istenildiğine inandırmaktır, *gerçek ne olursa olsun.*” şeklinde ifade edilmiştir.¹⁵

Kamu Diplomasisi alanında en etkin araştırmacılarından biri olan Nicholas Cull bu kavramı şu şekilde ifade etmektedir. “Kamu Diplomasisi, dış politika kurumları ve icra mercileri vasıtasıyla kamu yaklaşımlarını etkilemekle ilgilidir. Hükümetler tarafından diğer ülkelerdeki kamuoyunun yetiştirilmesi, bir ülkedeki özel grup ve menfaatlerin diğerleri ile etkileşimi, dış politika raporlanması, iç politikayı etkileyen unsurların tespit edilmesi ve kültürel diplomasi gibi geleneksen diplomasi ötesine uzayan dış politika boyutlarını kapsamaktadır.” Nicholas Cull, Kamu Diplomasisinin unsurlarını aşağıdaki şekilde sıralamaktadır.

1. Dinleme

Dinleme, aktörün yurt dışı kamu ve kamuoyuna dair veriyi toplama aracılığıyla uluslararası ortamı yönetme girişimi ve bu veriyi kullanarak kendi Kamu Diplomasisi yaklaşımını uyarlamasıdır. Avukatlık, kültürel diplomasi, değişim diplomasisi ve uluslararası yayınların yanı sıra her zaman konvansiyonel diplomasinin bir parçasıdır.

¹⁴ Simons Herbert W., Jones Jean G., **Persuasion in Society**, Routledge, New York, 2011, p.527

¹⁵ Mincic M., **Information Warfare and Democratic Accountability**, National Security in the Information Age, Ed. By Emily O. Goldman, Routledge, New York, 2004, p.149

Yurt dışı kamuoyu hakkındaki veri aynı zamanda istihbarat teşkilatı eylemleri çerçevesinde toplanmaktadır.

2. Avukatlık

Avukatlık, aktörün yabancı kitlenin aklına belli bir siyasi görüş veya ilkeleri aktif bir şekilde yerleştirmek amacıyla yurt dışı iletişimlerini kullanarak uluslararası ortamı yönetme girişimidir. Günümüzde bu unsura elçilik-basın arası ilişkiler de dahildir (genel olarak bu avukatlığın ağır unsurlardandır) ve enformasyon çalışmaları (bu çalışmalar daha yumuşak ve uzun vadeli amaçları hedefleyen eylemler olabilir).

3. Kültürel Diplomasi

Kültürel Diplomasi, aktörün kendi kültürel kazanımlarının yurt dışındaki bilinirliğini sağlayarak ve/veya kültürel hareket naklini kolaylaştırarak uluslararası ortamı yönetme girişimidir. Tarihsel olarak Kültürel Diplomasi, bir ülkenin kendi kültürünün örneklerinin ihracatını kolaylaştırması olarak tanımlanmaktadır. Günümüzde bu çalışmalar British Council ya da İtalian Cultural Institute gibi kuruluşların faaliyetlerini de kapsamaktadır.

4. Değişim Diplomasisi

Değişim Diplomasisi, aktörün eğitim ve/veya kültürel etkileşim süresi içerisinde kendi vatandaşlarını yurt dışına göndererek ve yabancı vatandaşları kendi topraklarında kabul ederek uluslararası ortamı yönetme girişimidir. Her taraf bunu tek yönlü süreç olarak görmek istese de (“Benim öğrencilerim yurt dışına giderek sana ülkemin ne kadar güzel olduğunu anlatacak; senin öğrencilerin ülkeme gelerek ülkemin ne kadar güzel olduğunu öğrenecek” düşüncesi), fakat bu sürece, iki taraf değişime ve etkilişime uğradığı için kaçınılmaz karşılıklı öğrenimin dahil olması nedeniyle iki taraf faydalanıp değişmektedir. ABD, Fulbright Bursları programına ağır bir şekilde yatırım yapmasına rağmen Değişim Diplomasisinin parçası olarak

algılamamaktadır. Japonya tersine değişim proglamlarının Kamu Diplomasisinin anahtar parçası olduğunu her zaman vurgulamaktadır.

5. Uluslararası Yayınlar

Uluslararası Yayınlar, aktörün yabancı kitle ile iletişim kurmak amacıyla radyo, televizyon ve Internet gibi teknolojileri kullanarak uluslararası ortamı yönetme girişimidir. Özel uluslararası yayın şirketlerinin ana şirket menfaatleri için hareket edebilmesi ya da amaca bağlı olarak tarafsızlıkta ısrarcı olabilmesi nedeniyle Kamu Diplomasisi aktörleri olarak kabul edilmemektedir. Fakat hem devlet hem özel yayın kurumları Kamu Diplomasisinin uygulandığı bölgeyi etkileyebilmektedir. Bunu örneği, 1990'lı yılların sonunda Al-Jazeera'nın yükselişidir. Fakat Uluslararası Yayıncılığı Kamu Diplomasisinin diğer unsurlardan ayrı bir süreç olarak kabul etmenin en önemli sebeplerinden biri, onun kilit parçası olan Haberlerin özel yapısal ve etik müessesidir. Tarihsel olarak Uluslararası Yayınların en etkin ögesi, Ana Haber Bültenleri, özellikle haberleri tarafsız görünenlerdir.

ABD hükümeti başta Irak olmak üzere Orta Doğu ve Asya'daki insanları etkilemek ve o bölgede sempatican edinmek için çok çaba sarf etmişti. 2013 yılında Bush hükümeti, kamu diplomasisi çabalarının çoğunu devralması için hükümet ile sıkı bağlantıları olan Halkla İlişkiler uzmanları ekibini işe almıştı. Linkoln Grubu olarak bilinen bu ekip, ABD'nin menfaatlerine hasım kabul edilen Al-Jazeera ile rekabet edebilecek Radyo ve Televizyon kanalları kurmuştur. Sonra zilyetliği yerli haber programları ve yerli yayın yöneticiliğinin perdesi arkasında haberleri ABD'nin istediği şekilde anlatmak için metin yazarları, çevirmenler ve yayın ekipleri tutmuştur. Bütün bu gayretlere rağmen Linkoln Grubu, Irak'ta ve Orta Doğu'nun herhangi bir yerinde sevilmeyen ABD hükümetinin imajını değiştirmekte başarısız olmuştur, bunun başlıca

nedeninin, anlatılan kamu diplomasisi haberlerinin, insanların günlük hayatı ile örtüşmediği şeklinde söylenebilir.¹⁶

6. Psikolojik Savaş

Psikolojik Savaş, Kamu Diplomasisinin çoğu isimledirmelerinin dışında kalan bir unsurdur. Onu dahil etmek gerekip gerekmemesi zaten yeterince tartışmalıdır. Psikolojik Savaş, aktörün savaş zamanında belli bir hedefe ulaşmak amacıyla genel olarak düşman halkı ve ordu mensupları ile iletişim kurarak iletişim araçlarını kullanması olarak tanımlanabilir. Tipik hedefler, düşmanın direnme isteğini kırmak, teslim olmasını kolaylaştırmak ya da düşmanın rütbelilerinin ayrı düşmesini sağlamaktır.¹⁷ Kamu Diplomasisinden ana farkı, savaş hareketleri ile iç içe olmasıdır.

İlk “Psikolojik Savaş” kavramı ilk defa İngiliz general J.F.C. Fuller tarafından kullanılmıştır. Amerikan literatürüne ise farklı bir kavram Psikolojik Operasyon (PSYOP) girmiştir. 1948 yılında Psikolojik savaş konusunda önemli bir çalışma ortaya koyan Paul M. A. Linebarger Psikolojik Savaşı “Askeri amaçlara askeri güç kullanmadan ulaşmak” olarak nitelendirmektedir.¹⁸ Psikolojik Savaş, zihinlere hâkim olma savaşı, Psikolojik Operasyonlar ise, öldürmeyen silahlar kullanılarak yapılan operasyonlardır.

SSCB’nın dağılımıyla birlikte Rusya, ayrılan ülkeleri kendi yörüngesinde tutmak gayesiyle Psikolojik Savaş araştırmalarına öncülük etmiştir. 1999 yılında askeri psikoloji uzmanı Prof. Vladimir Krisko tarafından yayımlanan “Psikolojik Savaşın Sırları” çalışması günümüzde bile tüm askeri iletişim uzmanlarının baş ucu kitabıdır. Prof. Krisko PSYOP’un hedef kitleleri dörde bölmektedir: Düşmanın halkı, Düşmanın askeri kuvvetleri, Tarafsız devletlerin ve İttifak devletlerinin halkı ve ordusu, Kendi

¹⁶ Simons Herbert W., Jones Jean G., **Persuasion in Society**, Routledge, New York, 2011, p.527

¹⁷ Cull N., **Public Diplomacy: Lessons From the Past**, Figueroa Press, Los Angeles, 2009, s. 18-22

¹⁸ Linebarger, Paul M. A. “**Psychological Warfare**”, Duell, Sloan And Pearce, New York, 2015, p. 37

Çevrimiçi: http://www.gutenberg.org/files/48612/48612-h/48612-h.htm#Page_37 (erişim 20.05.2016)

halkı ve ordusu. Psikolojik savaşın, Savaş öncesi, Savaş sırasında ve Savaş sonrası olmak üzere üç farklı aşaması olduğunu ileri sürmektedir. Savaş öncesi aşamasının ana amaçları, hedefe bağlı olarak gözdağı vermek, olası düşmanın uluslararası arenada tecrit edilmesini sağlamak, savaştan caydırmak ya da olası düşmanın direnme isteğini kırmak olabilir. Savaş sırasındaki aksiyonlar silahlı harekâtı pekiştirmektedir. Ana amaçlar, uluslararası destek toplamak, düşman ordusunun motivasyonunu kırmak ve düşmanın halkı ile ordusu arasında anlaşmazlık düşürmektir. Savaş sonrası ise kazanan tarafın ana amaçları ise mağlup tarafa savaş sonuçlarını açıkladıktan sonra yeni düzenin oturtulmasını sağlamak, karşı çıkanları bertaraf etmek, geniş çaplı insani yardım sağlamak ve savaş karşıtı pasifizm propagandası yapmaktır.¹⁹

1.3. Yumuşak Güç

Yumuşak Güç’ün ana hatları Joseph Nye tarafından Soğuk Savaş sonrası 1990 yılında “Bound to Lead: The Changing Nature of American Power” (Zorunlu Liderlik: Amerikan Gücünün Değişen Doğası) kitabında çizmiştir. Nye, Sert Güç ile kıyaslama yaparak Yumuşak Güç’ü kavramlaştırmıştır. Nye’a göre Sert Güç kavramının kapsamına, “ödül ve ceza” prensibine dayanarak işleyen askeri ve iktisadi güçler girmektedir. Gücün ikinci yüzü olan Yumuşak Güç bir ülkenin, değerlerine hayran kalınması, örnek olarak alınması, açıklık ve refah seviyesine ulaşmak istenmesi sonucunda diğer ülkelerin onun izinden gelmek istemeleri nedeniyle uluslararası politikada istediği sonucu elde edebilmesidir. Yumuşak Güç ve etkinin aynı şey olmadığını vurgulayan Nye, Yumuşak Gücün bir sav veya argüman gücü olmadığını,

¹⁹ Крыско В. Г., «Секреты психологической войны (цели, задачи, методы, формы, опыт)», Минск, Харвест, 1999, с. 31-35 [*Krisko V. G., Psikolojik Savaşın Sırları (hedefler, amaçlar, yöntemler, şekiller, tecrübe)*, Minsk, Harvest, 1999, s. 31-35]

albenilik gücü olduğunu yazmaktadır.²⁰ Nye’a göre Yumuşak Gücün kültür, siyasi değerler ve hükümetin iç dış politikası olmak üzere 3 önemli kaynağı vardır.

Nicholas Cull, Yumuşak Güç kavramının ortaya konuluşu, Yeni Kamu Diplomasininin başlangıcı olduğunu yazarak bu iki kavramın arasına ince olsa da bir çizgi çizmiştir. Cull’a göre Kamu Diplomasisi Yumuşak Güç’ün uygulama mekanizmasıdır, ancak iki süreç ayrı ayrı da faaliyet gösterebilmektedir. Örneğin Kamu Diplomasisini uygulayan fakat Yumuşak Gücü olmayan Kuzey Kore ya da tam tersi Yumuşak Gücü olan ama Kamu Diplomasisi olmayan İrlanda. Cull “Public Diplomacy: Lessons From the Past” (Kamu Diplomasisi: Geçmişin Dersleri) eserinde Eski ve Yeni (+ Yumuşak Güç) Diplomasinin karşılaştırmasını aşağıdaki tablo şeklinde vermiştir.

²⁰ Nye, J. N. Jr., **Soft Power. The Means to Success in World Politics**, Public Affairs, New York, 2004, s. 5-6

Tablo 1: Eski ve Yeni Kamu Diplomasisi

Baskın Özellikler	Eski Kamu Diplomasisi	Yeni Diplomasisi
1. Uluslararası Aktörün Kimliği	Devlet	Devlet ve Özel
2. Teknolojik Çevre	Kısa Dalgalı Radyo, Basılmış Gazeteler, Sabit Hatlı Telefonlar	Uydu, Internet, Canlı Yayın Haberleri, Cep Telefonları
3. Medya Çevresi	İç ve Dış Haber Alanları Arasındaki Kesin Çizgi	İç ve Dış Haber Alanları Arasındaki Çizginin Belirsizleşmesi
4. Yaklaşımın Kaynağı	Siyasi Avukatlık ve Propaganda Teorinin Gelişmesi	Kurumsal Markalaştırma (Branding) ve Ağ Teorinin Gelişmesi
5. Terminoloji	“Uluslararası İmaj”, “Prestij”	“Yumuşak Güç”, “Millet Marka”
6. Rol Yapısı	Tepe Aşağı, Yabancıya Yönelik	Yatay, Aktör tarafından Kolaylaştırılmış
7. Rolün Doğası	Hedefli Mesaj	İlişki Kurma
8. Genel Amaç	Uluslararası Çevrenin Yönetimi	Uluslararası Çevrenin Yönetimi

Cull N., **Public Diplomacy: Lessons From the Past**, Figueroa Press, Los Angeles, 2009, s. 14

1.4. Enformasyon Savaşı

Enformasyon savaşı, rakibinin enformasyon alanını etkileyerek bu alanda üstünlük kazanırken kendi enformasyon alanını güçlendirip korumaktır.

Bu tanımda “Medya alanı” değil, “Enformasyon alanı” kullanılmıştır. Enformasyon alanı medya alanından daha geniş bir kavramdır. Enformasyon alanı söylentiler, halk arasında doğan fıkralar, mitler ve mevcut popüler kültürü de içermektedir²¹. İlk defa bu kavram 1967 yılında eski CIA Başkanı Allen Dulles tarafından yazılmış “The Seret Surrender” (Gizli Teslimiyet) kitabında kullanılmıştır.

Amerikan Enformasyon Birlikleri tarafından ifade edilen Enformasyon Savaşı tanımı “Milli ve askeri stratejinin uygulanması anlamında enformasyon üstünlüğünün kazanmasını sağlayan hareketlerin tümüdür. Enformasyon savaşının ilk adımı, topyekûn enformasyon stratejisinin hazırlanmasıdır. Bu savaşın hedefleri, nakil hatları, enformasyon merkezleri, enformasyon teknolojileri ve enformasyon ile çalışan herkes de dahil olmak üzere düşmanın enformasyon sistemleridir.” şeklindedir.²² Enformasyon savaşlarının hedefi, düşmanın/hedef kitlenin bilinci, iredesi ve duygularıdır. Enformasyon silahlarının kullanma yelpazesi herhangi bir konvansiyonel silahınkinden daha geniştir. Kullanımı kolay ve silah, tank, uçaktan daha ucuzdur. Bir askere, vatanının kendisine ihtiyaç duymadığı inandırılırsa ateşli savaşa gerek kalmayacaktır. İttifak kuran ülkelerin birbirine olan güvenin sarsılması

²¹ Почепцов Г. Г., **Информационные войны**, Рефл-бук, Москва, 2000, с. 20-25 [*Poceptsov G. G., Enformasyon Savaşları*, Refl-book, Moskova, 2000, s.20-25]

²² Завадский И. И., **Информационная война – что это такое?** “Конфидент”, 1996. № 4, с. 14 [*Zavadskiy I. I., Enformasyon Savaşı Nedir?*, “Konfident” 1996, No. 4, s. 14]

başarılırsa düşman bir avantaj elde edecektir. Bir enformasyon savaşının amacı budur²³.

Поçептсов, enformasyon alanı denilen alanın medya ve internetle sınırlı olmadığını vurgulayarak Enformasyon Savaşının sadece Kitle İletişim Araçlarının varlığını gösterdiği zamanlara özel bir kavramın da olmadığını söylemektedir. Eski zamanlarda bu amaçla söylentiler kullanılmıştır. Örneğin Cengiz Han ordusu bir bölgeye girmeden bu ordunun olağanüstü gaddarlıklarını ve acımasızlıklarını anlatan söylentiler düşman ordusunun moralini düşürmüştür.²⁴ Günümüzde de Enformasyon savaşı geleneksel savaşla paralel olarak uygulanmakta, Enformasyon operasyonları da “düşman” (hedef kitle) belirlendikten sonra ona uygun bir mesaj gönderilmektedir. Örneğin, “Terörizme Karşı Savaş”ın hem geleneksel savaş olarak gerçek ateşli çatışmalar ve operasyonları, hem de farklı kitleye farklı mesajları uygulamakla yürütülen enformasyon cephe operasyonları vardır.

²³ Магда Є., **Гібридна агресія Росії: Уроки для Європи**, Kalamar, Київ, 2017, с. 104-105 [*Mahda Ye., Rusya'nın Hibrid Savaşı*, Kalamar, Kyiv, 2017, s.104-105]

²⁴ Почепцов Г.Г., **Информационные войны**, Рефл-бук, Москва, 2000, с. 8-10 [*Pocheptsov G. G., Enformasyon Savaşları*, Refl-book, Moskova, 2000, s.8-10]

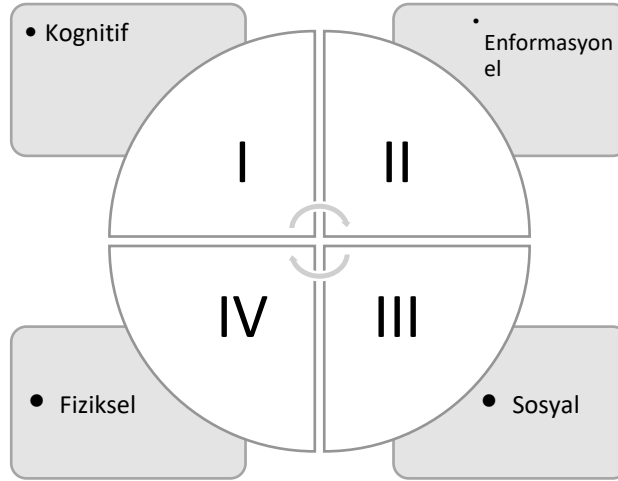
Tablo 2: Farklı Kitlelere Farklı Mesaj Uygulama, "Terörizme Karşı Savaş" Örneği

Hedef Kitle	Mesaj
Amerika Vatandaşları	• Biz kazanacağız • Güçlü olun • Bazı menfaatlerden ve mahremiyetten vazgeçin
Müttefikler	• Ya bizimlesiniz ya bize karşınız • Önümüzde durmayın • Bu mücadelede biriz
Hükümet	• Seçmenleriniz bundan yana • Askerleri desteklemek sizin göreviniz
Askerler/Aileleri	• Hepiniz birer kahramansınız • Fedakarlığınız yüce • Galip çıkmak için elimizden geleni yapacağız
Teröristler	• Sizi ele geçireceğiz, saklanamazsınız • Terör bizi daha güçlü kılar • Yaptıklarınız İslam’a hakaretten başka bir şey değil
Müslümanlar	• Bu savaş İslam’a karşı değil • Amerika farklılıklara saygı duyar • Teröristlerin aranızda saklanmasına izin vermeyeceğiz

Dearth D. H., **Shaping the “Information Space”**, Journal of Information Warfare Volume 1, Issue 3, 2002, p. 8

V. Polkarpov ve Y. Polikarpova “Geleceğin Savaşı. “Sarmat” roketinden sanal çatışmalara” çalışmasında Enformasyon savaşının, öneminin azalmasına göre sıralanırsa kognitif, sosyal, enformasyonel ve fiziksel boyutlarının olduğunu savunmaktadırlar (aşağıdaki şekle bkz). *Fiziksel boyut* (kara, deniz, hava, uzay), askeri etkinin altından kalan bir alandır. Bu alanda somut olarak askeri manevraların ve aksiyonların sonucunu görebilmek mümkündür. *Kognitif boyut*, karşı tarafların bilinçlerinde oluşan alan, çatışmaların taraflarının zihinlerini kapsadığı bir boyuttur. Bir yandan fikir, bilinç, idrak, kavrama, ikna, algı, değerler gibi kavramlar ile ifade edilmekte, diğer yandan karar verme becerisini de kapsamaktadır. Bu boyutun fiziksel olanından farkı, bu alanın sonuçlarını değerlendirmek için somut ve rakamsal değerlerin uygulanmasının mümkün olmamasıdır. *Enformasyonel boyut*, enformasyon alışverişinin gerçekleştiği alandır. *Sosyal boyut*, insanların, kurumların, sosyal grupların etkileşimde bulundukları alandır.

Şekil 1: Enformasyon Savaşı Boyutları

Поликарпов В., Поликарпова Е., **Война будущего. От ракеты "Сармат" до виртуального противостояния**, Эксмо, Москва, 2015 [Polikarpov V., Polikarpova E., *Geleceğin Savaşı*.

“Sarmat” roketinden sanal çatışmalara, Eksmo, Moskova, 2015] kitabında yer alan bilgilere istinaden çizilmiştir.

Enformasyon Savaşı uzmanı Martin C. Libicki “What Is Information Warfare?” (Enformasyon Savaşı Nedir?) kitabında bu kavramın uygun bir tanımının olmadığı kanaatindedir. Günümüz dünyasında enformasyon ile alakalı alanların çok fazla olması ve insanoğlunun neredeyse tüm aktivitelerinin enformasyona dayalı yürütülmesi nedeniyle Enformasyon Savaşı kavramının da tek bir kavram değil, kavramların mozaiki olduğu görüşünü savunmaktadır.²⁵ Libicki, Enformasyon Savaşı kavramını, kullanılan tekniklere ve hedeflere göre aşağıdaki 7 bloka ayırmaktadır.

1. Komuta ve kontrol savaşı

Amacı, düşmanın iletişim, operasyon ve komuta sistemlerini engellenmektir.

2. İstihbarata dayalı savaş

Savaş alanında üstünlük kazanmak amacıyla bilgi arayan sistemlerin tasarlanması, korunması ve inkâr edilmesinden oluşmaktadır.

3. Elektronik savaş

Radyo-elektronik ya da kriptografik teknikler kullanılmaktadır.

4. Psikolojik savaş

Enformasyon, müttefiklerin, tarafsızların ve düşmanların fikirlerini değiştirmek için kullanılmaktadır.

²⁵ Libicki, M. C., **What Is Information Warfare?**, ACT, NATIONAL DEFENSE UNIVERSITY, Washington, DC, 1995, p. 5-6

5. Hacker savaşı

Bilgisayar sistemlerine saldırılmaktadır.

6. Ekonomik Enformasyon savaşı

Enformasyon akışı, iktisadi üstünlük kazanmak amacıyla engellenmektedir.

7. Siber savaş

Sanal alanda gerçekleşen savaşların tümüdür.²⁶

1.5. Algı Yönetimi

Algı yönetimi Amerikan ordusu tarafından ortaya konulmuş bir kavramdır. Bu kavram ABD Savunma Departmanının hazırladığı sözlüğe ilk defa 1987 yılında girdikten sonra neredeyse 30 sene kadar tanımı değişmeden orada yerini korumuştur. Fakat Sözlüğün 2016 yılı revizesinden itibaren artık yer almamaktadır.²⁷

ABD Savunma Departmanı bu kavramı aşağıdaki şekilde tanımlamıştır;

Algı yönetimi; hedef kitlenin duygularını, gerekçelerini, tarafsız muhakemelerini etkilemenin yanı sıra istihbarat sistemlerinin ve liderlerin resmi tahminlerini, dış ilişkilerdeki ve resmi eylemlerindeki nihai sonuçları algı yönetimini uygulayanın

²⁶ Libicki, M. C., **What Is Information Warfare?**, ACT, NATIONAL DEFENSE UNIVERSITY, Washington, DC, 1995, p. X

²⁷ Department of Defense Dictionary of Military and Associated Terms, Joint Publications 1-02, Department of Defence, 2016, **Çervimiçi**: https://fas.org/irp/doddir/dod/jp1_02.pdf (erişim 20.05.2017); Department of Defense Dictionary of Military and Associated Terms, Joint Publications 1-02, Department of Defence, 2019, **Çervimiçi**: <https://www.jcs.mil/Portals/36/Documents/Doctrine/pubs/dictionary.pdf> (erişim 09.06.2019)

hedeflerine uygun bir şekilde etkilemek amacıyla seçilen bilgi ve göstergeleri yabancı hedef kitleye aktarma ve/veya inkâr etme eylemleridir. Algı yönetimi, çeşitli biçimlerde gerçeğin tasarım edilişi, olayların örtbas edilişi, hedef kitlenin aldatılışı, harekât emniyeti ve psikolojik operasyonları içermektedir.²⁸

Yukarıda yer alan 1987 yılı ve 2002 yılı tanımları sadece yabancı hedef kitleye uygulanabileceğini açıklamıştır. Ancak kavramın, Ordu ve İstihbarat Teşkilatının Sözlüğünden çıkıp siyasetçilerin ve gazetecilerin sözlüğüne geçmesinin ardından kapsamı genişlemiştir. Günümüzde İç kitleyi hedefleyen Algı yönetiminin aynı derecede yaygın olduğu söylenebilmektedir. Algı yönetimi siyaset ve çatışmalarda kinetik silahların hedefleyemediği şekilde insan boyutunu hedeflemektedir.

Algı Yönetimi, teknoloji ile alakalı bir kavram değildir (oysaki farkı derecelerde çağdaş telekomünikasyon ve bilgisayar teknolojileri sayesinde uygulanması kolaylaştırılmıştır). Algı Yönetimi, esasen olası siyaset ve/veya çatışmada Enformasyon Çevresini şekillendirmektir. Enformasyon Çevresini şekillendirmek ise uluslararası alandaki siyasetin ve güç uygulamanın düzenleyici prensibidir.²⁹

Algı yönetimi daha geniş anlamda “Enformasyon Çevresini şekillendirmek” ile alakalıdır. Bunun konsepti taktik seviyedeki “savaş muharebesinin şekillendirilmesi”nden esinlenmiştir. Geleneksel savaşın dışına çıkan “barışçıl hareketler”de bu taktik genişletilerek “çatışma alanının şekillendirilmesi” olarak uygulanmaya başlanmıştır. Aynı konsept stratejik seviyede “Enformasyon çevresinin şekillendirilmesi” halini alır.

²⁸ **Dictionary of Military and Assiated Terms**, Joint Publications 1-02, Department of Defence, 1987, s.275 Çervimiçi:

https://books.google.com.tr/books?id=NrNOiA1DDOIC&printsec=frontcover&hl=tr&source=gbs_ge_summary_r&cad=0#v=onepage&q&f=false (erişim 10.12.2014)

²⁹ Dearth D. H., **Shaping the “Information Space”**, Journal of Information Warfare Volume 1, Issue 3, 2002, p. 1

Tablo 3: Çevre şekillendirmesi

• Siyasi Güç • Ekonomik güç • Kamu İşleri • Kamu Diplomasisi	Enformasyon Alanının Şekillendirilmesi	• Açık Barış Dönemi Psikolojik Hakeratlar • Yanıltma • Örtülü Eylemler • Caydırıcı İmkanlar
Enformasyon Harekatları ve Stratejik Etki		
• Uluslararası güç • Güç göstermesi • Psikolojik Harekatlar • Örtülü Eylemle ve Yanıltma	Çatışma alanının şekillendirilmesi	• Kamu Diplomasisi • Kamu İşleri • Ağ Güvenliği • Operasyonel Güvenlik
Enformasyon Savaşı		
• Güç göstermesi • Atış gücü • Elektronik Savaş	Savaş alanının şekillendirilmesi	• Yanıltma • Operasyonel Güvenlik • Psikolojik Hakeratlar

Dearth D. H., **Shaping the “Information Space”**, Journal of Information Warfare Volume 1, Issue 3, 2002, p. 8

Algı Yönetimi aşağıdaki gibi beş ana unsurdan ibarettir.

- Kamu İşleri
- Kamu Diplomasisi
- Psikolojik Operasyonlar
- Yanıltma

- Örtülü Hareket ³⁰

Algı Yönetimin temeli, Algıdır.

Algı

Algı; bireylerin, yaşadıkları dünyaya bir anlam vermek amacıyla duyu organları ile alınanları seçme, organize etme ve yorumlama sürecidir.

Algı unsurları üçe ayrılabilir; algılayan, algı hedefi ve durumdur.

Algılayanı etkileyen unsurlar şunlardır;

- Şema; önceleri edinmiş tecrübeler ve bilgilere dayanan bilgi tertipleme ve yorumlama şeklidir.
- Motivasyon durumu; algılayanın algılama zamanındaki ihtiyaç, değer ve arzularıdır.
- Moral; algılayanın algılama zamanındaki duygulardır.

Algı hedefini etkileyen unsurlar şunlardır;

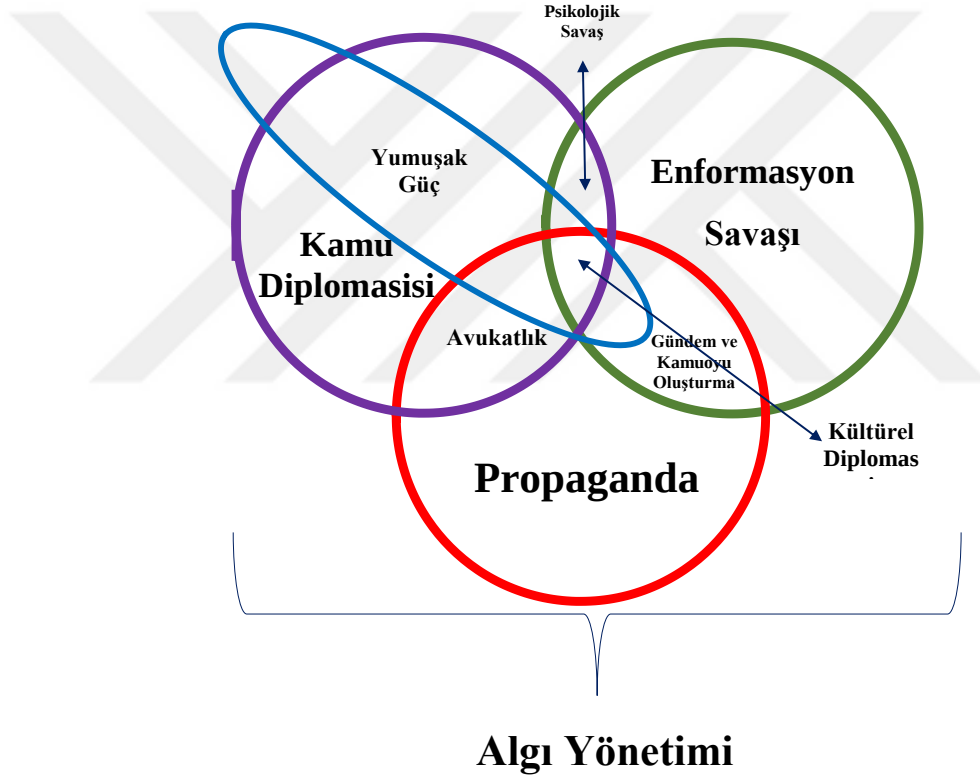
- Muğlaklık; anlam belirsizliğidir. Belirsizliğin artması durumunda algılayan sağlam bir algıya varmada zorluk yaşayabilecektir.
- Sosyal durum; bireyin gerçek ya da sanılan toplumdaki ya da kurumdaki rolüdür.
- İzlenim yönetimi; diğerlerinin izlenim veya algılarını kontrol etme çabasıdır. Algı hedefleri; otorite uygulanan algılayanları ile etkileşimde bulunurken izlenim yönetimi taktikleri kullanmaya eğilimlidirler. İzlenim yönetimi taktikleri arasında algı hedefi ile algılayanın davranışsal uyumu,

³⁰ Dearth D. H., **Shaping the “Information Space”**, Journal of Information Warfare Volume 1, Issue 3, 2002, p. 1

kendi reklamını yapma (kendini olumlu şekilde tanıtmak), davranışsal kurallara uyma gibi teknikler mevcuttur³¹.

Algı Yönetimi, siyaset ve çatışma sırasında kinetik silahın hedefleyemediği şekilde insan boyutunu hedef almakta, unsurları psikoloji, sanatkarlık ve hatta hayal gücüyle alakalıdır.³²

Şekil 2: Algı Yönetimi Kavramlar Haritasında

³¹ George J., Jones G., **Understanding and Managing Organizational Behavior**, 6th edition, Prentice Hall, 2011, chapter 4, Çevrimiçi: <http://www.slideshare.net/ljk2000/understanding-and-managing-organizational-behavior> (erişim 10.12.2014)

³² Dearth D. H., **Shaping the “Information Space”**, Journal of Information Warfare Volume 1, Issue 3, 2002, p. 1

Yukarıda tanımlanan kavramlara bakılacak olursa Şekil 2’de yer alan “haritayı” çizmek mümkündür. Algı ve etki ile ilgili kavramların tümünü ana kavram olan Algı Yönetimi kapsamaktadır. Algı Yönetiminde en görünür alan kaplayan ve Algı Yönetiminin çekirdeğini oluşturan kavramlar ise Propaganda, Enformasyon Savaşı ve Kamu Diplomasisi’dir.

İKİNCİ BÖLÜM

GEZİ VE MAYDAN PROTESTOLARI. OLAYLARIN KRONOLOJİSİ

2.1. 94 gün. Ukrayna'nın AB'ye Ortaklık Kazanmasından Can ve Toprak Kaybına. Euromaydan ve Kırım İstilas

21 Kasım 2013 yılında, 2 gün önce 18 Kasım tarihinde o zamanki Ukrayna Başbakanının; Ukrayna'nın AB'ye Ortak Üyeliği'ne dair sözleşmenin ertelenmesine, buna karşın Rusya ile Gümrük Birliği konusunda müzakerelerin yeniden başlatılmasına karar vererek ilgili yönetmeliği imzaladığı öğrenilmiştir. Ukrayna'nın en etkili gazetecilerinden biri sosyal medya hesabından “22.30’da Özgürlük Anıtı’nın önünde buluşuyoruz. Kalın giyinin, gönlünüzü ferah tutun, yanınıza şemsiye, çay, kahve ve arkadaşlarınızı alın. Bu post paylaşılırsa sevinirim.” paylaşımını yaparak Ukrayna'nın modern tarihindeki en büyük protestoya ilk adım atmıştır.

21 Kasım akşamı Özgürlük Meydanı'nda yaklaşık 600 kişi toplanmış, sosyal medyada ilk defa “Euromaydan” etiketi kullanılmıştır. Sonraki gün bu etiket 21.000’i aşkın kere kullanılarak Twitter Trendlerine yükselmiştir.³³

Ukrayna toplumundaki protesto eğiliminin artışı birçok sosyolog tarafından 2013 sonbaharında kaydedilmiştir. O zaman saygın ve bağımsız bir anket firması olan “Demokratyçni initsiyativı” vakfının analizine göre 2012 Ekim’ine kıyasla sokaklara çıkmaya hazır vatandaşların oranı %5 artarken hiçbir durumda protesto etmeyeceklerin oranı %51’ten %36’a inmiştir.

³³ Євромайдан. Народження, Українська Правда, 21.11. 2014, Çevrimiçi: <http://www.pravda.com.ua/cdn/cd1/21nov/> (erişim 14.01.2017) [*Euromaidan. Doğuş. Ukrayinska Pravda, 21 Kasım 2014*]

İlk günlerinden protestoların ayırt edici özelliği, Siyasi Meydan ve Siyasi olmayan Meydan'ın paralel olarak toplanması olmuştur. Herhangi bir siyasi partinin bayrağı altında toplanmasına ve siyasi partilerin sembollerinin taşınmasına karşı olanlar Özgürlük Meydanı'nda toplanırken siyasi partiler, yanlılarını Avrupa Meydanı'nda toplamıştır. Birkaç gün Avrupa Meydanı'nda 300 kişilik bir grup olarak devam eden ve siyasi partiler tarafından desteklenen Siyasi Meydan 26 Kasım tarihinde eski Başbakan tarafından yapılan çağrı sonucunda dağılmıştır³⁴. Bu Meydana katılanlar ise siyasi bayraklar ve afişleri indirerek Özgürlük Meydanı'ndaki eyleme katılmıştır.

24 Kasım'da eylemcilerin birkaç bini Hükümet binasını kuşatmıştır. Bu sırada polisler ile ara sıra çalışmalar meydana gelmekte, sonunda "Berkut" (altın kartal anlamına gelen isim) çevik kuvveti biber gazı kullanmıştır. Bu tarihte protestolara "Anlaşmayı imzala!" pankartları ile Donetsk şehrinden gelen temsilciler de katılmıştır. Donetsk'in bulunduğu Doğu Ukrayna bölgesinde Euromeydan sonrası çatışmalar halen (2019) devam etmektedir. Eylemcilere moral vermek için Eurovision-2004 birincisi şarkıcı sahneye çıkmıştır. Gece yarısına doğru "Berkut" ile yaşanan çatışmalar sonucunda biber gazı kullanılmış, onlarca kişi gözaltına alınmıştır.³⁵

26 Kasım tarihinde dersler yerine protestolara giden üniversite öğrencilerinin yanı sıra eylemlere Ukrayna'nın doğusundaki eyaletler de katılmıştır. Hükümet mahkeme kararları ve sportif görünümlü kıyoları (gopnik) göndermesi ile bu protestoları bertaraf etmeye gayret göstermiştir. Doğu Ukrayna'daki Luhansk'ta mahkeme kararı ile

³⁴ Тимошенко закликала прибрати з Євромайдана партійну символіку, Українська правда, 26.11.2013 Çevrimiçi <http://www.pravda.com.ua/news/2013/11/26/7003155/> (erişim 14.01.2017)
[Тимошенко Євромайдан'дан партію bayraklarının kaldırılması çağrısında bulundu. Ukrayinska Pravda, 26.11.2013]

³⁵ Митингувальники «відбили» 2 атаки беркутівців на Європейській площі, Радіо Свобода, 25.11.2013 Çevrimiçi: <https://www.radiosvoboda.org/a/25178802.html> (erişim 14.01.2017)
[Eylemciler Avrupa Meydanı'nda "Berkut" biriminin 2 baskınını bertaraf ettiler. Svoboda Radyosu, 25.11.2013]

eylemler 14 Ocak tarihine kadar yasaklanırken Dnipropetrovsk şehrinde mahkeme yasağına ve eylemcilerin dövülmesine rağmen kalabalık dağılmamıştır.

29 Kasım'ı 30 Kasım'a bağlana geçe Kyiv Polis Teşkilatı Başkanı güç kullanımına izin vererek müdahale emri vermiştir. Meydan, Noel ağacı kurmak bahanesiyle boşaltılmıştır. Sabah saat 4:00'da Meydan'da yaklaşık 400 kişi kaldığında Çehniyiv, Luhansk ve Kırım bölgelerinden getirilen silahlı "Berkut" çevik kuvveti Meydan'ı kuşatıp kalan eylemcileri meydan dışına itmiştir. Müdahale sırasında ses bombası kullanılmış, eylemciler coplanmıştır. Bazıları polisten kaçmayı başarıp Myhaylivskiy kilisesine saklanmıştır. Gece gerçekleşen polis müdahalesine tepki göstermek amacıyla kilise önündeki meydana toplanmaya başlayanlar akşama kadar kilisenin önünün tamamını doldurmuşlardır.

Bu geceki polis müdahalesi vatandaşları öfkelenmiştir. Yasal bir şekilde eylem düzenlemek için Kyiv Büyükşehir Belediyesine başvuru yapılmış, fakat Devlet Başkanı'na ait "Partiya Regioniv" (Bölgeler Partisi) partisi mensubu olan Belediye başkanı mahkemeye başvurarak Kyiv merkezideki eylemlerin 7 Ocak tarihine kadar yasaklanmasını sağlamıştır.³⁶ Yasaklı olmayan bölgelerdeki sokaklara dökülen halk Şevçenko parkından Özgürlük Meydanına kadar yürümüş, yürüyüşe Avrupa siyasetçileri de katılmıştır.³⁷ Aynı gün içerisinde bir hücum yapılarak Kyiv Belediye binası ile Başkanlık köşkünün ele geçirilmesi ve Kyiv merkezinde bulunan Lenin anıtının devrilmesine çalışılmıştır. Başkanlık köşkü saldırısı sırasında polise karşı

³⁶ Попов через суд заборонив мітингувати в центрі Києва, Джеркало тижня, 1.12.2013

Çevrimiçi: <https://dt.ua/POLITICS/popov-cherez-sud-zaboroniv-mitinguvati-v-centri-kiyeva-132952.html> (erişim 14.01.2017) [*Popov, Kiev merkezinde eylemlerin yapılmasını mahkeme kararıyla yasadışı hale getirdi.*, Dzerkalo Tjnia, 1.12.2013]

³⁷ На Євромайдан прилетіли віце-президент Європарламенту і поляки, Українська правда, 1.12.2013 Çevrimiçi: <https://www.pravda.com.ua/news/2013/12/1/7003970/> (erişim 14.01.2017) [*Euromaidan'ı Avrupa Parlamentosu Başkan Yardımcısı ve Polonyalılar ziyaret etti*, Ukrayinska Pravda, 1.12.2013]

ekskavatör kullanılmıştır.³⁸ Başkanlık köşkünün bir penceresinden 3 saat boyunca çekilen video Rusya medyasına sızdırılıp yoğun bir şekilde yayınlanmıştır.³⁹

3 Aralık tarihinde eylemcilerin taleplerinden biri olan Hükümetin düşürülmesi Parlamento tarafından kabul edilmemiştir.

8 Aralık'ta yüzbinlerin katıldığı "Milyonun marşı" mitingi düzenlenmiştir. Mitingde muhalefet, Devlet başkanına taleplerini yerine getirmesi için 48 saat tanımıştır. 1 Aralık'ta düşürülmesi çalışılan Lenin anıtının yerinden sökülmesi eylemi başarıyla sonuçlanmıştır.⁴⁰

9 Aralık'ta iktidar Jandarma ve "Tıhr" (Kaplan) adlı özel kuvvetler ile yerli halkın 4 gündür tuttuğu ablukayı yararak başkente tazyikli su araçları da dahil olmak üzere 18 adet askeri araç ve otobüsler dolusu özel kuvvet getirmeyi başarmıştır.⁴¹ Sonraki gün İç işleri bakanlığı Kyiv metrosunu tamamen kapatmıştır. Akşama doğru özel kuvvetler Meydana müdahale etmeye başlamıştır. 10 Aralık sabahı saat 4 civarında hükümet

³⁸ Невідомі молодики на бульдозері рушили на "беркут" біля адміністрації президента, ТСН, 1.12.2013 Çevrimiçi: <https://tsn.ua/politika/nevidomi-molodiki-na-buldozeri-rushili-na-berkut-bilya-administraciyi-prezidenta-323051.html> (erişim 14.01.2017) [*Devlet Başkanı köşkü önünde kimliği bilinmeyen kişiler buldozer ile "Berkut"a doğru yürüdüler, TSN, 1.12.2013*]

³⁹ Иванченко К. , Погромы на Майдане и у АП - спецоперация Кремля. Очень похоже на государственный переворот, Аргумент, 23.06.2014 Çevrimiçi: <http://argumentua.com/stati/pogromy-na-maidane-i-u-ap-spetsoperatsiya-kremlya-ochen-pokhozhe-na-gosudarstvennyi-perevorot> (erişim 14.01.2017) [*İvançenko K., Meydanda ve Devlet Başkanı köşkü civarındaki çatışmalar, Kremlin'in özel operasyonudur. Darbeye çok benzer, Argument, 23.06.2014*]

⁴⁰ Пам'ятник Леніну знесли, Українська правда, 8.12.2013 Çevrimiçi: <https://www.pravda.com.ua/news/2013/12/8/7005453/> (erişim 14.01.2017) [*Lenin anıtı yerle bir edildi, Ukrayinska Pravda, 08.12.2013*]

⁴¹ "Тигр" доїхав до Михайлівської, Українська правда, 9.12.2013 Çevrimiçi: <https://www.pravda.com.ua/news/2013/12/9/7005550/> (erişim 14.01.2017) [*"Tıhr" Mıhayıvska meydanına vardı. Ukrayinska Pravda, 09.12.2013*]

mahallesinde tüm barikatlar temizlenmiştir. Ayın 10'unu 11'ine bağlayan gece Meydana baskın teşebbüsü gerçekleşmiş, internet canlı yayını ve Mihaylivskiy kilisesindeki çanların çalması sayesinde Kyivliler destek amaçlı meydana aktıkları için baskın başarılı olamamıştır.⁴²

13 Aralık tarihinde Devlet Başkanı muhalefet liderleri ile buluşmuş, fakat muhalefetin basına yaptığı açıklamaya göre müzakereler verimli bir sonuç vermemiştir.

Sonraki günler nispeten sakin geçmiştir. 29 Aralık tarihinde iktidarda bulunan kişilere yönelik protesto amacı taşıyan barışçıl otomobil rallisi düzenlenmiş, arabalar başkent dışındaki Devlet başkanı konağını ziyaret etmek için yola çıkmıştır. Konağa yaklaşırken araç konvoyu jandarma ile dolu otobüslerden oluşan bir barikat ile durdurulmuştur. Fakat her iki taraf saldırgan davranmadığı için ralli planlandığı gibi barışçıl geçmiştir. Devlet başkanı konağından sonra rallideki araçlar diğer devlet adamlarının konaklarını da ziyaret etmiştir.

Yılbaşı ve Noel tatili geçtikten sonra 16 Ocak tarihinde Ukrayna parlamentosu oy verme prosedürüne aykırı bir şekilde, aralarında Anayasada yer alan vatandaşlık haklarını daraltan beş yasanın da yer aldığı bir torbayasa kanununu kabul etmiştir.⁴³

⁴² **Комунікація врятувала Євромайдан** , DW.com, 11.12.2013 Çevrimiçi:

<http://www.dw.com/uk/%D0%BA%D0%BE%D0%BC%D1%83%D0%BD%D1%96%D0%BA%D0%B0%D1%86%D1%96%D1%8F-%D0%B2%D1%80%D1%8F%D1%82%D1%83%D0%B2%D0%B0%D0%BB%D0%B0-%D1%94%D0%B2%D1%80%D0%BE%D0%BC%D0%B0%D0%B9%D0%B4%D0%B0%D0%BD/a-17288845> (erişim 14.01.2017) [*Maydan'ı İletişim Kurtardı*, DW.com, 11.12.2013]

⁴³ **Какіе статті Конституції порушили депутати ВР и Янукович, одобрив нові закони**, delo.ua, 17.01.2014 Çevrimiçi: <https://delo.ua/economyandpoliticsinukraine/kakie-stati-konstitucii-narushili-deputaty-vr-i-janukovich-odbr-224503/> (erişim 14.01.2017) [*Yanukoviç ve milletvekillerinin yeni yasaları kabul ederek çiğnedikleri Anayasa maddeleri*, delo.ua, 17.01.2014]

Muhalefetin “Diktatörlük yasaları” ismini verdiği bu yasalardaki kısıtlayıcı hususlar aşağıdaki gibidir.

1. Barışçıl gösterilere kısıtlamalar getirilmiştir.
2. Medya ve İnternette sansür temeli oluşturulup ifade özgürlüğü kısıtlanmıştır.
3. Yurt dışından finansal destek alan kurumların “yabancı ülke lobicisi” statüsünde bir kayıt zorunluğu getirilmiş, kamu faaliyetlerine verilen desteği kısıtlamak amacıyla vergi mekanizmaları geliştirilmiştir.
4. Hakimler, polis memurları ve ailelerinin maddi durumu ve varlıkları hakkında bilgi toplama yasağı getirilmiştir.
5. Ekstremizm yasası kabul edilmiştir. Uzmanlara göre bu yasa barışçıl gösteri yapanlara da uygulanabilmektedir.⁴⁴

Aynı günün akşamı Devlet başkanı bu yasaları imzalamıştır. Muhalefet ile yapılan müzakere sonucunda yasalar 2 Şubat tarihinde iptal edilecektir.

Eylemciler, kabul edilen fakat Türkiye’deki Resmî Gazete fonksiyonunda olan “Ukrayna sesi” ve “Hükümet Bülteni”nde henüz yayımlanmadığı için yürürlüğe girmeyen yasaları protesto etmek için 19 Ocak tarihinde Özgürlük Meydanı’na akın etmişlerdir. Barışçıl protesto zamanla polis ve jandarma ile şiddetli çatışmalar haline gelmiştir. Saat 15:00 civarında radikal “Sağ Sektör” grubu polise doğru “Molotof kokteylleri” atmaya başlamıştır⁴⁵. Polis de harekete geçerek bu hareketlere karşılık olarak biber gazı ve TOMA kullanmış, eylemciler de kırıkları kaldırım taşları ile cevap vermişlerdir. Eylemciler “Molotof kokteylleri” ile, polis ise yasaya aykırı bir

⁴⁴ Тимошук В., Скандальні закони 16 січня: докладний аналіз, 22.01.2014 Çevrimiçi: <https://tsn.ua/blogi/themes/law/zakoni-16-sichnya-scho-voni-zminyat-dlya-kozhnogo-ukrayincy-330702.html> (erişim 14.01.2017) [Timoşçuk V., *Kepaze 16 Ocak yasaları: detaylı analiz*, 22.01.2014]

⁴⁵ Сутички після Народного Віча у Києві, BBC, 19.01.2014 Çevrimiçi: https://www.bbc.com/ukrainian/multimedia/2014/01/140119_kyiv_clashes_gallery.shtml (erişim 17.01.2017) [Kiyev’de Kurultay sonrası Çatışmalar, BBC, 19.01.2014]

şekilde tazyikli su kullanımı ile o gün her iki taraf kanunları çiğnemiştir Yasal düzenlemeler ve yönergeler tazyikli su hava sıcaklığı 0 dereceden düşük ise kullanılamaz hükmünü içermektedir⁴⁶, 19 Ocak 2014 tarihinde Kyiv'deki hava sıcaklığı -6 – -8 derece seviyesindedir.

Eylemler başladıktan 2 ay sonra 22 Ocak gecesi ilk ölüm haberi gelmiştir. Ateşli silahlardan atılan kurşunlar⁴⁷ sonucunda 2 kişi hayatını kaybetmiştir. Bir gün sonra aldıkları yaralar nedeniyle 2 kişi daha hastanede hayata göz yummuştur. Aynı gün Kyiv dışındaki ormanda bir Euromaydan eylemcisinin işkence görmüş cesedi bulunmuştur⁴⁸. İktidar-muhalefet müzakeresinde mümkün olduğunca hızlı bir şekilde Meclisin, toplanıp 16 Ocak tarihinde kabul edilen yasaların iptal edilmesi konusunu gündeme getirmesi görüşülmüştür⁴⁹.

⁴⁶ Про затвердження Правил застосування спеціальних засобів при охороні громадського порядку, Постанова Ради Міністрів Української РСР від 27 лютого 1991 р. N 49, Київ
Çevrimiçi: http://search.ligazakon.ua/1_doc2.nsf/link1/KP910049.html (erişim 17.01.2017) [*Kamu Güvenliğinin Sağlanması Gereken Durumlarda Kolluk Görevlilerinin Zor ve Silah Kullanma Yetkisi, Ukrayna SCB Bakanlar Kurulu Kararı no 49, 27.02.1991, Kiev*]

⁴⁷ 22 січня. День соборності. Перші жертви, Українська правда, 23.01.2014 **Çevrimiçi:** <https://www.pravda.com.ua/articles/2014/01/23/7010202/> (erişim 18.01.2017) [*22 Ocak. Birlik Günü. İlk Kurbanlar, Ukrayinska Pravda, 23.01.2014*]

⁴⁸ Вербицький, якого викрадали разом із Луценком, мертвий, Українська правда, 22.01.2014 **Çevrimiçi:** <https://www.pravda.com.ua/news/2014/01/22/7010792/> (erişim 18.01.2017) [*Lutsenko ile birlikte kaçırılan Verbitskiy ölü bulundu, Ukrayinska Pravda, 22.01.2014*]

⁴⁹ Завгородня, І., Опозиція розповіла про переговори із Януковичем, DW.com, 22.01.2014
Çevrimiçi: <http://www.dw.com/uk/%D0%BE%D0%BF%D0%BE%D0%B7%D0%B8%D1%86%D1%96%D1%8F-%D1%80%D0%BE%D0%B7%D0%BF%D0%BE%D0%B2%D1%96%D0%BB%D0%B0-%D0%BF%D1%80%D0%BE-%D0%BF%D0%B5%D1%80%D0%B5%D0%B3%D0%BE%D0%B2%D0%BE%D1%80%D0%B8-%D1%96%D0%B7-%D1%8F%D0%BD%D1%83%D0%BA%D0%BE%D0%B2%D0%B8%D1%87%D0%B5%D0%BC>

22 Ocak'tan Şubat başına kadar eylemciler tarafından Ukrayna'nın merkez ve batı bölgelerinde bulunan belediye binaları ele geçirilmiştir.

Protestolar doruk noktasına 18-20 Şubat tarihleri arasında ulaşmıştır. Ukrayna Parlamentosunda görüşülmesi planlanan Devlet başkanı yetkilerini sınırlayacak Anayasa değişikliği taslağı Meclis Başkanı tarafından kabul edilmeyerek gündeme eklenmesi reddedilmiştir. Eylemcilerin buna tepki göstermek amacıyla düzenlediği yürüyüş çatışmalara dönüşmüştür. "Berkut" bölükleri eylemcileri coplamış, ses bombaları, ZPT ve pompalı tüfek kullanılmıştır⁵⁰. Yürüyüşe katılanlar kaldırım taşları, "Molotov kokteylleri" atarak ve lastik yakarak kendilerini kurtarmaya çalışmışlardır. Geceye doğru hastane olarak kullanılan Sendikalar binası yanmaya başlamıştır. Alevler içinde kalan binadan tüm yaralılar tahliye edilemediği için yangında ölenler de olmuştur. Emniyet güçleri arasına keskin nişancılar katılmıştır⁵¹. Muhalefet güçleri, eylemciler silahsız, ateş eden varsa da provokatördür tezini savunmaktadırlar. Fakat olaylardan bir sene sonra BBC'ye röportaj veren bir eylemci, Özgürlük Meydanı'nda toplanan eylemcilerin Konservatuar binasından ateş ettiğini itiraf etmiştir⁵². Sağlık Bakanlığı'nın verilerine göre 3 gün boyunca süren çatışmalarda 71'i eylemci, 11'i emniyet teşkilatı temsilcisi olmak üzere 82 kişi⁵³, hepsi ateşli silah yaralanması

[/a-17381215](#) (erişim 17.01.2017) [*Zavhorodnia İ.*, *Muhalefet Yanukoviç ile müzakereleri açıkladı*, DW.com, 22.01.2014]

⁵⁰ Afineyevsky E., **Winter on Fire: Ukraine's Fight for Freedom**, 2015, Netflix

⁵¹ Afineyevsky E., **Winter on Fire: Ukraine's Fight for Freedom**, 2015, Netflix; **Страшні дні: друга річниця розстрілів на Майдані (фото)**, Сьогодні, 19.02.2016 Çevrimiçi:

<https://ukr.segodaya.ua/ukraine/strashnye-dni-vtoraya-godovshchina-rasstrelov-na-maydane-foto-693087.html> (erişim 17.01.2017) [*Kokunç Günler: Maydandaki katliamın 2. Yıldönümü (fotoğraf)*, Siohodni, 19.02.2016]

⁵² Гейтхаус Г., **Стрілянина на Майдані: розповідь учасника**, BBC, 19.02.2015 Çevrimiçi:

https://www.bbc.com/ukrainian/politics/2015/02/150213_maidan_shooting_rl (erişim 17.01.2017) [*Geythaus G., Maydandaki ateş: bir katliamın ağzından*, BBC, 19.02.2016]

⁵³ **Страшні дні: друга річниця розстрілів на Майдані (фото)**, Сьогодні, 19.02.2016 Çevrimiçi:

<https://ukr.segodaya.ua/ukraine/strashnye-dni-vtoraya-godovshchina-rasstrelov-na-maydane-foto->

sonucunda hayatını kaybetmiştir.⁵⁴ 94 gün içerisinde eylemcilerden hayatını kaybeden 111 kişiye “Cennetlik Yüz Kahraman” denilmeye başlamıştır.

Bu kanlı olaylardan sonra 22 Şubat akşamı saat 22.17’de Ukrayna parlamentosu tarafından daha önce uygulanan şiddeti kınayan ve bundan sonra eylemcilere karşı herhangi bir silah ve saldırı araç gereçleri benzerlerinin kullanımını yasaklayan bir karar kabul edilmiştir.

Bir sonraki gün muhalefet ile Devlet Başkanı arasında “Ukrayna’daki krizin çözümü” antlaşması imzalanmıştır. Muhalefetin öne sürdüğü neredeyse tüm şartları kabul edilen antlaşmayı Polonya ve Almanya Dış İşleri Bakanları ve Fransa Dış İşleri temsilcisi tasdik etmiş, Rusya Dış İşleri temsilcisi ise imzalamayı reddetmiştir⁵⁵. Sabah imzalanan antlaşma yeterli gelmediği için akşam Özgürlük Meydanı’nda toplanan büyük bir kalabalık, yüzden fazla eylemcinin ölümüne neden olan Devlet Başkanının istifasında ısrar ederek bunu kabul etmesi için sabaha kadar zaman vermiş, aksi takdirde eylemcilerin idari binaları ele geçirmek amacıyla silahlı saldırıya geçecekleri dile getirmiştir⁵⁶. Bu ültimatomdan sonra Devlet başkanı başkenti terk etmiştir.

693087.html (erişim 17.01.2017) [*Kokunç Günler: Maydandaki katliamın 2. Yıldönümü (fotoğraf)*, Siohodni, 19.02.2016]

⁵⁴ Protestolar sırasında ölenlerin tam listesi ve daha detaylı bilgi için <https://nebesnasotnya.com/> ve <http://nebesna.pravda.com.ua/> bkz.

⁵⁵ **Хроніка Революції Гідності: Янукович іде на поступки, але не здається**, Depo.ua, 21.02.2016 **Çevrimiçi:** <https://www.depo.ua/ukr/life/hronika-revolutsiyi-gidnosti-yanukovich-ide-na-postupki-ale-21022016080000> (erişim 17.01.2017) [*Onur Devirimin zamandizisi: Yanukoviç geri adım atıyor ama pes etmiyor*, Depo.ua, 19.02.2016]

⁵⁶ **Люди поставили ультиматум: відставка Януковича до ранку**, Українська правда, 21.02.2014 **Çevrimiçi:** <https://www.pravda.com.ua/news/2014/02/21/7015590/> (erişim 18.01.2017) [*Halkın ültimatomu: Yanukoviç sabaha kadar istifa edecek*, Ukrayinska Pravda, 21.02.2014]

22 Şubat'ta Ukrayna Parlamentosu kaçan Devlet Başkanını görevinden uzaklaştırıp erken Başkanlık Seçimi teklifini kabul ederek seçim tarihini 25 Mayıs olarak belirlemiştir⁵⁷. Aynı tarihte görevinden uzaklaştırılan Devlet Başkanı Ukrayna halkına TV erkanlarından seslenerek olup bitenleri Nazilerin iktidara gelmesi ile kıyaslayarak “darbe”, kendi partisini terk edenleri “hain”, parlamentonun kararlarını da “yasadışı” olarak nitelendirmiştir.

2 gün sonra Ukrayna Başsavcısı, Devlet başkanının ağırlaştırıcı sebepli katliamlar gerçekleştirmesi suçlaması nedeniyle arandığını duyurmuştur.

23 Şubat'ta Sivastopol'de 20 bin kişilik bir eylem yapılarak vergilerin bundan sonra Kyiv'e gönderilmemesine karar verilmiştir.

27 Şubat tarihinde Ukrayna Devlet Başkanı'nın Rusya'da bulunduğu ortaya çıkmıştır. Aynı gün Kırım parlamentosu ve hükümetini işgal eden adsız silahlı bir grup Rusya bayrağı asmıştır. Aynı gün içerisinde bu grup tarafından Sivastopol'deki Belbek havalimanı ele geçirilmiş, Kerç feribot ulaşımı durdurulmuş, Kırım parlamentosu toplanıp Kırım'ın durumu ile alakalı referanduma karar vermiştir⁵⁸. Bu referandumun ilk başta 25 Mayıs tarihinde yapılacağı kararlaştırılmış, fakat Ukrayna'da planlanan erken Devlet Başkanı seçimi ile aynı güne denk gelmesi nedeniyle 2 kere öne çekilip 16 Mart olarak netleştirilmiştir.

⁵⁷ Верховна Рада усунула Януковича, вибори призначено на 25 травня, Радіо Свобода, 22.02.2014 Çevrimiçi: <https://www.radiosvoboda.org/a/25273616.html> (erişim 18.01.2017) [Ukrayna Parlamentosu Yanukoviç'i azletti, 25 Mayıs'ta Bakanlık seçimlerine gidilmesine karar verdi, Svoboda Radyosu, 22.02.2014]

⁵⁸ Депутати ВР Криму призначили референдум щодо статусу автономії, Тиждень, 27.02.2014 Çevrimiçi: <http://tyzhden.ua/News/103490> (erişim 18.01.2017) [Kırım Parlamentosu Milletvekilleri özerklik konusundaki referanduma gidilmesine karar verdi, Tjden, 27.02.2014]

İlerleyen günlerde “Yeşil Adamlar” olarak adlandırılan işaretsiz bayraksız üniforma giyen Rus Askeri birlikler^{59 60} Ukrayna askeri üslerini ve diğer askeri binaları brika altına alıp Sivastopol havalimanını ele geçirmişlerdir. Bir direniş göstermeyen Ukrayna komutanlarının çoğu istila operasyonu bittikten sonra Rusya ordusunda yönetici pozisyonlarına kabul edilmiştir.⁶¹

1 Mart tarihinde prosedüre aykırı bir şekilde⁶² Kırım Özerk Cumhuriyeti Bakanlar Kurulu Başkanı, Rusya Devlet Başkanına Kırım toprakları içerisinde “barış ve huzur”un sağlanması için destek çağrısında bulunmuştur. Aynı gün Rusya Başkanı askeri güçlerin Kırım’a girmesi konusunu Federasyon Konseyi’ne gönderdikten sonra o akşam Devlet Dumasının (Rusya Parlamentosunun) iki kanadı bu öneriyi onaylamıştır⁶³.

⁵⁹ Pulkki A., **Crimea Invaded By High Readiness Forces Of The Russian Federation**, Suomen Sotilas, 03.03.2014 Çevrimiçi:

<https://web.archive.org/web/20150330124704/http://www.suomensotilas.fi/en/artikkelit/crimea-invaded-high-readiness-forces-russian-federation> (erişim 18.01.2017)

⁶⁰ Путін вперше визнав, що "зелені чоловічки" - його військові, Українська правда, 17.04.2014 Çevrimiçi: <https://www.pravda.com.ua/news/2014/04/17/7022770/> (erişim 18.01.2017) [*Putin ilk defa “yeşil insanlar”ın kendisine ait olduğunu kabul etti, Ukrayinska Pravda, 17.04.2014*]

⁶¹ Україну зрадили від 30 до 80% кримських силовиків – Тимчук, Дзеркало тижня, 7.11.2017 Çevrimiçi: <https://dt.ua/UKRAINE/ukrayinu-zradili-vid-30-do-80-krimskih-silovikiv-timchuk-259386.html> (erişim 5.06.2018) [*Kırım’daki asker ve polislerin %30’u ila %80’i Ukrayna’ya ihanet etti – Timçuk, Dzerkalo Tijnia, 7.11.2017*]

⁶² Рішення ВР Криму про референдум та відставку уряду сфальсифіковані – ЗМІ, Українська правда, 1.03.2014 Çevrimiçi: <https://www.pravda.com.ua/news/2014/03/1/7016748/> (erişim 18.01.2017) [*Kırım Parlamentosunun referandum ve hükümetin azledilmesi kararı uydurma bir olaydır – Medya, Ukrayinska Pravda, 1.03.2014*]

⁶³ Путін оголосив Україні війну, Українська правда, 1.03.2014 Çevrimiçi: <https://www.pravda.com.ua/articles/2014/03/1/7016683/> (erişim 18.01.2017) [*Putin Ukrayna’ya savaş açtı, Ukrayinska Pravda, 1.03.2014*]

11 Mart'ta Kırım Parlamentosu ve Sivastopol büyükşehir belediyesi "Kırım Özerk Cumhuriyeti"ni ilan ederek Sivastopol şehrinin "Özgürlük Beyannamesi"ni yayınlamıştır. Bu beyannamede yer alan maddelere istinaden referandumda Rusya'nın bir parçası olmasına karar verilmesi durumunda Kırım, ilhak olmak üzere Rusya'ya başvuracaktır⁶⁴.

17 Mart tarihinde Kırım genelinde yapılan ve katılma oranı %81,3 dolayında gerçekleşen referandum sonuçlarına göre Kırım'ın Rusya'ya katılması için oy verenlerin %96,77'si tarafından onaylanmıştır.⁶⁵ Türkiye'de Mutfafa Abdülcemil Kırımoğlu olarak tanınan Kırım Tatarları lideri Mustafa Cemilev "Referandum'dan sonra elimize Rusya Federal Güvenlik Servisi (FSB)'nin bir raporu geçti. Onların verilerine göre Referandum'da Kırım nüfusunun %34,2'si oy verdi. Orada yaşayan ve oy hakkı olan 180 bin Kırım Tatarı arasında 950 ila 1100 kişi oy verdi." şeklinde oy verme oranını yorumlamıştır.⁶⁶

18 Mart'ta Rusya ile Kırım arasında Kırım'ın Rusya topraklarına katılması hakkında antlaşma imzalanmıştır.

⁶⁴ ЦИК РФ направит восемь представителей регионов на референдум по статусу Крыма, ИТАР ТАСС, 11.03.2014 Çevrimiçi: <http://tass.ru/mezhdunarodnaya-panorama/1036626> (erişim 18.01.2017) [*RF YSK Kırım referandumuna 8 temsilcisini gönderecek, İTAR TASS, 11.03.2014*]

⁶⁵ За присоединение Крыма к России проголосовало 96,77% крымчан, Interfax.17.04.2014 Çevrimiçi: <http://www.interfax.ru/world/365090> (erişim 18.01.2017) [*Kırım'da yaşayanların %96,77'si Kırım'ın Rusya ile birleşmesini onayladı, Interfax, 17.04.2014*]

⁶⁶ Мусаєва С., Алієв А., Мустафа Джемілев. Незламний, Віват, Харків, 2017, с. 20 [*Musayeva S., Aliyev A., Yılmaz Mustafa Cemilev, Vivat, Kharkiv, 2017 s. 20*]

2.2 19 Gün. Gezi Eylemlerinin Özeti

Gezi parkı civarında Topçu Kışlası Projesi çerçevesinde çevre düzenlemesi ile ilgili ön çalışmalar yürütülmektedir. Parkın altındaki işyerleri boşatılmış, parkta kesilmesi planlanan ağaçlar işaretlenmiştir ve Cumhuriyet Gazetesi'nin ifadesi ile “27 Mayıs gecesi saat 22.00’de parkın Divan Oteli’ne bakan duvarının 3 metrelik kısmı iş makineleri tarafından yıkıldı ve 5 ağaç da yerinden söküldü. Taksim Dayanışması üyeleri iş makinelerinin önüne geçerek daha fazla yıkım yapılmasını engelledi.”⁶⁷ İlk defa bu durumu bir kullanıcı Twitter’den 27 Mayıs tarihinde gece yarısına birkaç dakika kala duyurmuştur.

Bir sonraki gün 28 Mayıs 2017 tarihinde öğle saatlerinde devam ettirilen yıkım çalışmalarını durdurmaya çalışanlara biber gazı ile müdahale edilmiştir. Bir polisin sıkıdığı biber gazından etkilenen ve sonra “Kırmızı elbiseli kadın” lakabıyla ünlenen bir kızın görüntüleri sosyal medyada geniş yer bulup ağaç kesilmesine tepki olarak başlayan eylemi kendiliğinden gelişen geniş katılımlı bir harekete dönüştürmüştür.⁶⁸

29 Mayıs 2013 tarihinde Türkiye Başbakanı Yavuz Sultan Selim adının verileceği açıklanan 3. Köprü temel atma töreninde Gezi Park olaylarına değinip “Ne yaparsanız yapın. Orası için karar verdik. Yapacağız.” diyerek bu konuda hükümetin kararlı olduğunu belirtmiş, Başbakanın konuşmasını takiben İstanbullular gruplar halinde Taksim’e doğru hareket etmeye başlamıştır.

⁶⁷ **Korku duvarını yıkan başkaldırı: 'Bağzi' şeyler tamamen değişti**, Cumhuriyet Gzatesi, 30.05.2014 Çevrimiçi:

http://www.cumhuriyet.com.tr/haber/turkiye/77307/Korku_duvarini_yikan_baskaldiri_Bagzi_seyl_er_tamamen_degisti.html (erişim 20.05.2017)

⁶⁸ Özyer B., **Gün Gün. Saat Saat Gezi Parkı Eylemleri**, #Tarih Dergisi Fevkalade Nüsha, İstanbul, 2013, s. 24

30 Mayıs tarihinde polisin protestoculara biber gazı ve tazyikli su ile müdahale etmesi ardından protestolar alevlenmiştir. Türk basını bu olaylara ilk başta sessiz kalmıştır. 30 Mayıs'ta CNN International Gezi Parkı eylemlerini naklen yayınlarken CNN Türk Penguen belgeselini göstermiştir. Amnesty International'ın ifadesine göre bu 2 saatlik belgesel kamunun gözünde ulusal medyanın kendini sansür edişinin sembolü haline gelmiştir.⁶⁹ 1 Haziran'da protestolar sadece İstanbul'la sınırlı kalmayıp Ankara, İzmir, Antalya, Burs, Eskişehir olmak üzere birçok şehirde de eylemler yapılmıştır.

Twitter'ı aktif kullanan Ankara Büyükşehir Belediye başkanı resmi hesabından “provokasyoncu” dediği eylemcilere “sizi bir kaşık suda boğarız” ifadesini kullanmıştır.⁷⁰

2 Haziran tarihinde Başbakan Osmanlı Arşivi yeni ek binası açılış töreninde konuşurken yeni yeni alevlenen Gezi protestolarına değinerek birkaç önemli mesaj vermiştir. Eylemcilerden çapulcu olarak bahsederken Atatürk Kültür Merkezinin yıkılacağını, Topçu Kışlasının ve Taksim'deki caminin inşa ettirileceğini dile getirmiştir. Bu konuşmanın ardından Habertürk kanalında yayımlanan Teke Tek programına katılarak aynı mesajları tekrarlayarak protestoların büyümesinden sosyal medyayı özellikle Twitter'ı sorumlu tutmuştur. Tüm Türkiye'den “Hükümet istifa” sloganlarını atan sesler yükselmeye başlamıştır.⁷¹

⁶⁹ **Gezi parkı eylemleri**, Amnesty International, 2013, s.6 **Çevrimiçi:**

<http://web.archive.org/web/20131106020732/http://www.amnesty.org/en/library/asset/EUR44/022/2013/en/6e4b867c-b4aa-4016-b584-33be46e35ae7/eur440222013tr.pdf> (erişim 27.05.2017)

⁷⁰ **Melih Gökçek: 'Vallahi sizi bir kaşık suda boğarız!'**, Posta, 1.06.2013, **Çevrimiçi:**

<https://www.posta.com.tr/melih-gokcek-vallahi-sizi-bir-kasik-suda-bogariz-180166> (erişim 28.05.2017)

⁷¹ **Tüm ülkede 'Tayyip istifa' sesleri**, Sol, 02.06.2013 **Çevrimiçi:** <http://haber.sol.org.tr/kent-gundemleri/tum-ulkede-tayyip-istifa-sesleri-haberi-73956> (erişim 28.05.2017)

Aynı gece 2 Haziran tarihinde Beşiktaş'ta ateşli çatışmalarda yaralananlara yardım etmek amacıyla Bezmialem Valide Sultan Camisinde kurulan revir hakkında “Camiye içkiyle girdiler”⁷², “Camiye ayakkabıyla girdiler”⁷³, “Camide öpüştiler”⁷⁴ gibi çeşitli iddialar öne sürülmüştür. Beşiktaş'taki gösteriler sırasında eylemcilere destek veren Beşiktaş “Çarşı” grubu İnönü stadı yıkımı için kullanılması planlanan iş makinelerinden birini ele geçirerek polise doğru sürmüştür.⁷⁵ Dolmabahçe civarında sabaha kadar devam eden yoğun çatışmalar, 200'e yakın tutuklama ve polisin biber gazı ve tazyikli su kullanmasının uluslararası medya kuruluşlarının ana haberi haline gelmesine rağmen Başbakanın planlanan Fas, Cezayir ve Tunus gezisi iptal edilmemiştir. Türkiye'den ayrılırken Havaalanında düzenlenen basın toplantısında Başbakan “Şu anda evlerinde bizim zorla tuttuğumuz bu ülkenin en az yüzde 50'si var” ifadesini kullanmıştır.⁷⁶

Yukarıda bahsedilen yoğun çatışmalardan ilk ölüm haberi alınmıştır. Gezi Parkı eylemcilerini desteklemek amacıyla TEM otoyoluna yürüyüşe çıkan göstericiler

⁷² Erdoğan 'camiye içkiyle girdiler' iddiasını tekrarladı, Hürriyet, 10.06.2013 Çevrimiçi: <http://www.hurriyet.com.tr/gundem/erdogan-camiye-ickiyle-girdiler-iddiasini-tekrarladi-23468860> (erişim 22.05.2017)

⁷³ Bezmi Alem Valide Sultan Camii'deki iddialara imamdan cevap, Hürriyet, 06.06.2013 Çevrimiçi: <http://www.hurriyet.com.tr/gundem/bezmi-alem-valide-sultan-camiideki-iddialara-imamdan-cevap-23447204> (erişim 22.05.2017)

⁷⁴ 'Camide kızlı-erkekli sarhoş şekilde öpüşen yapılar...', T24, 12.12.2013 Çevrimiçi: <http://t24.com.tr/haber/camide-kizli-erkekli-sarhos-sekilde-oturdular,245956> (erişim 22.05.2017)

⁷⁵ Gezi Parkı eylemcileri Beşiktaş'ta TOMA'ya karşı iş makinesiyle direniş, T24, 03.06.2013 Çevrimiçi: <http://t24.com.tr/haber/gezi-parki-eylemcileri-besiktasta-tomaya-karsi-is-makinesiyle-direnis,231181> (erişim 22.05.2017)

⁷⁶ Mustafa Küçük, Başbakan: Yüzde 50'yi evinde zor tutuyorum, Hürriyet, 04.06.2013 Çevrimiçi: <http://www.hurriyet.com.tr/basbakan-yuzde-50-yi-evinde-zor-tutuyorum-23429709> (erişim 22.05.2017)

arasına bir aracın girmesi sonucunda bir kişi hayatını kaybetmiştir. ⁷⁷ İlerleyen günlerde bu sayı 11'e çıkacaktır.

3 Haziran'da Bloomberg HT kanalında "Kelime oyunu" adlı yarışma programında Gezi eylemlerine gönderme yapılarak sorular sorulmuştur.

Sonraki günlerde protestolar İstanbul dışındaki illerde de alevlenmiş, tencere tava çalmak gibi bireysel eylemlerin yanı sıra diğer büyük şehirlerde çatışmalar da yaşanmıştır. Çatışmaların en yoğun yaşandığı şehirlerinden biri olan Ankara'da Büyükşehir Belediye Başkanı "eylemlere katılanı devlet memurluğundan çıkarırız"⁷⁸ diyerek protestolara katılım nedeniyle pişmanlığını 6 Haziran sabahına kadar dile getirenler affedilecektir şeklinde imzalı bir genelde hazırlatmıştır.

Bir sonraki gün Afrika gezisinden dönen Başbakan gece saat 3'te düzenlediği "03.00 mitingi" olarak anılan konuşmada Atatürk Havalimanında kendisini karşılamaya gelen yaklaşık on bin kişiye ve canlı yayın yapan hemen hemen tüm kanallara AKM'nin yıkılmasından vazgeçmediği, kışlanın yapılacağını, olaylardan "faiz lobisi"ni sorumlu tuttuğu mesajlarını vermiştir. Ardındaki sabah çıkan gazetelerin çoğu kelimesi kelimesine aynı "Demokratik Taleplere Canım Feda" manşetiyle çıkmıştır.

⁷⁷ **Gezi Parkı olaylarında ilk ölüm**, CNN Türkiye, 03.06.2013 Çevrimiçi:

<https://www.cnnturk.com/2013/turkiye/06/03/gezi.parki.olaylarinda.ilk.olum/710466.0/index.html>

(erişim 22.05.2017)

⁷⁸ **Melih Gökçek'den CHP'li Günaydın'a: Seni de atarım**, Hürriyet, 06.06.2013 Çevrimiçi:

<http://www.hurriyet.com.tr/ekonomi/melih-gokcekden-chpli-gunaydina-seni-de-atarim-23440634>

(erişim 27.05.2017)

9 Haziran'da Başbakan Erdoğan'ın resmi Twitter hesabından Kabataş'ta Gezi Parkı protestocularının “*benim başörtülü bacıma*”⁷⁹ saldırdığı paylaşımı yapılmıştır. Sonradan bu olayın hiç yaşanmadığı ortaya çıkmıştır⁸⁰.

Eylemler başladıktan 14 gün sonra Başbakan Yardımcısı, Başbakanın Gezi Parkı eylemlerini yapan bazı topluluklar ile 2 gün sonra görüşmeyi kabul ettiği açıklamasını yapmıştır. Fakat 2 gün geçmeden hemen sonraki akşam polis Taksim Meydanı'nda barikatlar arkasında saklanan eylemcilere sert bir müdahale yapmıştır. Polis ile eylemciler arasındaki çatışmaları CNN ve BBC gibi büyük yabancı TV kanalları canlı olarak nakletmiştir. Akşamki yayında Gezi durumunu değerlendiren CNN spikeri konuğu başbakanlık danışmanının konuşmasını ve röportajını "show is over" diyerek yarıda kesmesi⁸¹ CNN spikerini hedef haline getirerek linç kampanyasına neden olmuştur.

12 Haziran tarihinde Başbakan Gezi Parkı Heyeti ile görüşmüştür. 4,5 saat devam eden bu görüşmeden sonra basın açıklamasını yapan AK Parti Genel Başkan Yardımcısı “Gezi Parkı için referandum seçeneğini ilgili kurumlara götürebiliriz”⁸² ifadesini kullanmıştır. Taksim Meydanı'ndaki yoğun çatışmalara ara verilmiş, üst üste iki gece piyano çalan İtalyan piyanist Davide Martello gece boyunca tam 13 saat süreyle piyano çalmıştır.

Avrupa Parlamentosu tarafından, Gezi Parkı protestoları süresince devletin gösterdiği şiddet nedeniyle alınan “hükümeti kınama” kararını Başbakan kabul

⁷⁹ Çevrimiçi: https://twitter.com/rt_erdogan/status/343741493640564737 (erişim 27.05.2017)

⁸⁰ İsmet Berkan'dan Kabataş için özür, Hürriyet, 21.03.2015 Çevrimiçi: <http://www.hurriyet.com.tr/gundem/ismet-berkandan-kabatas-icin-ozur-28536280> (erişim 27.05.2017)

⁸¹ Amanpour'dan, İbrahim Kalın'a: The show is over, Radikal 12.06.2013 Çevrimiçi: <http://www.radikal.com.tr/dunya/amanpourdan-ibrahim-kalina-the-show-is-over-1137235/> (erişim 27.05.2017)

⁸² Çetin Ü., Şenyüz S., Gezi Parkı için referandum, Hürriyet, 13.06.2013 Çevrimiçi: <http://www.hurriyet.com.tr/gundem/gezi-parki-icin-referandum-23489976> (erişim 27.05.2017)

etmeyerek reddetmiştir.⁸³ Türk Tabipleri Birliği'nin (TTB) derlediği bilgilere göre polis şiddeti, beş kişinin ateşli silahla, gaz kapsülleriyle, sopalarla öldürülmesine, yaklaşık 10,000 kişinin yaralanmasına, çok daha fazlasının ise biber gazına maruz kalmasına yol açmıştır.⁸⁴

15 Haziran'da Ankara'da düzenlenen "Milli İradeye Saygı" mitinginde Başbakan halka seslenerek "Taksim Meydan boşaldı boşaldı, boşalmadığı takdirde artık bu ülkenin güvenlik güçleri orayı boşaltmayı bilir." diyerek Taksim Meydanı'nda protestolara devam edenlere polis müdahalesi sinyallerini vermiştir. Saat 20:50'de AKM önünde bekleyen çevik kuvvet polisleri harekete geçip TOMA'lar ile müdahale ederek Taksim'i 15 dakika içinde boşaltmıştır. 19 gün çeşitli şehirlerde süren Gezi Parkı'na sahip çıkmak için başlayan ve ülke çapında hükümet karşıtı gösterilere dönüşen Gezi protestoları 15 Haziran 2013 tarihinde polisin parkı 15 dakikada boşaltması ve güvenlik kordonu oluşturması ile sona ermiştir. Merkezi konuma sahip Taksim Meydanı kalabalık eylemlere uygunsuz hale getirilmişse de protestolar farklı şekillere bürünerek 15 gün daha 1 Temmuz tarihine kadar devam etmiştir.

17 Haziran'da uzun zaman kimsenin tarafından tanınmayan biri AKM'nin önünde konuşmadan durarak "Duran Adam" eylemini başlatmıştır. Kısa süre içerisinde destek verenlerin de ortaya çıktığı eylem çeşitli internet kanallarında naklen yayımlanmıştır. Yaya ya da trafik akışının engellenmesine neden olan eylemcileri polis durdurmaya başlamış, bazı eylemciler gözaltına alınmıştır. "Duran Adam", polis müdahale etmeden eylemini 6 saat sonra sonlandırmış, fakat "Duran Adam" eylemleri tüm Türkiye'de devam etmiştir.

⁸³ **Erdoğan: Gezi Parkı mesajı alındı, yargı kararını bekleyeceğiz**, T24, 14.06.2013 Çevrimiçi: <http://t24.com.tr/haber/erdogan-turkiye-zincirlerini-kirdigi-anda-once-reyhanli-saldirisi-geldi-sonra-taksim-olaylari,231999> (erişim 27.05.2017)

⁸⁴ **Gezi Direnişi Sürecinde Türk Tabipleri Birliği**, Çevrimiçi: <http://www.ttb.org.tr/index.php/gezidirenisi.html> (erişim 2.06.2017)

24 Haziran tarihinde Polis Akademisi mezuniyet töreninde konuşan Başbakan Gezi Protestoları sırasında fedakarlıkla mücadele eden, soğukkanlılığını koruyabilen polislere gönülden tebrik ederek “Polisimiz adeta bir kahramanlık destanı yazmıştır” ifadesini kullanmıştır.⁸⁵

1 Temmuz tarihinde Gezi Parkı protestolarını detaylı işleyerek kapağa taşıyan NTV Tarih dergisi kapatılmıştır.⁸⁶

ODTÜ mezuniyet töreninde 2013 mezunlarının açtığı Gezi Parkı temalı pankartlarda eylemler sırasında gündemde olan “Bu gazla mezun olduk”, “Yüzde 50’yi zor mezun ediyoruz”, “Ankara’nın gurur duyduğu tek polis Behzat Ç.” gibi siyasi söylemlere yer vermişlerdir⁸⁷, pankartlara destek veren diğer saygın üniversitelerin mezunları da aynı eylemi sürdürmüşlerdir.

⁸⁵ **Erdoğan: Polis kahramanlık destanı yazdı**, NTV, 24.06.2013 Çevrimiçi:

https://www.ntv.com.tr/turkiye/erdogan-polis-kahramanlik-destani-yazdi,uMOX0uTl_EmkP4Ylu_2MEQ (erişim 27.05.2017)

⁸⁶ **NTV Tarih dergisi 'Gezi' sayısı nedeniyle kapatıldı**, Radikal, 1.07.2013 Çevrimiçi:

<http://www.radikal.com.tr/hayat/ntv-tarih-dergisi-gezi-sayisi-nedeniyle-kapatildi-1139894/> (erişim 27.05.2017)

⁸⁷ **ODTÜ'den Gezi Parkı'na destek**, MilliyetTv, 01.06.2013 Çevrimiçi:

<http://www.milliyet.com.tr/Milliyet-Tv/video-izle/ODTU-den-Gezi-Parki-na-destek-MROw4km2IPpq.html> (erişim 12.06.2017)

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

ALGI YÖNETİMİ, ANLAMSAL ŞEKİLLENDİRME VE GERÇEKLERİN YENİDEN TASARLANMASI

3.1. Algı Yönetimi Girdileri

İletişim bilimci Poçeptsov, enformasyon savaşı ve algı yönetiminin her zaman adalet bayrağı altında yürütüldüğünü öne sürmektedir. Ona göre adalet kısmı da gerçeklere (facts) değil, mitlere dayanmaktadır.⁸⁸ Ana mitleri aşağıdaki şekilde sıralanmaktadır.

- Halkın bir talebinin yerine getirilmesinin ani bir olumlu değişikliğe sebep olacağı inancı

Bir siyasi partinin kapatılması, bir siyasetçinin ya da yöneticinin istifa etmesi gibi talepler kastedilmektedir.

- Tüm olumsuzlukların sebebinin baştaki kişi olduğu düşüncesi

Bu yanılgı toplumun her seviyesinde yaygındır. Departman seviyesinde sorunun kaynağı yönetici, üniversite seviyesinde rektör, ülke seviyesinde başkandır.

- Korkuya dayanan mitler

Bu mitlerden en çok çevreciler, etkinliklerinde kan, kurukafa, tabut gibi sembolleri kullanarak, korkuyu körükleyerek faydalanmaktadır.

⁸⁸ Почепцов Г. Г., **Информационные войны**, Рефл-бук, Москва, 2000, с. 117 [*Poçeptsov G. G., Enformasyon Savaşları, Refl-book, Moskova, 2000, s.117*]

Bütün bu mitler var olan fakat tatmin etmeyen gerçeğin temelinde inşa edilmektedir. Sonraki adım, bu mitlere dayanarak var olan gerçeği en tatmin edici şekilde değiştirme imkânı sunarak algıyı doğru yöne sürüklemektir. Bu döndürme (spin) aşağıdaki girdilerin sağlanmasıyla ulaşılabilir.

- Kimlik özdeşliği
- Risk hissi
- Olayların ve davranışların kahramanlaştırılması
- Azınlık durumundan ayrılarak çoğunluğa katılma hissi
- Noksanlığın vurgulanması
- Kutuplaştırma⁸⁹

Rezonansın kuvvetlendirilmesi için devlet, millet ya da bir grup insan ile özdeşirilir.

3.1.1. Kimlik Özdeşliği

Bunun örneği 2015 yılında ortaya çıkan “Je Suis Charlie” sloganıdır. 7 Ocak tarihinde Fransa’nın başkenti Paris’te mizah dergisi olan Charlie Hebdo personeline yapılan saldırı sonucunda 12 kişi hayatını kaybetmişti. Bu slogan Twitter hesabından Fransız sanatçı Joahim Roncin tarafından paylaşılmıştı. “Ben Charlie’yim” anlamına gelen slogan 1 gün içerisinde 3,5 milyon kişi tarafından retweetlenmiş ifade özgürlüğü ve terör karşıtlığı sembolü haline gelmişti. 2015 yılında tüm dünya kendini Charlie Hebdo katliamında öldürülenler ile özdeşleştirmişti. Rus bilimadamı Anton Oleynik’in bu sloganın popülerite kazanmasının sebebi ile ilgili öne sürdüğü fikre göre, bu şekilde ve bu ifadeyi kullanarak özdeşleşmenin birkaç on yıllık tarihi vardır.⁹⁰ Mayıs 1968

⁸⁹ Там же, с. 119

⁹⁰ Олейник, А., «Я — Шарли» или «Я — Волноваха», газета.ru, 16.01.2015 Çevrimiçi: https://www.gazeta.ru/comments/2015/01/15_a_6376881.shtml?updated (erişim 01.04.2018) [Oleynik A., “Ben Charlie’yim” ya da “Ben Volnovakha’yım”, gazeta.ru, 16.01.2015]

yılında Fransa’da “Nous sommes tous des Juifs allemands” (Hepimiz Almanya Yahudisiyiz) sloganı öğrenciler tarafından, Mayıs 1968 yılının protesto hareketlerinin liderlerinden Yahudi asıllı Daniel Cohn-Bendit’i sınır dışı etmek isteyen hükümeti protesto etmek için kullanılmıştır. Bu olaylardan 5 sene sonra aynı yöntemi ADB başkanı John F. Kennedy Batı Almanya’da demeç vererek Ich bin ein Berliner (Ben bir Berlinliyim) diyerek kullanmıştır. İlginç olan, Kennedy’nin bu cümlede hata yapmasıdır. İngilizceden Almancaya çeviri yapılırken muhtemelen İngilizce dil yapısı korunarak bir hata yaptığı iddia edilmektedir. Kennedy’nin dile getirdiği ifade “Ben bir Berlinliyim” yerine “Ben bir Berlinerim” anlamına geliyordu, Berliner ise Batı Berlin’e özgün bir poğaça türüdür. Bu hata sayesinde Batı Berlinlilerle daha yakın ve samimi temas kurabildiği düşünülmektedir.⁹¹ Je Suis Charlie sloganı öncesi bu ünlü ifade 2008 yılında Gürcistan savaşında “Hemipiz Gürcüyüz” şeklinde de söylenmişti.

Bu açık ve net özdeşleme yanında daha dolaylı yollar da kullanılmaktadır. Örneğin Ukrayna bağımsızlığı için açlık grevi yapan gençleri medya ve siyasetçiler “hepimizin çocukları” olarak ifade ederek, açlık grevi yapan çocukları herkesin öz çocukları ile özdeşleyerek olumlu bir tutum sergiletmekteydi.

Gezi Parkı’nda ilk başta küçük bir grup çevreci protesto yaparken polis şiddetiyle karşılaşan gençler ile bu olayları görenler özdeşlemiştir. Haklarını savunmaya çalışırken polis şiddetine herkes maruz kalabilir, bu ilk özdeşleme noktası olmuştur.

Mısır, Suriye, İran başta olmak üzere Ortadoğu bölgesinde meydana gelen protesto/eylem/devrimleri izleyen Ukraynalı gazeteci Natalka Gumenyuk aynı şekilde Gezi Protestolarını Ukraynalı izleyicilere anlatmak için eylemler sırasında Türkiye’deydi. 2015 yılındaki eylem tecrübesini detaylı bir şekilde “Tahrir Meydanı. Kaybolan devrimin arayışı” kitabında paylaşmıştır. “Türkiye” başlığı altında protestoya katılan bir yatırım uzmanı ile yaptığı röportajında protestocunun

⁹¹ Ryan, Halford Ross, **U.S. presidents as orators: a bio-critical sourcebook**, Greenwood, 1995 p. 219

“Başbakana teşekkür ediyorum. Daha önce biz solcu, sağcı, Kürt, Türk, zengin, yoksul idik. Kendimize ne gibi bir isim koyalım bilemiyorduk. Şimdi ise hepimiz biriz, *hepimiz çapulcuyuz.*” ifadelerini okumaktayız.⁹² O zamanki Başbakanın eylemcilere koyduğu “çapulcu” lakabının, protestoların “özdeşleme” sloganı haline geldiği görünmektedir.

Başbakan Havalimanındaki seslenişinde “benim başörtülü kardeşlerime, kızlarıma, bacılarıma saldırdılar” demiştir.⁹³ Bu sözünü kendi tweeter hesabından paylaşmasının⁹⁴ hemen arkasından hem iktidar partisi yanlıları hem de muhalefet bu ifadeyi aktif kullanmaya başladı. Bu ifade örnekte verildiği gibi “açlık grev yapan çocuklar”a benzemektedir. Çoğunun “başörtülü bacım”ı olduğu için insanların bu konuda empati duymaması ellerinde değildir. Bu nedenle bu söyleme muhalefet siyasetçi ve gazeteciler de yabancı kalmayıp duyulan empatinin yolunu değiştirmeye çabalamaktaydılar.

Eylemlerin ilk günlerinde herkesi şaşırtan ve konuşulan konu, klüp taraftarların birliği idi. Al-Jazeera köşe yazarı bu durumu “O güne kadar kim inanırdı ki Beşiktaşlısı, Fenerbahçelisi, Galatasaraylısı, Bursalısı kaynaşacak, omuz omuza verecek, aynı şarkıları söyleyecek?”⁹⁵ şeklide ifade etmişti. İktidar’ın dağıtmaya çalıştığı “Protestocular; Atatürkçü, solcu ve laiklik taraftarı” yorumuna karşılık

⁹² Гуменюк, Н., **Майдан Тахрір. У пошуках втраченої революції**, Політична критика, Київ, 2015, с. 220 [*Humenyuk N., Tahrir Meydanı. Kaybedilen devrimin arayışı, Politüçna Kırıtka, Kyiv,, 2015, s.220*]

⁹³ **Erdoğan: Başörtülülere saldırdılar**, NTV, 09.06.2013 **Çevrimiçi:**
https://www.ntv.com.tr/turkiye/erdogan-basortululere-saldiridilar,MY8fETQDTESWrDoEc5_tbQ
(erişim 25.03.2018)

⁹⁴ Recep Tayip Erdoğan’ın resmi tweeter hesabı, 9.06.2013 tarihli paylaşım, **Çevrimiçi:**
<http://evimturkiye.com/forum/16-61-41875-16-1315769198> (erişim 25.03.2018)

⁹⁵ Altınsay G., **Taraftarın Gezi'si: İstanbul United**, Al-Jazeera, 29.05.2014, **Çevrimiçi:**
<http://www.aljazeera.com.tr/gorus/taraftarin-gezisi-istanbul-united> (erişim 25.03.2018)

muhafeletin eylemlere katılan başörtülü kızların ve kadınların fotoğraflarına vurgu yapması dikkat çekicidir. Bu şekilde “Türkiye’nin her kesimi eyleme katıldı ve her kesim tepkili” mesajı veriliyordu. Ayrıca, farklı takım taraftarı olsun, başörtülü olsun, Atatürkçü olsun herkes özdeşleşebileceği parçayı bulabiliyordu.

Ukrayna’da Maydan protestolarına “Ukrayna, Avrupa’dır” sloganı ile çıkıldığı için Ukraynalılar kendilerini Avrupalı nüfusu ile özdeşleştirmektedir. Bu Avrupalı kimlik dil, din, gelir seviyesi vs.den üstün olduğu için tüm Ukrayna nüfusunu birleştirmişti, bunun yanında refah seviyesi yüksek Avrupalılar ile kendini özdeşleştirmenin kolay olması nedeniyle bu slogan birlik duygusu ile meydanlara normalinden daha fazla destekleyici aktarmıştı. Kendini Avrupalı nüfusu ile özdeşleyerek Ukraynalılar hem direnişte Avrupa’dan destek beklemekte hem de bu şekilde kendini Rusya’dan ayrı tutmaktaydılar. (Daha detaylı bilgi için 3.1.5. Biz ve Onlar Retoriği bölümüne bkz.)

Sonraki bölümlerden anlaşılacağı üzere Ukrayna’da SSCB’den kalma dil sorunu mevcuttur. Nüfusun yarısı gündelik hayatta Rusça kullandığı için⁹⁶ protestolar ilerledikçe Rusya ile farklılıkları vurgulama ve vatanseverlik duygularını güçlendirme anlatılarının hâkim olmaya başlaması nedeniyle Ukrayna’nın AB politikasını destekleyen fakat gündelik hayatta Rusça konuşan kesim protestolardan çekinmekteydi. Özellikle futbol taraftarları dünyasından Maydan’a geçen ve eylemciler arasında yaygınlaşan “Zıplamayan Moskal’dır” “Moskal” kelimesi Ruslar ile ilgili kullanılan aşağılayıcı bir tabirdir. Rusça konuşanların da kendini eylemciler ile doğrudan özdeşleyebilmesi için onlara yönelik “Moskal, aslında Rus ya da Rusça konuşan anlamında değil, Ukrayna’ya zarar vermek isteyen biri anlamında kullanılır”

⁹⁶ Карп’як О., Української стало менше у ЗМІ і більше в освіті – дослідження, BBC,

8.07.2015 Çevrimiçi:

https://www.bbc.com/ukrainian/society/2015/07/150708_ukrainian_language_research_ko (erişim 25.03.2018) [Karpyak O., *Ukrayna dili medyada daha az kullanılmaya başlarken eğitimde daha fazla kullanılmaya başlıyor – araştırma*, BBC, 8.07.2015]

açıklaması yapılmıştır. Belli sabit bir anlama sahip kelimenin anlamını saptırarak Rusça konuşanların da desteği toplanabilmişti.

3.1.2. Risk Hissi

Yaratılan risk hissi, durumun ahenginin bozulmasını sağlayabilir. Risk hissi ile birlikte sadece olası olumsuz sonuçlara odaklanılmaz, ayrıca olumlu sonuca ulaşabilecek çıkış yolu da önerilir. Çözümün yanı sıra aciliyet vurgusu da yapılır: “Eğer bunu yapmazsak hayatımızı kaybederiz” gibi. Örneğin banka iflası nedeniyle yatırımlarını kaybedenlere, yatırımları sahiplerine geri verebilecek Yatırımcılar Partisi önerilir.

Bunun Türkiye’deki 2018 yılı örneği “Çiftlik Bank” olayıdır. Sanal bir oyuna yatırım yapanlar paralarını geri alamayınca dolandırıldıklarını anladılar. Mağdurlar ile internet üzerinden iletişime geçen ve “Paralarınızı geri alacağız. Mağdur sayısı çok ancak herkesin 500-1000 TL gibi bir ödeme yapması durumunda avukatlık ve dava açılması için mahkeme masrafları karşılanmış olur” diyen bir avukat bu insanlardan yeniden para topladı. Bu yaklaşım bir yandan bu gruptaki insanları birlik oldukları şekilde hisstermişti, diğer yandan da çıkış yolu önerdiği için hedefine kolayca ulaşabilmişti, “avukat” ortadan kaybolunca “Çiftlik bank mağdurları”nın tekrar dolandırıldıkları anlaşılmıştı.⁹⁷ İlgi alanı ortak olan insanların, özellikle adalet ve ortak çıkar söz konusu olunca daha kolay grup oluşturduğu trendi tespit edilmiştir.⁹⁸

⁹⁷ Son dakika: O iddia doğru çıktı... Çiftlik Bank mağdurları ikinci kez dolandırıldı, Hürriyet, 19.03.2018 Çevrimiçi: <http://www.hurriyet.com.tr/gundem/ciftlik-bank-magdurlari-ikinci-kez-dolandirildi-40777382> (erişim 27.03.2018)

⁹⁸ Почепцов Г. Г., **Информационные войны**, Рефл-бук, Москва, 2000, с. 120 [*Poçeptsov G. G., Enformasyon Savaşları, Refl-book, Moskova, 2000, s.120*]

Siyasi protestolarda risk unsurunun yaratılması için kullanılan ifadeler “şimdi mühadale etmezsek sonra geç olur”, “şimdi bir şey yapmazsak çocuklarımıza ne diyeceğiz”, “şimdi karşı koymazsak sonra laiklik/ifade özgürlüğü/egitim/devlet vs. kalmaz”, şeklindedir. Gezi eylemlerinde siyasi talepler geliştiği ve mevcut hükümetten memnuniyetsizlik dile getirildiği için bu ortak talepler altında protestolar sırasında birleşen gruplar, eylemcilerin temsilcisi olmayı ve gayelerini yerine getirmeyi planlayan Gezi Partisini olaylarının hemen ardından 1 Ekim 2013 tarihinde kurdu.⁹⁹ Fakat Türkiye genel seçimlerinin yapıldığı 2015 yılına kadar parti büyüymeyip seçimlere katılamamıştır. 2017 yılında partinin kapandığı duyuruldu.¹⁰⁰ Partinin resmi web sitesinden yapılan duyuruda önündeki engeller arasında toplumun güçlü lider arayışında olması da sıralanmıştı: “BİR DEVLETİ YÖNETMEK APARTMAN YÖNETMEK GİBİDİR, YÖNETİCİ SINIRLARINI BİLMEK ZORUNDADIR” dediğimiz ama toplum olarak hala güçlü lider arayışında olduğumuz için (...) PARTİ TABELAMIZI KAPATİYORUZ.”¹⁰¹

Ukrayna’daki Euromeydan protestoları sırasında risk hissi doruğa ulaşmıştı. Bu his “Bu bir medeniyet seçimidir”, “Ukrayna’nın devlet varlığı tehlikededir”, “Gerekirse vatan uğruna can vereceğiz” söylemleri ile güçlendiriliyordu. Mevcut hükümete karşı koymak için eylemcileri koordine etmeye başlayan ve kendini lider olarak gösteren kişilerin hepsi 2014 senesinin ekim ayında gerçekleşen Genel

⁹⁹ Kızılkoyun F., **Gezi Partisi kuruldu**, Hürriyet, 24.10.2013 Çevrimiçi:

<http://www.hurriyet.com.tr/gundem/gezi-partisi-kuruldu-24968096>

¹⁰⁰ **Gezi Partisi kapandı**, T24, 23.10.2017 Çevrimiçi: <http://t24.com.tr/haber/gezi-partisi-kapandi,472252>

¹⁰¹ Gezi Partisi resmi web sitesi,

<http://web.archive.org/web/20171104005129/http://www.gezipartisi.org.tr/> (2 Kasım 2017 tarihinde arşivlenmiştir)

seçimlere katılarak milletvekili oldular ve kurdukları partiler mecliste yer aldı.¹⁰² Tweetiyle eylemlere start veren ünlü gazeteci de birkaç meslektaşı ile birlikte milletvekili oldu. 21 Şubat 2014 tarihinde Meydan sahnesine çıkıp Devlet Başkanının istifa etmemesi durumunda silahlı taarruza geçerek Devlet Başkanlığı Köşkünü ve idari binaları ele geçireceklerini dile getiren eylemci bağımsız aday olarak Ukranya Parlamentosuna girdi. “Berkut” tarafından Kiev ayazında soyularak dövülen ve aşığılacıyı fotoğrafları çekilen biri ve protestolardan sonra siyasi bir partiye dönüşen “Sağ sektör hareketi” kurucusu da 2014 seçimleri sonucunda meclisteki koltuklarına oturdular. Toplam 11 Maydan lideri yeni iktidarın bir parçası oldu. O zamanki risk hissiyle halk siyaset deneyimi olmayan Meydan liderlerine güvenerek onların işaret ettikleri çıkış yoluna oy verdi.

3.1.3. Gündelik Davranışların Kahramanlaştırılması

Her zamanki davranışlar kahramanlaştırılır. Alelade biri hep yaşayan kahramanlar arasına girmek ya da onların yanında olmak ister. Örneğın protesto, gündelik hayattan daha mühim bir olaya katılım hissi yaratır.

Türkiye’deki Gezi Olayları sırasında “Halk Kahramanları” çıkmaya başlamıştır. Onları simgeleyen resim EK 2’de "Kahramanlar" Türkiye başlığı altında bulunabilir. Onlar arasında Kırmızı elbiseli kadın, Kitap okuyan adam, Yarışma sunucusu, Duran Adam, Çarşı, Engelsiz Vatandaş da yer almaktadır. Bu isimlere bakılırsa tüm isimlerin durmak, kitap okumak, mesleğini yapmak gibi gündelik hayatta herkesin yaptığı eylemlerle ilişkili olduğı görülebilir. Fakat eylemlerde bu sıradan davranışlar önem kazanmakla beraber kahramanlaştırılmaktadır. “Kimlik Özdeşliğı” bölümünde yer

¹⁰² Червоненко В. Герої Євромайдану: куди поділись обличчя протесту, BBC, 22.11.2016

Çevrimiçi: <https://www.bbc.com/ukrainian/features-38048873> [Çervonenko V., *Euromaidan Kahramanları: protestonun yüzleri nereye kayboldu*, BBC, 22.11.2016]

alan bilgi de kalabalıkta “kahramanlar”ın olması durumunda kalabalığa katılanların bu insanlar ile kendini daha kolay özdeşleştirebileceğini söylemektedir.

Aynı şekilde Ukrayna Euromaydanda da protesto simgesi haline gelen insanlar vardı, daha detaylı resmi EK 2’de "Kahramanlar" Ukrayna başlığı altında bulunabilir. Protestolar silahlı mücadele halini alınca ve doğrudan AB Ortak Üyeliği sözleşmesiyle bağlantısını kaybedince devrimden söz edilmeye başlanmış, iktidar değişimiyle sonuçlanan protestolara, “tüm katılanlar birer Onur simgesidir” anlamını taşıyan “Onur devrimi” ismi konuldu. Protestolarda hayatını kaybederek “Gökyüzü 100’leri” olarak adlandırılan kişilere devlet nişanı, “Milli Kahraman” ünvanı ve ailelerine devletin maddi desteği verildi. “Gökyüzü 100’leri” ismi Ukrayna’nın çeşitli şehirlerinde, kasabalarda ve köylerdeki meydanlara, sokaklara, binalara verildi. Bu adımlar Ukrayna’da arkasında devlet politikası desteği olduğu için gerçekleşirken Türkiye’de arkasında devletin siyasi iradesi olmadığı için bu halk “kahramanları” ülke kahramanları olamadı. Ancak 15 Temmuz şehitleri için devlet tarafından yapılanların Ukrayna’nın “Gökyüzü 100’leri” için yaptıkları ile aynı çizgide olduğu görülebilir.

Gezi eylemleri sırasında Türkiye’de Başbakan mesleğini yapan polisi kahramanlaştırma teşebbüsünde bulunmuştur. 24 Haziran tarihinde Polis Akademisi mezuniyet töreninde konuşan Başbakan Gezi Olayları sırasında fedakarlıkla mücadele eden, soğukkanlılığını koruyabilen polisleri gönülden tebrik ederek “Polisimiz adeta bir kahramanlık destanı yazmıştır”. demiştir.¹⁰³

¹⁰³**Erdoğan: Polis kahramanlık destanı yazdı**, NTV, 24.06.2013 Çevrimiçi: https://www.ntv.com.tr/turkiye/erdogan-polis-kahramanlik-destani-yazdi,uMOX0uTl_EmkP4Ylu_2MEQ (erişim 27.05.2017)

3.1.4. Azınlık Pozisyonundan Çoğunluk Pozisyonuna Geçme

Oluşturulan iletişim konteksti, bireyin çoğu zaman kendini hissettiği azınlık pozisyonundan çoğunluk pozisyonuna geçme imkânı verir. Elisabeth Noelle-Neumann'ın "Kamuoyu: Suskunluk Sarmalının Keşfi" çalışmasında tespit ettiği gibi azınlık mensubu susarken çoğunluk mensubu fikirlerini korur. Dolayısıyla kalabalığın içine giren birey geçici de olsa çoğunluk pozisyonuna geçer, bu durum ise bireyin iletişim aktifliklerinin ciddi oranda artmasına sebep olur.

Kullanılan sloganlar, çatışma biliminin tipik sorunu olan noksanlığı vurgular. Kaynak noksanlığı (onlar Mercedes'lere binerken biz...), meşruluk noksanlığı (Onlar iktidarı ele geçirdiler), güven noksanlığı (Onlar yalan söylüyor) vs. Genellikle bu suçlamalar yüz yüze değil, "suç" işleyenler ortada olmadığı zaman dile getirildiği için çatışma güç kullanılarak çözülür.

Her iki ülkedeki eylemlerde iktidarın ve Başbakanın/Devlet Başkanının noksanlıkları vurgulanmıştı. Türkiye'de üniversite diploması olmaması iddisası öne sürülürken, Ukrayna'da sabıka kaydının olması vurgulanmaktaydı. İktidar partisi mensuplarının bir kısmının Türkiye'de PKK ve onların liderlerine yakınlığı sıralanılırken Ukrayna'da Devlet Başkanının zamanında Komünist partisi üyesi olması kullanılıyordu. Protestolar sonrası Devlet Başkanı koltuğuna oturan siyasetçi Komünist partisine üye olmamıştı, Cumhurbaşkanı adaylığı iken kampanyasını Komünist partisi üyesi olmadığını vurgulayarak yürütmüştü.

3.1.5. Biz Onlar Retoriği

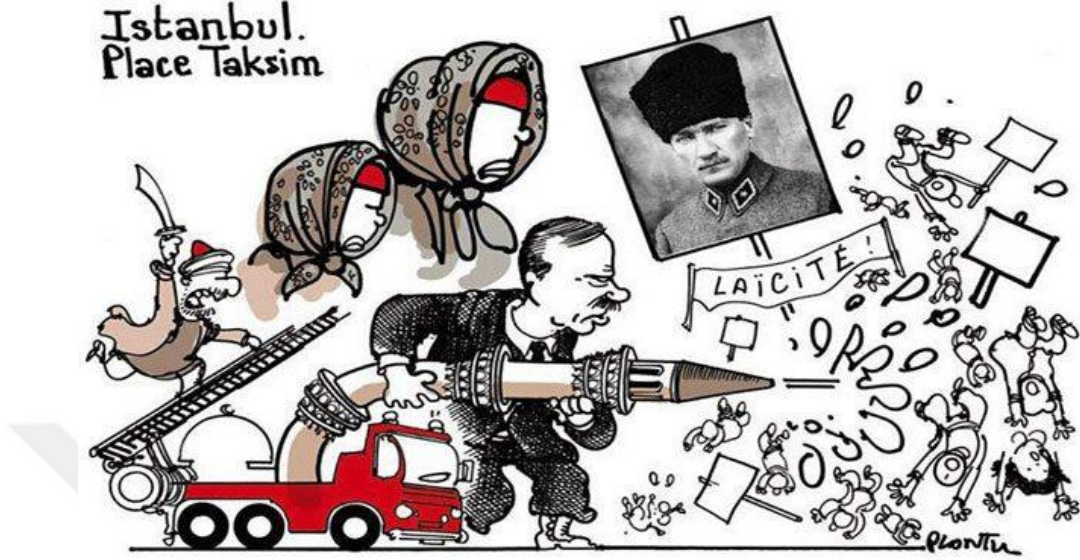
Dünya net bir şekilde BİZ ve ONLARA bölünmektedir. Bu girdi, yıllardır yanyana oturan milletleri can düşmanı edebilmektedir. Örneğin eski Yugoslavya topraklarında aynı köyde yaşayanlar kendini aniden barikatların farklı taraflarında bulmuşlardı.

Türkiye’de bu kutuplaşma 3 Haziran 2013 tarihinde, protestoların 6. gününde Başbakanın, Fas, Cezayir ve Tunus’a gerçekleştireceği ziyaret öncesi Atatürk Havalimanı’na basın toplantısı ile başladı. Gazetecilerin sorularını yanıtlarken “Şu anda evlerinde bizim zorla tuttuğumuz bu ülkenin en az yüzde 50’si var. Biz onlara ‘aman sabırlı olun sakın bu oyunlara gelmeyin’ diyoruz” diye konuştu.¹⁰⁴ Bu sözleri, milleti ikiye bölerek “Ülkenin mevcut iktidarı destekleyen %50’si evdeyken desteklemeyen %50’si sokaklarda” algısını yarattı. Bu “Biz-Onlar” söylemi eylemlerin ilerleyen günlerinde kendini hep göstermekteydi: Onlarda orantısız güç, bizde orantısız zekâ; onlarda yandaş medya, bizde özgür yurttaş gazeteciliği ve sosyal medya // onlar camide içki içtiler ve dükkanları yağmaladılar, bizde polis kahramanlık destanını yazdı; onlar çapulcu, benim başörtülü bacıma saldırdılar ifadeleri, bu “Biz-Onlar” retoriğinin örnekleridir.

Le Monde’da yayımlanan Gezi olayları ile ilgili karikatürde ülkenin “biz ve onlar”a bölünmüş hali resmedilmişti. Sol kısmında cami minaresini silah gibi doğrultan Başbakanın yanında dediği “ülkenin %50’sini temsil eden polis aracı, başörtüsü kadınlar, Osmanlı mirasını simgeleyen kılıçlı sarıklı asker yer alırken sağ tarafında Atatürk portresi, “Laiklik” pankartı ve protesto eden kalabalık vardır.

¹⁰⁴ Erdoğan: 'Türkiye'nin yüzde 50'sini zor tutuyoruz', Milliyet, 03.06.2013 Çevrimiçi: <http://www.milliyet.com.tr/basbakan-4-gun-yok-siyaset-1717873/> (erişim 27.05.2017)

Resim 1: Le Monde'da yayımlanan Taksim karikatürü (12.06.2013)

Le Monde'dan Taksim karikatürü, Sözcü, 12.06.2013 Çevrimiçi:

<https://www.sozcu.com.tr/2013/dunya/le-monedan-taksim-karikaturu-313534/> (erişim 27.05.2017)

Radio Svoboda'da yayımlanan Batı-Ukrayna-Rusya durumunu resmeden karikatürde ise “biz ve onlar”, ülke içindeki bölünme olarak değil, Rusya ile Ukrayna arasındaki kopma olarak görünmektedir. Karikatürün sol kısmında halk masalları karakteri olan geleneksel işlenmiş gömlekli çocuk vizesiz giriş, AB, NATO ve etnik özgürlüğe doğru Batı tarafına hareket ederken sağ kısmında fırına (halk masalları konusu) Rusya'yı temsil eden cadıyı koymaktadır. Bu karikatürde Rusya sembolik bir dünya olarak benekli başörtüsü ve geleneksel Rus elbisesi ile ifade edilen Rus kültürü, orak ve çekiç ile gösterilen SSCB mazisi, silahlı çatışma, ölüm, Putin'i içermekte ve Ukrayna bu dünyayı reddetmektedir. Bu resim Ukrayna toplumunda yaygın olan görüşü, yukarıda belirtilen ve risk hissini yaratan “Medeniyet seçimi” tezini de desteklemektedir.

Ukrayna protestolarının ilk aşamasında sebebi nedeniyle “Biz-Onlar” söylemlerinin eksenini, AB – Avrasya Gümrük Birliği çizgisindeydi. AB; refah düzeyi yüksek, ticareti kolay, mutlu, özgür, hoşgörölü ölkelerin birliğı olarak gösterilirken başta Rusya, Belarus ve Kazakistan* olmak üzere Avrasya Gümrük Birliğı’ne üye olan ölkeler; Rusya’ya ekonomik bağılılığı olan, kültürel anlamda Rusya uydusu olan, kendi dilini kaybedecek olan, siyasi anlamda diktatörlük ölkeleri olarak tanımlanmaktaydı. Bu olguları dikkate alarak eylemciler arasında Ukrayna’nın AB üyesi olmasını

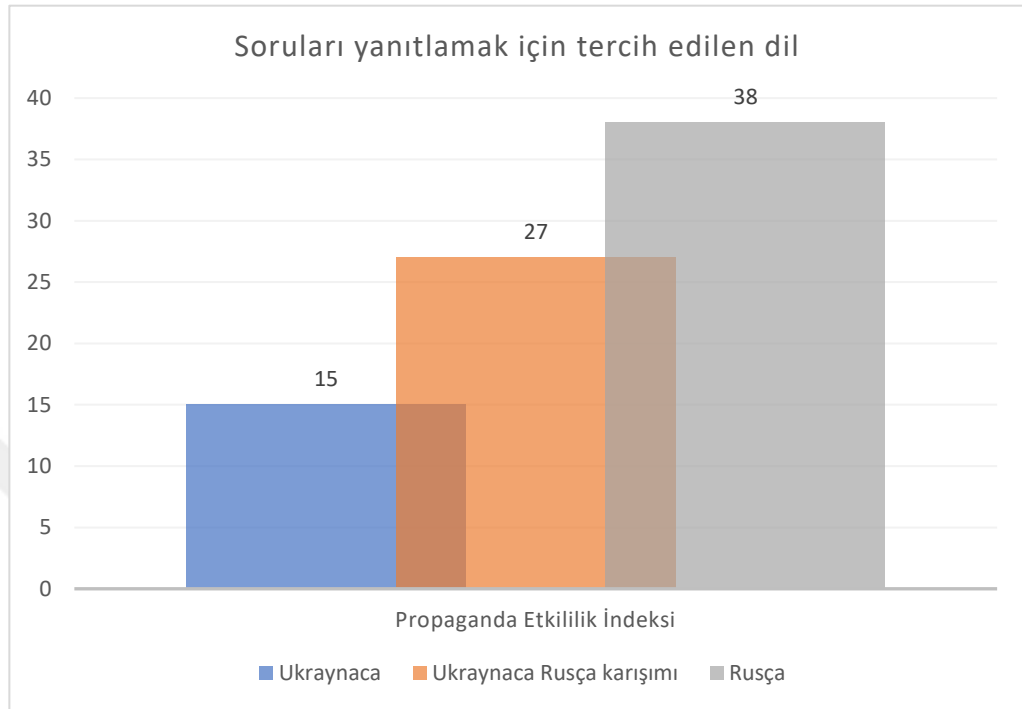
57

isteyenler “biz”, istemeyen “onlar” olmuştı. Bu yaklaşımdan da daha önce bahsedilen ve AB politikasını destekleyenler arasında da “biz-onlar” kutuplaşmasına sebep olan “Zıplamayan Moskal’dır” söylemi de ortaya çıkmıştı. Daha sonra ateşli çatışmalar döneminde Özgürlük Meydanı’nı savunan ve polisle çatışanlara kahramanlığı öne çıkartan “Kiborglar” ismi verilirken mevcut iktidarı destekleyenlerden ana akım medyada ise “Tituşkı”* olarak bahsedilmekteydi. Ukrayna protestoları Rusya mediasında gündeme getirildiği için Internet platformlarında Ukraynalılar ile Ruslar arasında diyalog Vatnikı – Vışıvatnikı çizgisinde gerçekleşmekteydi. Vatnik kelimesi, geleneksel Rus giysi “Vatnik”ten türetilen kelime “Putin’in politikasını destekleyen” anlamına gelmektedir. Vışıvatnik kelimesi ise Ukraynalılar için geleneksel olan işlenmiş gömlek olan “Vışıvanka”dan türetilmiş ve “Aşırı Ukrayna milliyetçisi” anlamına gelmekteydi. Her ikisi de aşağılayıcı bir anlam taşımaktaydı.

Rusça konuşan Ukrayna vatandaşlarını dışlamamak ve Rusya’nın algı yönetimine teslim etmemek amacıyla “Rusça konuşan Ukraynalılar” konsepti geliştirilmiştir. Rusça konuşan vatandaşlar da Ukrayna’ya gönülden bağlı ve iyi bir vatansever olabilir tezine dayanmaktadır. Bu konseptin yayılmasının kısmen başarılı olduğu söylenebilir, fakat kamuoyu araştırmaları, propagandaya duyarlılığın konuşulan dilli doğrudan orantılı olduğunu göstermektedir. Kyiv Uluslararası Sosyoloji Enstitüsü (KMIS) 2015 yılında “Rusya propagandası etkililik indeksi”ni geliştirerek Ukrayna genelinde bir kamuoyu araştırması düzenlemiştir. Bu araştırma sonucu, Rusça konuşanların propaganda tesiri altında kalmaya daha meyilli olduklarını göstermiştir.

* Tituşkı – Tituşko soyadından türetilmiş, eylemleri ve protestoları dağıtmak amacıyla iktidarca kullanılan kiralık milis kuvvetleri, sabıkalı kalabalık, çapulcular anlamlarına gelen aşağılayıcı bir tabirdir.

Tablo 4: Rusya propagandası etkililik indeksi

Індекс результативності російської пропаганди, Київський міжнародний інститут соціології Лабораторія соціологічного сприяння інформаційної безпеки, 25.03.2015 (erişim 13.07.2018) [*Rusya propagandası etkililik indeksi, Kyiv Uluslararası Sosyoloji Enstitüsü Enformasyon güvenliğini destekleyen sosyoloji laboratuvarı, Svoboda Radyosu, 25.03.2015*]

3.2. Algı Yönetimi: 3 Farklı Model

*En üzücü olan, enformasyon
savaşlarında kazananın hep yalan
söyleyenin olmasıdır. Gerçeği
söyleyen sadece gerçeğe sınırlı iken
yalan söyleyen istediği her şeyi iddia
edebilir.*

Robert Sheckley

Türkiye, Ukrayna ve Rusya'ya bakacak olursak iktidar tarafından uygulanan medya yaklaşımı her 3 ülkede birbirinden çok farklı, bu 3 stratejinin incelenmesini daha detaylı bir şekilde aşağıda vermekteyim.

Yukarıdaki alıntıyı 2014 yılında üyeleri Rusya, Belarus ve Kazakistan olan Kolektif Güvenlik Antlaşması Örgütü Genel Sekreteri Nikolay Bordüja Moskova Uluslararası Güvenlik Konferansında söylemişti.¹⁰⁵ Bu alıntı da Rusya Propaganda Makinesinin en belirgin özelliğini, kendini Hakikat çerçeveleri içerisinde hapsedilmiş hissetmemesi ortaya çıkarmaktadır.

Rusya propagandası 'ilk söyleyen olmak' için yeterince çevik olduğundan ilk izlenim yaratma avantajına da sahiptir. Akabinde sayısız mesajın, çok sayıda mecra ve bitmeyen enformasyon bombardımanı ile birleşmesi Rusya propagandasında kullanılan konuları izleyici için alışık hale getirmekte, bu da yayımlanan bilgiyi daha gerçekçi, önemli ve güvenilir kılmaktadır.

¹⁰⁵ Бордюжа Н., **Выступление Генерального секретаря ОДКБ Н.Н.Бордюжи на пленарном заседании III Московской конференции по международной безопасности (23 мая 2014 г.)**
Çevrimiçi: http://mil.ru/files/morf/MCIS_report_catalogue_final_RUS_21_10_preview.pdf (erişim 11.12.2016) [Bordüja N., **Kolektif Güvenlik Antlaşması Örgütü Genel Sekreteri N. N. Bordüja'nın III. Moskova Uluslararası Güvenlik Konferansının Genel Oturumundaki Konuşması, 23.05.2014]**

Yalan iddialar, temelsiz ve gerçek dışı olsa da destekleyici kanıtlar ile birlikte verilmesi durumunda inanılma ihtimali daha yüksektir.

- Haberin kaynağı çok güvenilir olmazsa da destekleyici kanıtların olması güvensizliği yok ederek haberin hakikat olarak algılanmasını sağlar.
- Mahkeme deneyleri, gördüklerini çok sayıda detay vererek (detaylar önemsiz ve çok sıradan olabilir) tasvir eden tanıkların söylediklerinin daha gerçekçi ve dürüst olduğunun sanıldığını göstermişlerdir.¹⁰⁶

Anthony Pratanis ve Elliot Aronson kitaplarında Ellen Langer'in gerçekleştirdiği deneye yer vermişlerdir. Üniversitede oldukça işlek bir fotokopi makinesini kullanan insanlara "Makineyi kullanabilir miyim?" diye sormuşlardır. İnsanların yarıdan biraz fazlası bu isteğe olumlu cevap vermiştir.

İşin ilginç kısmı şimdi geliyor. Langer, bu ricaya makineyi kullanmak istenmesinin sebebi gibi bir detay eklendiğinde hemen hemen herkesin sırada önlerine geçilmesine izin verdiğini buldu. [...] Langer'in araştırmasının ortaya koyduğu garip sonuç ise söylenen sebeplerin bazılarının mantıklı hiçbir yanı olmasa bile, hemen hemen herkesin sırasını vermiş olması. Mesela bazı durumlarda Langer'in adamları "Affedersiniz, fotokopi makinesini kullanabilir miyim, bunun kopyalarını çıkarmam gerekiyor" dediler. Eğer düşünürseniz bu çok aptalca bir laf. Kopya çıkarmaktan başka

¹⁰⁶ Paul Ch., Matthews M., **The Russian "Firehose of Falsehood" Propaganda Model**, Research conducted in the International Security and Defense Policy Center of the RAND National Defense Research Institute, 2016, Çevrimiçi: <http://www.rand.org/pubs/perspectives/PE198.html> (erişim 02.12.2016)

ne sebeple fotokopi makinesinin önünde olabilirsiniz ki? Bir sebep vermemekle aynı şey. Ama zaten mesele bu. ¹⁰⁷

Bu tez doğrultusunda ilerleyen Rusya yandaş medyasının kendi sunduğu “gerçeği” kanıtlamaları için izleyiciye sunulan facianın ya da insanlığa aykırı suçun kurbanlarını oynayan oyuncularını parayla tutup haberlerde gösterdikleri izlenilmektedir. Örnekleri Christopher Paul ve Miriam Matthews “Rusya’nın Yalan Fıskırtan Yangın Hortumu Propaganda Modeli” adlı çalışmalarında veriyorlar:

Bu şekilde Rusya’daki ekranlara “Zvezda” TV kanalı için Almanya’daki Suriyeli mülteciler tarafından saldırıya uğrayan kadın rolünü oynamış Viktoriya Şmidt çıkmıştı. Ya da “muhabir” Maria Katasonova izleyiciye Donetsk’te, ateşli savaş bölgesinde bulunduğu izlenimini vermeye çalışmıştı, ama aslında “haberini” silah ve patlama sesleri andıran ses efektleri eşliğinde karanlık bir oda çekmişti. İnternete bu karanlık odada ışıkların açıldığı anı gösteren video sızdırılmıştı.

[...]

Aynı şekilde Edward Lucas, Luke Harding ve Don Jensen başta olmak üzere bazı bilim adamları ve gazeteciler, Rusya’da asıl düşüncelerine zıt fikirleri içeren yazmadıkları kitapların Rusçasının yayımlandığını iddia etmişlerdir. Edward Lukas sözde yazdığı “Batının Putin’e yenilişi” kitabıyla ilgili “Kremlin Propaganda Makinesi Rusya’yı düşmanca hareket eden güçler tarafından kuşanmış bir kale olarak tasvir etmeye çalışıyor” demiştir. ¹⁰⁸

¹⁰⁷ Pratkanis A., Aronson E., **Propaganda Çağı: İknanın Gündelik Kullanımı ve Suistimali**, Paradigma Yayıncılık, İstanbul, 2008, s.39-40

¹⁰⁸ Paul Ch., Matthews M., **The Russian "Firehose of Falsehood" Propaganda Model**, Research conducted in the International Security and Defense Policy Center of the RAND National Defense Research Institute, 2016, Çevrimiçi: <http://www.rand.org/pubs/perspectives/PE198.html> (erişim 02.12.2016)

Yurt dışına yayın yapan RT (eski adı Russia Today) kanalında çıkan yalan haberler önceki raporlarda incelenmiştir.

Rusya ise “İlk söyleyen haklı olur” modeline istinaden bütün eski SSCB devletlerinin enformasyon alanlarını şekillendirme gayesindedir. Rusya, Bağımsız Devletler Topluluğu’nda (BDT) siyasi, ekonomik ve teknolojik egemenliğini güçlendirmenin yanı sıra askeri avantajını kullanarak bölgede tek siber alan kurmaktadır.¹⁰⁹ Jolanta Darczevska Rusya Ordusu Savunma Stratejisi araştırmasında Rusya’nın eski SSCB sahasındaki stratejik siyasi hedefleri aşağıdaki şekilde sıralamıştır:

- Ortak savunma sahasını müdafaa etme,
- Tek medeni ve kültürel alanı koruma,
- Rusça konuşan kesimin haklarını savunma,
- Enerji kaynaklarının çıkarması ve sevkiyatını kontrol altında tutma,
- BDT’nin dış sınırlarını koruma
- Diğer ülkeleri etkilemeye devam etmedir. ¹¹⁰

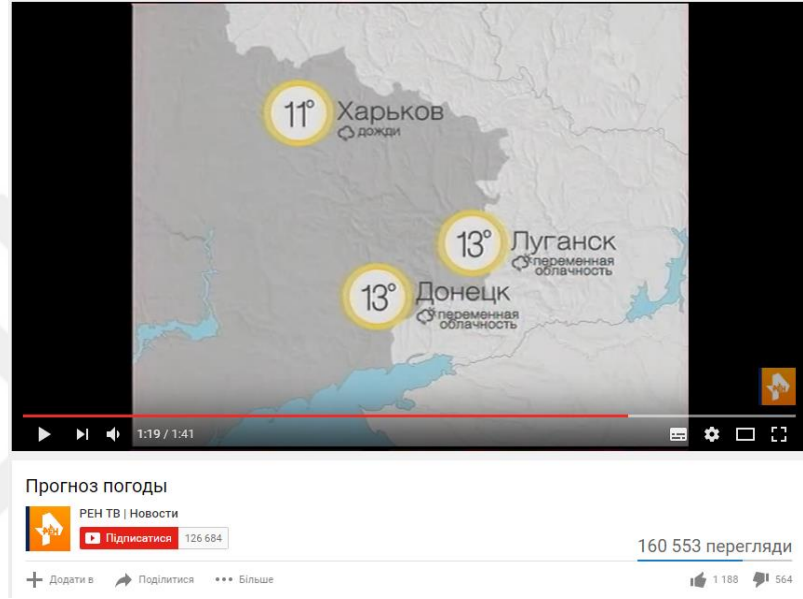
İzleyicinin bilincinde “bu topraklar bizim” algısını yaratmak için ortak savunma alanını oluşturma ve etki sahasını çizme amacıyla Rusya televizyonunda Hava Durumu programları kullanılmıştır. REN TV kanalında Kırım istilasından sonra çıkan Hava Durumu programında Haber spikeri Ana haber bülteninden sonraki Hava Durumu programına geçişi “Merhaba, Alöna, bugünden itibaren bize Kırım’daki hava

¹⁰⁹ Darczevska J., **Russia’s Armed Forces on the Information War Front. Strategic Documents**, Point of View № 57, June 2016, Centre for Eastern Studies im. Marka Karpia, Warsaw, 2016, s.35

¹¹⁰ Darczevska J., **Russia’s Armed Forces on the Information War Front. Strategic Documents**, Point of View № 57, June 2016, Centre for Eastern Studies im. Marka Karpia, Warsaw, 2016, s.30

durumunu da mı anlatacaksın?” cümlesiyle yapmıştı. Kırımın yanı sıra Hava Durumu sunucusu Ukrayna’ya ait Donetsk’k, Luhans’k ve Kharkiv’i Yurt içi hava durumu tahminine dahil etmişti.

Resim 3: Rusya Televizyonunda Hava Durumu Programında Ukrayna şehirleri olan Donetsk’k, Luhans’k ve Kharkiv için hava durumu da verildi (19.03.2014)

Російське ТБ показує прогноз погоди Росії включно із сходом України і Кримом, Канал 24, 19.03.2014, Çevrimiçi:

https://24tv.ua/rosiyske_tb_pokazuje_prognoz_pogodi_rosiyi_vklyuchno_iz_shodom_ukrayini_i_krimom_video_n423176 [Rusya Televizyonu, Hava Durumu Proqramlarında Mutlaka Kırım'ı ve Ukrayna'nın Doğrusunu da dahil ederek Bilgi Veriliyor, 19.03.2014]

Rusya Ordusu Suriye'ye girdikten sonra Rusya 24 kanalında Hava durumu programında Suriye'nin Ekim'deki hava durumu ve Ordu operasyonları için uygunluğuna da değinilmiştir

Resim 4: Rusya Hava Kuvvetleri Suriye'ye girdikten sonra Rusya Televizyonunda Hava Durumu Programında Suriye Hava durumu ve bu durumun bombalama için uygunluğu tartışıldı (5.10.2015)

У Росії вийшов прогноз погоди для авіаударів у Сирії, Кореспондент.net, 5.10.2015
Çevrimiçi: <https://ua.korrespondent.net/world/russia/3572015-u-rosii-vyishov-prohnoz-pohody-dlia-aviaudariv-u-syrii> (erişim 05.12.2016) [*Rusya'da Suriye'deki Hava Saldırısı için Hava Durumu Programı Yapıldı*, Korrespondent.net, 15.10.2015]

Rusça konuşan kesimin haklarını savunma maddesi Rusya Savunma Stratejisinde öncelikli bir önem taşımaktadır. Sergey Çvarkov, Genelkurmay Askeri Akademisi Başkan Yardımcısı, yabancı devletlerin Rus dilinin uluslararası önemini azaltmayı amaçlayan faaliyetlerinin Rusya Milli Güvenliği için kilit tehditlerden biri olduğunu söylemiştir.¹¹¹

Ukrayna; Rusya devletinin dil konusundaki politikasının farkında olarak kültür ve dil etkisinden çıkmak amacıyla Rusça eğitim veren okullarda Rusçayı zorunlu ders

¹¹¹ Чварков: культурная экспансия может угрожать нацбезопасности России РИА Новости, 26.01.2016, Çevrimiçi: <https://ria.ru/society/20160126/1365455123.html> (erişim 05.12.2016) [*Çvarkov: Kültürel Genişleme Rusya'nın Ulusal Güvenliğini Tehdit Edebilir*, RIA Novosti, 26.01.2016]

değil, müfredata seçmeli ders olarak eklemişti. Aynı süreç ve aynı amaç diğer eski SSCB ülkelerinde (Belarus hariç) de devam etmektedir. Örneğin, Letonya eğitim dili Rusça olan okulları¹¹² ve Rusça yayın yapan TV kanalını¹¹³ kapattı, Litvanya’da ise son Rusça yayın yapan TV kanalı 2015 yılında¹¹⁴, Estonya’da 2016 yılında son Rusça çıkan gazete kapatıldı.¹¹⁵ Rusçayı Rusya’nın “yumuşak gücü” ve etki aracı olarak gören Rusya siyasi uzmanlarına göre bu gidişatın sonucunda 10-15 yıl sonra dünyadaki yaygınlık ve popülerlik açısından Rusçanın önüne Fransızca, Urduca, Arapça, Portekizce ve Bengalce geçecektir.¹¹⁶ Rusya’nın resmi bakış açısını yayan RT TV kanalı, Sputnik ve RIA Novosti haber ajansları Avrupa Parlamentosu tarafından 23 Kasım 2016 tarihinde onaylanan önergede propaganda aracı kabul edilmiştir.

¹¹² Юрьева Н., В Латвии разгорается скандал, связанный с решением властей закрыть одну из русскоязычных школ посреди учебного года, Первый канал, 07.10.2016 Çevrimiçi: <http://www.1tv.ru/news/2016/10/07/311471-v-latvii-razgoraetsya-skandal-svyazannyi-s-resheniem-vlastey-zakryt-odnu-iz-russkoyazychnyh-shkol-posredi-uchebnogo-goda> (erişim 15.12.2016) [Yuriyeva N., *Letonya’da Hükümetin, Eğitim Öğretim Yılı Devam Ederken Rus Okullardan Birinin Kapatılacağına dair bir Kararı ile İlgili bir Skandal Patlak Verdi*, Perviy Kanal, 07.10.2016]

¹¹³ Русскоязычный телеканал TV5 закрыли в экстренном режиме, Sputnik, 29.01.2016 Çevrimiçi: <http://ru.sputniknewslv.com/Latvia/20160129/466957.html> (erişim 15.12.2016) [*Rusça Yayın Yapan TV5 Kanalının Acil bir Şekilde Kapatıldı*, Sputnik, 29.01.2016]

¹¹⁴ Денисенко Д., В Литве закрыли последнюю телепрограмму новостей на русском языке, Общественный контроль, 02.12. 2015 Çevrimiçi: <https://ok-inform.ru/politics/foreign/49325-v-litve-zakryli-poslednyuyu-teleprogrammu-novostej-na-russkom-yazyke.html> (erişim 15.12.2016) [Denisenko D., *Letonya’da Rusça Yayın Yapan Son Ana Haber Bülteni Kapatıldı*, Obşçestvennyy Kontrol, 02.12.2015]

¹¹⁵ В Эстонии закрыли последние русскоязычные газеты, Lenta.ru, 29.09.2016 Çevrimiçi: <https://lenta.ru/news/2016/09/29/ruspress/> (erişim 15.12.2016) [*Estonya’da Rusça Yayınlanan Son Gazeteler Kapatıldı*, Lenta.ru, 29.09.2016]

¹¹⁶ Бовт Г., Мягкая сила русского слова, Российский Совет По Международным Дела, 02.10.2013 Çevrimiçi: http://russiancouncil.ru/inner/?id_4=2422#top-content (erişim 15.12.2016) [Bovt G., *Rusça Sözü’n Yumuşak Gücü*, Rusya Uluşlararası İşler Konseyi, 02.10.2013]

Rusya Hükümetinin; düşünce kuruluşları (think tanks) [...] çok dilli televizyon kanalları (örneğin Russia Today), sözde haber ajansları ve multimedya hizmetleri (örneğin Sputnik ve RIA Novosti) [...], demokratik değerlere meydan okuyan, Avrupa'yı bölerek yurt içi taraftarları toplamaya çalışan ve Avrupa'nın doğu komşularına ilişkin başarısız devletler izlenimini yaratan sosyal medya ve internet trolleri gibi geniş bir araç ve gereç yelpazesini agresif bir şekilde kullandığı kabul edilmiştir.¹¹⁷

Türkiye'de genel olarak iktidarın menfaatlerine tehdit tehlikesi söz konusu olduğunda Rusya etkisinden kurtulma çabaları küçük çapta kendini göstermektedir. Örneğin, Rus uşağının düşürülmesinden sonra Sputnik sitesine erişim engellenmiştir¹¹⁸. Russia Today'ye erişim engellenmemekte, fakat bu konuda Türkiye Russia Today mantığıyla uluslararası İngilizce yayın yapacak kendi TV kanalını TRT World'ü kurmuştur. Şu an Türkiye'de dil açısından ikinci en popüler dil Rusçadır.¹¹⁹ Fakat bu konuda herhangi bir önlem alınmamıştır.

¹¹⁷ EPs sound alarm on anti-EU propaganda from Russia and Islamist terrorist groups, Press release - External relations – 23.11.2016 http://www.europarl.europa.eu/news/en/news-room/20161118IPR51718/meps-sound-alarm-on-anti-eu-propaganda-from-russia-and-islamist-terrorist-groups?utm_campaign=engagor&utm_content=engagor_Mzg5ODEwMw%3D%3D&utm_medium=social&utm_source=twitter (erişim tarihi 15.12.2016)

¹¹⁸ Rus haber ajansı Sputnik'e erişim engellendi, Sputnik, 14.04.2016 Çevrimiçi: <http://t24.com.tr/haber/tibten-rusyanin-resmi-haber-ajansi-sputnike-erisim-engeli.336336> (erişim tarihi 15.12.2016)

¹¹⁹ Куприн А., Работа по распространению русского языка, российской культуры и образования в Европе, Русский Век, 15.11.2016 <http://www.ruvek.ru/?module=articles&action=view&id=10450> (erişim tarihi 15.12.2016) [Kuprin A., Rus Dili, Kültürü ve Eğitiminin Avrupa'da Yayınlaştırma Çalışmaları, Russkiy Vek, 15.11.2016]

Ukrayna, medya alanında daha agresif davranan Rusya'dan korunmak için “**Hakikat modeli**”ne başvurmuştur. Rusya propagandasının itibarını kırma yöntemi, yayımlanan yalan haberleri duyurup doğrusunu vermektir. Bu amaçla Stop Fake sitesi açılarak bilgi verilmektedir.¹²⁰ Rusya tarafından uygulanan propaganda nedeniyle tedirgin olan Avrupa Birliği Dış İlişkileri bünyesinde haftalık “Dezinformasyon Özeti” hazırlanmaya başlanmıştır.¹²¹ Ancak Ukrayna, Avrupa Birliği yardımıyla bile sesini duyurmayı beceremeyerek raporun başında verilen Robert Shekley'nin alıntısının doğruluğunu kanıtlamış oldu.

Prof. Dr. Poçeptsov bilim adamı olarak algı yönetimi konusunda Ukrayna gazeteciler cemiyetinde yaygın olan görüşe karşıt bir bakış açısına sahiptir. Gazeteciler, Ukrayna'ya karşı Rusya tarafından sürdürülen algı yönetimine aynı şekilde karşılık vererek direnmenin yanlış olduğunu, propaganda ve manipülasyonları tek yok edebilecek gücün gerçek ve rasyonellik olduğunu savunurken Profesöre göre ise görsel ağırlıklı medya olan Televizyon izleyicisinin sırf duygusal dünyasına hitap eden ve bütün rasyonelliği bloke eden bir araç olduğundan ötürü algı yönetimi yöntemlerine başvurmadan enformasyon savaşının ya da hibrid savaşın kazanılmasının mümkün olmadığını ileri sürmektedir.¹²²

Türkiye ise “**Medya hakimiyeti mücadelesi**” modeline göre hareket etmektedir. Basının daha geniş hedef kitleye sahip olması nedeniyle ilk devlet müdahaleleri basına olmuştur. Freedom House 2016 Basın Özgürlüğü raporuna göre basın özgürlüğü

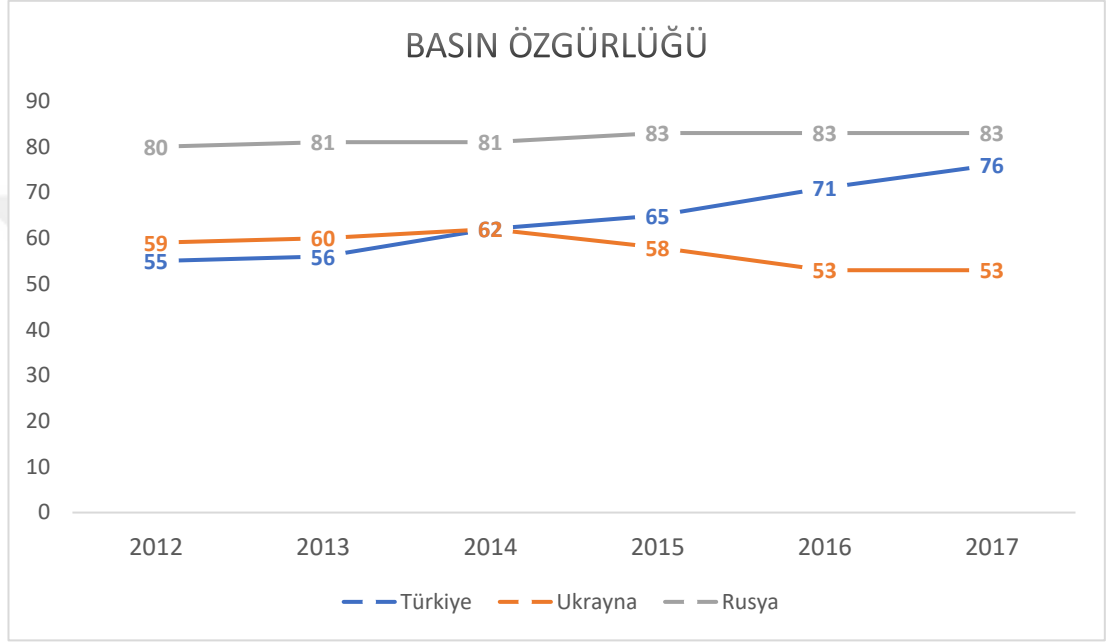
¹²⁰ <http://www.stopfake.org/en/> bknz.

¹²¹ https://eeas.europa.eu/headquarters/headquarters-homepage/3539/savchenko-krym-strany-baltii-obzor-dezinformacii_ru bknz.

¹²² Дорош М., **Казати правду чи шукати свого Дмитра Кисельова?**, Media Sapiens 20 березня 2014 **Çevrimiçi:** http://osvita.mediasapiens.ua/ethics/manipulation/kazati_pravdu_chi_shukati_svogo_dmitra_kiselova/ (erişim 06.06.2015) (erişim 15.12.2016) [Doroş M., **Gerçeği mi Söylemek, Kendi Dmitriy Kiselöv'unu mu Aramak?**, Media Sapiens, 20.03.2014]

konusunda en şiddetli düşüş yaşan ülkelerden biri Türkiye’dir. 2012 yılından bu yana Türkiye’deki basın özgürlüğü indeksi devamlı yükseliş yaşanmaktadır (100 en az özgür, 0 en özgür).

Tablo 5: Basın Özgürlüğü tablosu Freedom House tarafından hazırlanan yıllık raporlara istinaden çizilmiştir.

Basın Özgürlüğü tablosu Freedom House tarafından hazırlanan yıllık raporlara istinaden çizilmiştir. Freedom House, **Freedom of the Press 2017, Çevrimiçi:** https://freedomhouse.org/sites/default/files/FOTP_2017_booklet_FINAL_April28.pdf (tarihi 14.01.2018)

İktidar yanlısı grupları eleştiren özel medyalara el konulması ve onları siyasi açıdan güvenilir kayyumlara teslim edilmesi, medya baskısı için geliştirilmiş yeni bir taktiktir. Ekim 2015 yılında KanalTürk ve Bugün TV kanalları ile Bugün ve Milliyet gazeteleri başta olmak üzere eleştirel mecralara sahip olan Koza Medya Holding kontrol altına alınmıştır. Mart 2016 yılında ise Türkiye’nin en büyük gazetesi Zaman’ın sahibi Feza medya grubuna da el konulmuştu. İkisinin de gerekçesi, terörist

ilan edilen Fethullah Gülen ile bağlantılı olmasıydı.¹²³ Freedom House bu sürece Medya hakimiyeti mücadelesi demişti.

Kendi hakimiyetini kurmak amacıyla tartışmalı konular veya saldırı olaylarında “yayın yasağı” konulmaktadır. Önceki yıllarda İstanbul 9. Ağır Ceza Mahkemesi’nin 21/06/2007 tarihli ve 2007/1536 Sor. no’lu kararında bir örneği görülen ve Ergenekon davası soruşturması nedeni ile uzun süre devam eden yayın yasağı yeniden tarih sahnesine çıktı.¹²⁴ 2011-2014 yılları arasında 150 den fazla yayın yasağı getirildiği bilinmekte¹²⁵, fakat daha detaylı bir istatistiğe ulaşmak mümkün görünmemektedir.¹²⁶

Aynı şekilde İnternet ortamında da mevcut iktidarın hakimiyetinin sağlaması için en uygun yol, haberlerin silinmesi ve mecralara erişim kapatılması sanılmaktadır.

İnternet özgürlüğü ortamı birkaç yıldır yozlaşmaya yüz tutan Türkiye, Sosyal Medyaları engelleyerek ve çoğu zaman iktidarı ve dini eleştirme gerekçesiyle kullanıcılar hakkında soruşturma açarak ilk defa “Özgür değil” kategorisine inmiştir. Bu engellemeler, FaceTime başta olmak üzere İletişim Uygulamaları ve Sosyal Medyaların halkı Haziran 2016 tarihinde meydana gelen darbeye karşı mobilize

¹²³ Freedom House, **Freedom of the Press 2016**, Çevrimiçi:

https://freedomhouse.org/sites/default/files/FH_FTOP_2016Report_Final_04232016.pdf (erişim 14.12.2016)

¹²⁴ Bayraktar K., **Yayın Yasağı**, Güncel Hukuk, Kasım 2015 Çevrimiçi:

<http://www.guncelhukuk.com.tr/hukukun-ustunlugu/yayin-yasagi.html> (erişim 11.12.2016)

¹²⁵ Arslan R., **Dünyada yayın yasağı nasıl uygulanıyor?**, BBC, 28.11.2014 Çevrimiçi:

http://www.bbc.com/turkce/haberler/2014/11/141127_yayin_yasagi_dunya (erişim 11.12.2016)

¹²⁶ **AKP kaç defa yasakladı bilmiyormuş**, Cumhuriyet, 13.01.2016 Çevrimiçi:

http://www.cumhuriyet.com.tr/haber/turkiye/463109/AKP_kac_defa_yasakladi_bilmiyormus.html (erişim 12.12.2016)

etmede kritik bir rol oynamasına rağmen darbe girişiminden sonra da artmaya devam etmiştir.¹²⁷

Bu bilgi Freedom House tarafından hazırlanan 2016 yılına ait “İnternet Özgürlüğü” raporunda yer almaktadır. 2011 yılından bu yana hazırlanan bu raporda Türkiye ilk defa “Özgür değil” kategorisine inmenin yanı sıra Freedom House’un verdiği ‘İnternet Özgürlüğü puanları’nda en şiddetli 15 puanlık düşüş yaşamıştır. Her raporun sonunda katkıda bulunan ve emeği geçen herkesin isimleri ülke ülke verilmektedir. Türkiye’nin durumunu analiz eden uzmanların bu rapor için hazırladıkları veriyi son iki yıldır anonim olarak sundukları da manidardır. (İnternet özgürlüğünün daha vahim durumda bulunduğu Rusya katılan uzman isimlerini açık bir şekilde sadece bir kere 2015 yılında vermişti.)

Türkiye’de iktidar, Sosyal Medyaya erişim yasağını hükümete karşı protestolar, yolsuzluk suçlamaları ve terör saldırılarına karşı tedbir olarak algılamaktadır. Son zamanlarda iktidar sosyal medya platformlarını engellemeye, şirketleri “yasadışı” içeriği kaldırmaya zorlamaya ve halkın önünde olan kişilere hakaret gerekçesiyle insanlara karşı dava açmaya daha meyillidir.¹²⁸

Yılın Başlıca Gelişmeleri başlığı altındaki örnekler arasında aşağıdaki gibi bir örnek verilmiştir. “Bir Türk vatandaşı Başbakan’ı Yüzüklerin Efendisi’nin Gollum karakterine benzettiği için 2 sene hapis cezasına çarptırılması vardır. Hâkim, bu imajın Başkana hakaret edip etmediğini anlamak için Sinema bilirkişi paneli düzenledi. Başka bir kullanıcıya, aynı paylaşım nedeniyle 2 sene kadar hapis cezası istenildi.”

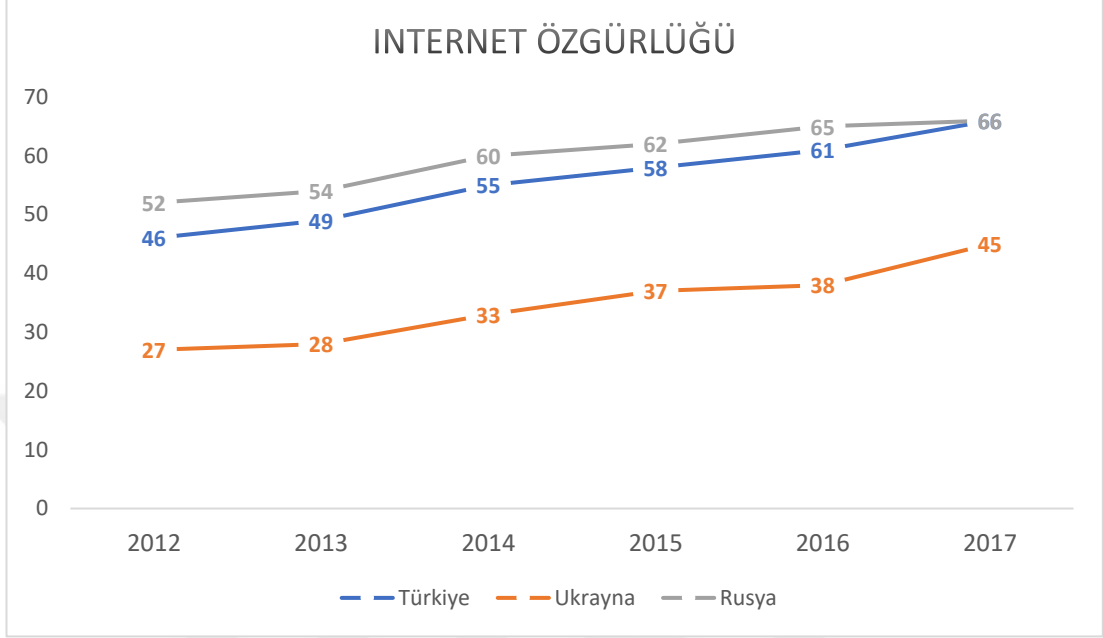
¹²⁷ **Freedom On The Net 2016**, Freedom House, Çevrimiçi:

https://freedomhouse.org/sites/default/files/FOTN_2016_BOOKLET_FINAL.pdf (erişim 07.12.2016)

¹²⁸ **Freedom On The Net 2016**, Freedom House, Çevrimiçi:

https://freedomhouse.org/sites/default/files/FOTN_2016_BOOKLET_FINAL.pdf (erişim 07.12.2016)

Tablo 6: İnternet Özgürlüğü tablosu Freedom House tarafından hazırlanan yıllık raporlara istinaden çizilmiştir

İnternet Özgürlüğü tablosu Freedom House tarafından hazırlanan yıllık raporlara istinaden çizilmiştir. Bütün raporlara <https://freedomhouse.org/report-types/freedom-net> linkinden ulaşabilirsiniz.

Avrasya bölgesinde en çok konuda engel koyan ülke, Türkiye'dir (9 adet).

- İktidar eleştirisi
- Yolsuzluk
- Siyasi Muhalefet
- Hiciv
- Sosyal Yorumlar (*Türkiye'de sınırlanmayan tek konu*)
- Dine küfretme
- Kamusal nedenlerden dolayı mobilizasyon
- LGBT konuları

- Etnik ve dini azınlıklar

3.3. Anlamsal Şekillendirme

İnsanlar sözcüklerle düşündüklerine göre, Yenisöylem tümünden benimsendiği ve Eskişöylem tümünden unutulduğunda, her türlü "sapkın düşünce" olanaksız kılınmış olacaktır.¹²⁹

George Orwell,

Bin Dokuz Yüz Seksen Dört

Algı yönetiminin etkili bir şekilde uygulanması için hedef kitlenin hazırlıklı olması gerekmektedir. Bu bölümde bu hazırlığın nasıl yapıldığı, hangi alan ve uzamlarda, hedef kitlenin, anlamsal ve sembolik dünyanın değişiminin nasıl ve hangi metotlarla sağlandığı analiz edilmektedir.

3.3.1. Semantik Savaş ve Enformasyon Alanının Zaptı

Jaques Ellul 1973 yılında yazdığı propagandaya ilişkin klasik çalışmasında

“İnsan tabiatına (human nature) değil, sadece insanlık haline (human condition) inanan komünistler, (ne zaman uygulanırsa) propagandanın mutlak güce sahip meşru ve yeni tip insan yaratmakta etkili olduğuna inandıklarını ileri sürmekteledir. Amerikalı sosyologlar, demokrasinin köşe taşı olan insanın aşırı bir biçimde hassas olduğuna inanmayı reddederek, bu reddedişlerinin de insanoğluna olan sonsuz güvenlerini

¹²⁹ Orwell G., *Bin Dokuz Yüz Seksen Dört*, çev. Üster C., Can Yayınları, İstanbul, 2011, s. 17

koruduğu için bilimsel olarak propagandanın önemini azaltmaya çalışmaktadırlar.¹³⁰” demişti

Komünistler bu ‘insansız’ yaklaşımı uzun zaman içerisinde ‘Aktif önlemler’ adı altında uygulamaktaydı. Bu KGB’nin insanların zihinlerini fethetmek amacıyla yürüttüğü psikolojik savaş cephesinde, 15.000 dolayında ajan görev almaktaydı.¹³¹ Sovyetlerin sesini dünyaya duyurmak amacıyla önce sadece Almanca, sonra da Fransızca ve İngilizce yayın yapan Moskova’nın sesi radyosu kurulmuştur. BBC’nin yürüttüğü karşı prodagandanın ilginç bir kuralı vardı, bu yöntemi daha sonra SSCB’ye yönelik yayın yapan “Amerika’nın Sesi” radyosu da kullanıyordu. İşgal altındaki Fransa için yayın yapıldığı durumda spiker mutlaka Fransız iken Almanya’ya yönelik yayınlarda spiker kesinlikle Alman değildi, mutlaka bir İngiliz konuşuyordu, böylece bir hain ya da bir Yahudi’nin konuştuğu izleminin kaçınılıyordu. Psikologların yaptığı araştırmalar, aksanlı konuşanlara daha fazla güven duyulduğunu gösteriyordu.¹³²

Soğuk Savaş süresince yürütülen psikolojik savaş temelinde 3 önemli prensip yatıyordu:

- ‘Kuşatılmış kale’ mantığı;
- Herkesin herkese karşı savaşı;
- Savaş ve barış, güç mücadelesi madalyasının 2 yüzü

¹³⁰ Ellul J., **Propaganda. The Formation of Men’s Attitudes**, Vintage Books, New York, 1973, xvi

¹³¹ Staar R. **Foreign Policies of the Soviet Union**, Hoover Institution Press, 1991, s. 132, Çevrimiçi: https://books.google.com.tr/books?id=Hvv7U15xCtMC&pg=PA3&hl=tr&source=gbv_toc_r&cad=3#v=onepage&q=shultz&f=false (erişim 10.12.2016)

¹³² Почепцов Г. Г., **Информационные войны**, Рефл-бук, Москва, 2000, с. 35 [*Poçeptsov G. G., Enformasyon Savaşları, Refl-book, Moskova, 2000, s.35*]

Bu 3 prensipten yola çıkarak SSCB yönetimi medya alanındaki politikasını da şekillendirmekteydi. Kuşatılmış kale mantığı, SSCB'yi bütün yabancı ülkelere propaganda bombardımanı yapmaya itmenin yanı sıra Batı'yı kötüleyen medya politikası yürütmeye zorluyordu. Rusya'nın Herkesin herkese karşı savaşı prensibine göre Sovyet vatandaşları da yoğun bilgi savaşlarının hedefi durumundaydı. 3. Prensip ise komünistleri savaş-barış ayrımı yapmaksızın her zaman aynı propaganda yöntemlerini kullanmaya zorlamaktaydı.

O zamandan bu yana bu tür Leninist yaklaşım geçerliliğini korumaktadır. Tek bir farkla. Putin'in seçim kampanyasını yürüten ve onu Devlet Başkanı koltuğuna oturtan siyasi teknoloji uzmanı Gleb Pavlovski'nin sözlerine göre 'SSCB propagandası ile Rusya propagandası arasındaki en önemli fark, SSCB zamanlarında 'hakikat' konsepti olarak önemini koruyordu. Yalan söylemeler de [ilerideki] "hakikat" uğruna yalan söylemek zorunda kaldıklarına inandırmaya çalışıyorlardı. Şu an 'hakikat' kimsenin umurunda değil. Herhangi bir şeyi dile getirmek serbesttir. Gerçeklikleri sen kur.'¹³³ Aslında bu sürekli savaşta bulunma halini Rusya kendi askeri doktrininde doğrulamaktadır. Bunun dışında Rusya'nın çağdaş medya politikasının kuramcılarından biri olan İgor Panarin bir yazıda, 1. Dünya enformasyon savaşı SSCB'ye karşıyken 2. Dünya enformasyon savaşının Rusya'ya karşı olduğunu iddia etmektedir.¹³⁴ Rusya Savunma Bakanının birinci yardımcısı olan General Valeriy Gerasimov tarafından yazılan yeni tür savaşın hangi özellikleri taşıdığına dair bir yazı bu hibrid savaşta medyaya biçilen role ilişkin önemli bilgiler içermektedir. Gerasimov'a göre silahlı mücadelelerin niteliklerinin değişimi tablosuna EK 1'den ulaşabilirsiniz.

¹³³ Pomerantsev P. ve Weiss M., **The Menace of Unreality: How the Kremlin Weaponizes Information, Culture and Money**, The Interpreter, New York, 2014, s. 9

¹³⁴ Панарин И., **Вторая мировая информационная война – война против России**, KM.ru, 10 января 2012, Çevrimiçi: <http://www.km.ru/node/631035/c> (erişim 23.05.2015) [*Panarin İ., İkinci Dünya Enformasyon Savaşı, Rusya'ya Karşı bir Savaştır*, KM.ru, 10.01.2012]

Tablo 7: Gerasimov’a göre silahlı mücadelelerin niteliklerinin değişimi

Askeri gücün kullanılması	Askeri gücün yanı sıra siyasi, diplomatik, ekonomik vs. güçlerin kullanımı
Geleneksel şekilleri ve kullanımı	Yeni şekilleri ve kullanımı
Savaşın, askeri güçlerin stratejik plana göre yerleşilmesi sonrası başlaması	Savaşın, barış zamanında görevde olan askeri birimler tarafından başlatılması (Savaş ilan edilmeden)
Çoğu zaman saldırı, piyadelerden ibaret olan geniş asker grupları arasındaki çatışmalar anlamındaydı	Temassız yüksek derecede manevra yapabilir birimler arasındaki çatışmalar
Askerlerin ve silahların yok edilmesi	Kısa sürede askeri ve sivil altyapının hayati önem taşıyan tesislerine darbe indirerek ülkenin askeri ve ekonomik gücünün yok edilmesi
Alanların ve bölgelerin, toprakların tümünü zapt etmek amacıyla adım adım elde edilmesi	Geniş çaplı yüksek hassasiyetli silah, özel harekât birimleri, robotik kompleksler ve yeni fizik prensipli silah kullanımı ile sivil askerlerin de katılımı
Düşmanın bozguna uğratılması, topraklarının tümüne el koymak amacıyla ekonomik gücünün yok edilmesi	Düşmanın bütün ordusuna ve bütün topraklarına aynı anda darbe indirerek, savaşın eş zamanlı olarak hem fiziksel alanda hem de enformasyon alanında yürütülmesi
Askeri hareketin karada, havada ve denizde yürütülmesi	Savaşta asimetrik ve dolaylı yöntemlerin kullanımı
Askeri birimlerin katı bir hiyerarşi çerçevesinde yönetilmesi	Tüm askeri ve sivil güçlerin tek enformasyon alanında yönetilmesi

Герасимов В., **Ценность науки в предвидении. Новые вызовы требуют переосмыслить формы и способы ведения боевых действий**, Военно-промышленный курьер, № 8 (476), 27 февраля 2013, Çevrimiçi: <http://www.vpk-news.ru/articles/14632> (erişim 23.05.2015) [Gerasimov V., *Bilimin değeri, Tahminlemedir. Yeni Zorluklar, Şavaş Şekillerinin ve Yöntmlerinin Yeniden Düşünüldüğünü Gerektirir*, Voyenno-promışlennıy Kuryer, 8. (476.) Sayı, 27.02.2013]

Yukarıda belirtildiği gibi Rusya'nın kendini hep savaş durumunda sayması nedeniyle bu prensipler barış zamanında da kullanılmaktadır. General Gerasimov'un sıraladığı nitelikler arasında özellikle ilgi çeken maddeler 'savaşın eş zamanlı olarak hem fiziksel alanda hem de enformasyon alanında yürütülmesi' ve 'Güçlerin ve araçların tek enformasyon alanında yönetilmesi'dir.

Enformasyon alanı teriminin 2 farklı boyutu mevcuttur.

Biri, teknik; enformasyon altyapı, maddi kaynaklar, veri tabanları, bilişim ağları ve telekomünikasyon sistemini içermektedir.

Diğeri, sanal; semboller ve ideolojik değerler içeren psikolojik etkinin asıl hedefi olan bir alandır. Bilgiye de tehlikeli bir silah olarak yaklaşılmaktadır, çünkü:

- Maliyeti düşük
- Üniversal
- Yayılımı sınırsız
- Ulaşılması kolay
- Ülkelerin bütün sınırlarını engelsiz aşabilir durumdadır.

Bilgi savaşlarının temeli jeopolitiktir. Rusya'nın jeopolitik konsepti, eski SSCB'nin sahip olduğu ülkeleri kendi yörüngesinde tutmaktır. Sürekli bilgi savaşı durumunda olduğunu farz eden Rusya, görüldüğü gibi "düşmanın enformasyon alanında" etkili faaliyet gösterme çabasındadır. Bu amaçla Sovyet zamanında Moskova'nın Sesi'nin üstlendiği rolü, yeni Rusya'da Russia Today TV kanalı üstlenecektir.

Aşağıdaki tabloda görüldüğü gibi 2013 yılı yıllık bütçesi en az üç yüz milyon dolar olan kanal, 2014 sonbaharında bütçesini %41 yükselterek Fransızca yayın yapmayı da planlayarak İngilizce, Arapça ve İspanyolca yayına başlamıştır. Şu an dünya genelinde olası 700 milyon izleyici kitlesine hitap edebilecek kapasiteye ulaşan kanal aslında 2005 yılında yurtdışında Rusya'nın pozitif imajını yaymak amacıyla kurulmuştur.

Tablo 8: RT (Russia Today)'nin yıllık bütçesi

Yıllık Bütçesi (2013-2014) Milyon olarak	
BBC World Service Group	\$ 367
RT	\$300

Pomerantsev P. ve Weiss M., **The Menace of Unreality: How the Kremlin Weaponizes Information, Culture and Money**, The Interpreter, New York, 2014, Çevrimiçi: http://www.interpretermag.com/wp-content/uploads/2014/11/The_Menace_of_Unreality_Final.pdf, s. 15 (erişim 23.05.2015)

O yıllarda kanal CNN ve BBC'nin ilgilendiği gündemi yakalamaya çalışırken haberler arasına Rusya'yı iyi gösteren haberleri de sıkıştırıyordu. Fakat Peter Pomerantsev ve Michael Weiss'e göre

Herkes kanalı görmezden geldiği için Rusya'nın imajı hiçbir şekilde iyileşmedi. Lakin 2008 yılınca Gürcistan savaşı süresince, kanal, Gürcistan'ın Osetya'daki operasyonunu “soykırım” olarak etiketleyip Rusya'yı uzlaştırmacı rolde resimlendirerek emeline kavuştu.¹³⁵

¹³⁵ Pomerantsev P. ve Weiss M., **The Menace of Unreality: How the Kremlin Weaponizes Information, Culture and Money**, The Interpreter, New York, 2014, Çevrimiçi:

Tam o sırada yayın politikası değişimi ile birlikte direk Rusya'yla ilişkili Russia Today adının yerini daha tarafsız görünen RT adı almıştır.

RT Ukrayna'daki Maydan olaylarında çok aktif bir rol oynamıştır. RT'nin haber sunuş şeklinde bütün algı yönetimi teknikleri klasik bir şekilde kullanılmıştır. RT'nin en asli görevi Pavlovski'nin dediği gibi 'hakikat'i umursamadan yeni gerçekleri kurmak'tır. Bunun için muhabirler gerçekten olan bitenleri değil, göstermek ve görmek istenileni yayına çıkarıyorlardı. Bu kanalda "sansasyonel" haber olarak çıkan sahte haberlerin en dikkat çekicisi, dehşet dolu 'Ukrayna askerleri tarafından çarpmıha gerilmiş çocuğun hikayesi'dir. RT'den sonra bu haber Rusya'nın diğer kanallarında da yer almıştır. Başka bir dikkat çekici özellik de devletin resmi politikasını yansıtan Ulaştırma Bakanlığının yaklaşımıdır. TV Dozhd'de (Yağmur) yayınlanan röportajda bu olayla ilgili soru sorulan Ulaştırma Bakanı Yardımcısı Aleksey Volin, önemli olanın reytingler olduğunu, izleyicilerin de Rusya TV kanallarının haber sunma şeklinden ve tonlamasından fazlasıyla hoşlandığını, bu sebeple de büyük kanalların izlenme oranlarının %50 artışı gösterdiğini vurgulamıştır.¹³⁶

Rusya Televizyonunun gerçekleri şiddetle çiğnemesi dünya medyasında da haber olmuştur. Örnek olarak, haber yapmak ve zavallı kurbanları göstermek amacıyla oyuncu tutulması verilebilir. Aynı erkek oyuncunun farklı haberlerde sıradan yaralı vatandaş, Alman ajanı ve kahraman cerrah gibi 3 farklı kişi olarak¹³⁷

http://www.interpretermag.com/wp-content/uploads/2014/11/The_Menace_of_Unreality_Final.pdf, s. 15 (erişim 23.05.2015)

¹³⁶ **Интервью с Алексеем Волиным, замминистра связи РФ**, Телеканал Дождь, 15 июля 2014
Çevrimiçi:

http://tvrain.ru/teleshov/harddaysnight/zamministra_svjazi_aleksej_volin_o_raspjatom_malchike_nepatriotichnyh_smi_i_samom_vlijatelnom_cheloveke_v_rossijskih_media-372463/ (erişim 23.05.2015)

[*RF İletim Bakan Yardımcısı Aleksey Volin İle Söylesi*, Dojd TV Kanalı, 15.07.2014]

¹³⁷ Gregory P. R., **Russian TV Propagandists Caught Red-Handed: Same Guy, Three Different People (Spy, Bystander, Heroic Surgeon)**, 4.12.2014, **Çevrimiçi:**

<http://www.forbes.com/sites/paulroderickgregory/2014/04/12/russian-tv-caught-red-handed-same->

görüntülenmesinin yanı sıra aynı şekilde bir kadın oyuncu da kamera karşısında Kievli, Odesalı, Kharkivli, Maydan-karşıtı hareketin üyesi ve asker annesi olarak 5 farklı rolde çıkmıştır.¹³⁸

2015 yılında RT ile birkaç Radyo ve Haber ajansı birleştirilerek ortaya yeni çıkan holdingin başına Dmitry Kiselev getirilmiştir.

Martın sonunda AB, 21 Rus devlet memuruna Kırım istilasına katılımları ve Doğu Ukrayna’da yaşanan gerginliği kışkırtmaları gerekçesiyle vize reddedilişi ile banka hesaplarının dondurulması yaptırımlarını uygulamıştı. Listede yer alan tek gazeteci, Rus askeri gücünün Ukrayna’ya gönderilmesini destekleyen hükümet propagandasındaki merkezi figür olarak görülen Kiselev’di. [...] Kiselev’in etkisi güçlendikçe bazıları ona ‘Propaganda Bakanı’ lakabını koydular.¹³⁹

Bu holdingin başına gelmeden önce Kiselev “Rusya Bir Devlet Kanalı”nda görev başındayken aynı stilde haber sunarak Kremlin’in ana çizgisinden çıkmamaktaydı. Ukrayna olaylarının medyaya yansması bizzat Kiselev’ün ağzından çıkanla şekillendirilmekteydi. Ukrayna’da kurulan yeni hükümete, meşrutiyetini sorgulatmak amacıyla “cunta”, yeni Ukrayna Başbakanına “faşist”, Doğu Ukrayna’ya giren Ukrayna askerlerine “cezalandırıcı” denilmekteydi. “Kırım istilası” yerine “Kırım’ın

[guy-same-demonstration-but-three-different-people-spy-bystander-heroic-surgeon/](#) (erişim 21.05.2015)

¹³⁸ Crossley L., **The 'aggrieved housewife', the 'soldier's mother' and the 'Kiev resident': Did Russian television 'use actress to portray FIVE different women' as it reported normal Ukrainians backed Kremlin**, 4 March, 2014, Çevrimiçi: <http://www.dailymail.co.uk/news/article-2574131/How-Russian-television-used-actress-pretend-five-different-people-opposed-revolution-reported-normal-Ukrainians-backed-Kremlin.html> (erişim 23.05.2015)

¹³⁹ Yaffa J., **Dmitry Kiselev Is Redefining the Art of Russian Propaganda**, New Republic, July 1, 2014, Çevrimiçi: <http://www.newrepublic.com/article/118438/dmitry-kiselev-putins-favorite-tv-host-russias-top-propogandist> (erişim 23.05.2015)

ana vatanına yeniden kavuşması” kelimeleri kullanılmaktaydı. Anlam yükleyici dil kullanılan bu “kelime oyunu” Rusya medyası tarafından uzun süredir uygulanan ve Başarılı propagandanın sosyo-teknik prensiplerine uyan bir taktiktir.

Başarılı algı yönetiminin sosyo-teknik prensipleri:

- Büyük çapta ve uzun süreli etki yaratmak
(“Turuncu veba”* ve “Banderivtsi”** propaganda kalıpları 2003’ten beri kullanılmaktadır)
- Arzulanan bilginin yaratılması
(Rusya dışında yaşayan Ruslar ve Rusça konuşan kesim, birilerinin gelerek onların haklarını savunmasını beklediklerinden dolayı, ‘Rusça yasaklandı’ haberlerine inandırılmaktadır)
- Duygusal sürüklenme
(haberlere mantıksal tezler yerine izleyiciye sırf hislerine güvenerek hareket ettirecek duygusallık katmak)
- Berraklık
(Mesajların basitleştirilmesi, siyah-beyaz terimlerin ve Rusofob* gibi anlam yüklü kelimelerin kullanılması)
- Beklenen aşîkârlık
(propaganda tezinin kurulan siyasi mitle bağdaştırılması: Rus baharı eşittir vatanseverlik, Banderivtsi eşittir faşizm, Maydan eşittir kargaşa) ¹⁴⁰

* 2004 yılında meydana gelen ‘Turuncu Devrim’in savunduğu değerlerin yayılmasına denilmektedir.

* Stepan Bandera’yı sevenler anlamındadır. Stepan Bandera, Rus propagandasına göre 2. Dünya Savaşında Alman Ordusunda savaşan (ve dolayışında Faşist olan), Ukrayna milliyetçilerine göre ise Bağımsız Ukrayna’nın kuramcısı ve ideoloğu olan Ukraynalı askerdir.

* Rusları sevmeyen, onlara karşı önyargısı olanlar için kullanılan bir kelimedir.

¹⁴⁰ Darczewska J. **The Anatomy of Russian Information Warfare. The Crimean Operation. A Case Study**, Point of View № 42, May 2014, Centre for Eastern Studies im. Marka Karpia, Warsaw, 2014, s. 25

Kendiliğinden gelişen protestolar “Maydan”dan nasıl ayırt edilir

2016 Mart’ında “Renkli Devrimler” Rusya Genel Kumray Başkanlığı tarafından Hibrit Savaşın bir türü olarak kabul edilmişti.¹⁴¹

Rusya’nın hazırladığı anlatının (narration) Batı Medyasında kendine daha sağlam bir yer bulmasının sebebini Marta Dyczok açıklamaktadır;

Kremlin, Ukrayna’daki olaylar patlak verince uluslararası medya temsilcilerine hızlı bir şekilde basın bülteni ve Rusya’nın kilit figürlerinin açıklamaları şeklinde bilgi sunması konusunda çok başarılıydı. Bu nedenle uluslararası medyada çıkan haberlerin dili ve kullanılan terimler bu Rus kaynaklar yardımıyla şekillendirilmişti. Şekillendirilmiş haberler Rusya Batı izleyicisine direk RT (Russia Today) kanalıyla direk olarak ve The New York Times, The Wall Street Journal, The Daily Telegraph, Le Figaro, El Pais vs. gibi ana gazetelere de Rusya tarafından para ödenerek gündeme aldırılıp ulaşıyordu.¹⁴²

Ukrayna bu medya saldırısına uygun bir cevap verememişti. Ukrayna siyasetçileri ve medya çalışanları tarafından üretilen terimler dizisi düşük kaliteliydi. Diğer yandan kaliteli olsaydı bile Ukrayna medya sektörünün dünyadaki zayıf etkisi nedeniyle Batı mediasında yer alamazdı. Ukrayna’daki üst düzey siyasetçilerin de bu konuda kelime

¹⁴¹ Почуев М., Генштаб определил «цветные революции» как форму гибридной войны, Взгляд, 1 марта 2016, Çevrimiçi: <https://vz.ru/news/2016/3/1/797116.html> (erişim 20.08.2016) [Почуев М., Genel Kumray, “Renkli Devrimler”i Hibrit Savaşın bir Çeşidi Olrak Nitelendirdi, Vzgliad, 01.03.2016]

¹⁴² Dyczok M., **The Ukraine Story in Western Media**, Pikulska-Wilczewska A., Richard Sakwa (ed.), Ukraine and Russia: Politics, Propaganda and Perspectives, Pikulska-Wilczewska A., Richard Sakwa (ed.), s. 199-200

haznesi sınırlıydı, Rusya için “Dünyanın en büyük tımarhanesi” ve “Mordor”*, Rus askerler için de “moskal”** ve “raşist”** kelimeleri kullanılıyordu. Ukrayna Dış İşleri Bakanı’nın söylemesi sayesinde yaygınlaşan tek sıfat “Putin – huylo!”**ydu*. 3.1.5 “Biz Onlar Retoriği” bölümünde de ifade edildiği gibi halk arasında “Vatnik” söylemi de yaygınlaşmış, fakat ona karşı türetilen “Vışıvatnik” söylemiyle etkisiz hale getirilmiştir.

Bunun yanı sıra Ukrayna’da yaşanan “silahlı çatışma”ya ne ad verilmesi gerektiği geniş kamuoyu tartışmasını yaratmıştır. Konuşulan söylemlerden biri, devlet tarafından resmi olarak kabul edilen söylem olan “ATO” (Anti-terror operasyon, teröre karşı operasyon) “savaş” konseptini kapsamaması nedeniyle eleştirilmiştir. Buna karşılık önerilen söylem “ilan edilmeyen savaş” bu sefer “savaş” kelimesini içerdiği için eleştirilmiştir. Yaşanan çatışmaların “savaş” olarak isimlendirilmesi uluslararası hukuk açısından karşı tarafla olan diplomatik ilişkilerin tamamen kesilmesi, ülke içinde çeşitli insan haklarının sınırlandırılması gibi çeşitli sonuçlara yol açabilirdi.

Çatışmanın tarafları da tartışma konusudur. Birkaç siyasi ve dolayısıyla semantik yorum mevcuttur.

1. Ukrayna’nın bakış açısına göre var olan durum, Rusya ile Ukrayna arasındaki savaştır. Taraflar Rusya ve Ukrayna’dır. Doğu Ukrayna’daki gruplar, Rusya ordusunun bölükleri ve Rusya tarafından desteklenen ayrılıkçı teröristlerdir.
2. Rusya’nın bakış açısına göre bu, Ukrayna için savaştır. Taraflar Ukrayna hükümeti ve Doğu Ukrayna’nın Rusça konuşan nüfusedir.

* Mordor adı ‘Kara Ülke’ anlamına gelmektedir. J. R. R. Tolkien’in kurgusal Orta Dünya evreninde Kara Efendi Sauron’un hükmettiği bir ülke.

** Ruslar için kullanılan aşağılayıcı bir tabirdir.

* Russia (okunuşu Raşa) ve faşist kelimelerinin birleşimidir.

* S...k kafalı Putin anlamına gelen bir ifadedir.

3. Batı Medyası çoğu zaman çatışmanın taraftarı olarak Ukrayna silahlı kuvvetleri ve Rusya tarafından desteklenen ayaklanan (rebel) gruplardır.
4. Rusya’da, Ukrayna’nın uluslararası politikada müstakil bir oyuncu rolünü reddeden yaygın bir versiyon daha vardır. Bu versiyona göre taraflar, Rusya ve Batı dünyası (ABD)’dir.¹⁴³

Yukarıda sıralanan versiyonlardan birini tercih etmek,

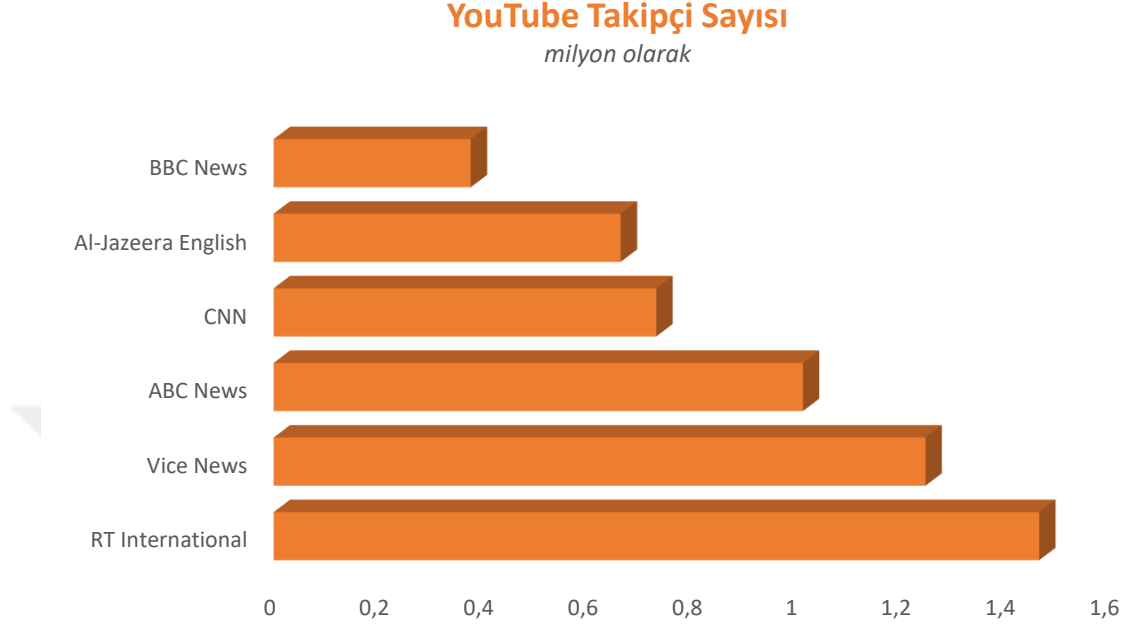
Kırım ve Doğu Ukrayna’da isyancı kılığındaki Rus askerlerin bir saldırılarının kamera karşısında sahnelenmesi planlanmaktaydı.¹⁴⁴ Yerli siviller arasında “Eğer RT kameramanını görüyorsan mümkün olduğunca çabuk kaç. RT kamerası demek birazdan bir şey patlak verecek demek” deyişi bu sebeple ortaya çıkmıştır.

RT’nin gayet geniş bir kitleye ulaşma imkanı olduğu aşikârdır. Buna ek olarak YouTube takipçi sayısı 1,5 milyonu çoktan aşmıştır. Bir yandan bu kitleye yayılan etkiden bahsedilebilirken diğer yandan ‘bu sayı gerçek midir?’ sorusu da sorulabilir.

¹⁴³ Горбулін В. (ред.), **Світова гібридна війна: український фронт: монографія**, Київ, НІСД, 2017, с. 49 [Gorbulin V. (ed.), *Dünya Hibrit Savaşı: Ukrayna Cephesi: monografi*, Kyiv, NİSD, 2017, s.49]

¹⁴⁴ Pomerantsev P. ve Weiss M., **The Menace of Unreality: How the Kremlin Weaponizes Information, Culture and Money**, The Interpreter, New York, 2014, Çevrimiçi: http://www.interpretermag.com/wp-content/uploads/2014/11/The_Menace_of_Unreality_Final.pdf, s. 15 (erişim 20.08.2016)

Şekil 3: RT (Russia Today)'nin YouTube takipçi sayısı

Shuster S., **Inside Putin's On-Air Machine**, Time, 5 March 2015, Çevrimiçi: <http://time.com/rt-putin/> (erişim 20.08.2016)

Rusya'nın titizlikle yarattığı anlatı (narration) sadece uzmanlar tarafından değil, özellikle bu amaçla yetiştirilmiş geniş bir kitle tarafından da hayata geçirilmektedir. Araştırmacı gazeteci Max Seddon BuzzFeed sitesi için hazırladığı yazısında 'Rusya Troll Ordusu'ndan bahsederek aktif 'troll'leri çalıştıranların beklentilerini şu şekilde aktarmaktadır;

“Belgeler, yorumculardan beklenenlerin talimatlarla ayrıntılı bir şekilde açıklandığını gösteriyor. Sıradan iş gününde Rus troller 50 haber yorumu yazmalı. Her bir blogger altı Facebook sayfasını yönetirken bir günde en az 3 paylaşım yapıp günde en az 2 defa gruplarda haber tartışmalarına katılmalı. İlk ay sonuna kadar 500 takipçi kazanılması ve her paylaşımın başkaları tarafından yeniden 5 kere paylaşılması

bekleniyor. Twitter’da kullanıcı olanlar ise 20.000 takipçi edinip 10 tane hesap yöneterek günde 50 twit atmalı¹⁴⁵.”

Anlatı yaratmanın medya üstünlüğü yolunda sıradan ya da önemsiz bir uğraş olmadığını Rusya’nın başka bir ideoloğu olan Aleksandr Dugin bu ‘Troll Ordusu’ için yazdığı ve kendi Twitter ve VK hesaplarından **#semanticwar** tagiyle paylaştığı ‘İç Düşman ile Tartışma Kuralları’ yazısı ile kanıtlamaktadır.

“Ülkemizde 2 ayrı kampın olduğu aşikâr. Biri vatansever (Putin, halk, BİZ), diğeri batılı-liberal (hem elit kesimde hem de muhalefet kesiminde bu kampı temsil edenler belli zaten, ONLAR). Bu iki grup arasında bitmek bilmeyen tartışmalar ve münakaşalar devam edip duracak. Bu nedenle kavramsal kümeye çekidüzen verelim.

Ortada BİZ ve ONLAR var.

BİZ Rus Kırım’ından, Rus Ukrayna’sından yanayız, ABD, NATO ve liberalizme karşıyız. Gerekirse (stratejik hedeflerimize daha yumuşak ve elverişli bir şekilde ulaşırsak daha iyi tabii) savaş da olsun diyoruz.

ONLAR (söz konusu durumda) sert bir şekilde savaşa karşı, ‘bizden’ bağımsız Ukrayna’dan yanayken vatansever olan Putin’e karşı, liberalizmi, medeni Batı’yı, ABD’yi ve AB’yi destekliyorlar.

Önermek istediğim, tartışmalarda kullanılacak terimlerin, simetrik olsun diye eş anlamlılarının sisteminin kurulması.

¹⁴⁵ Seddon M., **Documents Show How Russia’s Troll Army Hit America**, Buzzfeed (June 2, 2014), Çevrimiçi: <http://www.buzzfeed.com/maxseddon/documents-show-how-russias-troll-army-hit-america#2w346ct> (erişim 20.08.2016)

Mesela, ONLAR bize ‘vatansever’ diyorlar, BİZ de cevap olarak (şimdilik saygılı ve tarafsız) liberaller ve batılılar gibi terimler kullanacağız. Bu şövalye münakaşası, bu tip konuşmalarda görüşler, jeopolitik, ideolojiler, değerler, antropoloji, tarihin çeşitli yorumları, felsefe temelleri vs. tartışılıyor. BİZİMKİLER bu seviyedeki tartışmalarda daha düşük seviyeli eş anlamlı sıfatlara inmemeye dikkat göstermeliler.

BİZE hitaben kullanılan ‘milliyetçiler’ ya da (Sovyet) ‘komünistler’ isimleri (polemik anlamda) artık kırılcı nitelikler taşımakta. Çok aşağılayıcı olmamakla birlikte BİZDEN OLMAYANLAR yüzümüze ‘milliyetçi’ ve ‘komünist’ diye vurmuşsa karşılık olarak ‘ABD’nin etki ajanı’* veya ‘Beşinci kol’* denmeli. Bu simetrik bir cevap. İlaveten geniş (ve hiçbir şey anlamayan) kitlede aynı olumsuz tepkiyi yaratıyor. Bu düzeyde önemli olan, milli egemenliğin ne denli yüksek değer olduğu, tarihi hafızanın (Çarlık ve Sovyet zamanlarından kalma da dahil) ne kadar önem taşıdığı, yabancı bir ülkenin yararlarının sözcüsü olmanın ayıp olup olmadığı konularını içeren bir tartışma çerçevesinden çıkmamaktır.

‘Sayın liberaller ya da çok sayın olmayan ‘beşinci kol’un ağzından daha da düşük seviyeli ‘faşist’ ‘nazi’, ‘satalinist’ sıfatları çıktığında acımasızca ‘casus’, ‘hain’, ‘CIA sana ne kadar ödedi?’ diye cevap vermelisiniz.

* Nüfuza sahip ve nüfuzunu kamuoyunu ya da karar verme sürecini etkileyerek çalıştığı ülke adına olumlu bir şekilde değiştirmek amacıyla kullanan bir ajandır.

* fiilî müdahale ile ele geçirilemeyen bir kitleyi ya da devleti propaganda, casusluk, sabotaj ya da terör yoluyla manevî etkiye maruz bırakmak suretiyle müdahaleye uygun hale getirmek ya da fiilî savaş esnasında savaşı daha kolay kazanmak için yapılan her türlü manevî yıkıcı çalışmadır.

Ancak bu pislik, ‘Rus faşisti’ ve ‘stalinist’e kadar varırsa ‘Hainler ölsün’ denilebilir. Tartışırmanın seviyesini yükseltmekten de kaçının¹⁴⁶”

‘Biz’ ve ‘Onlar’ın belirtilmesinden sonra ‘biz’ kategorisine girenleri ‘onlara’ karşı motive ve angaje etmek daha kolaydır. Belli kelimeler ve belli imajların kullanımı, olayların kamuoyunun bilincinde nasıl şekillendirildiğini doğrudan etkilemektedir.¹⁴⁷

Olumsuz etiketleme, bir ülkenin enformasyon alanını en temel biçimlendirme yöntemidir. Bu taktiği aktif bir şekilde Körfez Savaşları süresince Amerikalılar kullanmıştı. Jowett ve O’Donnell, 1991 Körfez savaşında Bush hükümetinin sıraladığı mantıklı sebeplere rağmen Amerika halkının çoğunun bölgeye muazzam sayıda askeri birlikleri neden gönderdiğini tam olarak kavrayamadığını vurgulamaktadırlar. Bu nedenle Başkan Bush konuşmaların sardırgan kısmını artırarak *Saddam Hüseyin’in Adolf Hitler’den daha zalim* olduğunu söylemişti. Buna karşılık olarak Iraklılar kendi saldırgan dilini kullanıyorlardı. Saddam Hüseyin George Bush’tan “*Katil Bush*”, “*Gaddar Bush*”, “*Şeytan*”, “*Amerika’nın Şeytani*”, “*Kriminal Zorba*”, “*Mide Bulandırıcı Katil*” ve “*Şeytani Kasap*” olarak bahsediyordu. Bush’u destekleyen Suudi Arabistan Kralı Fahd’a ise “*Cüce Ajan*”, “*Hain Fahd*”, “*Ajan Fahd*”, “*Allah’ın Düşmanı*”, “*Rezillik ve Kötülük Güçlerinin Müttefiği*” ve “*Yahudi*”, diyordu.¹⁴⁸

Türkiye’de Gezi’de eylemcilere “çapulcu”, onları destekleyen iş adamlarına “faiz lobisi”, gazetecilere “casus”, kedni politikasını desteklemeyelere “paralelci” denilerek “biz” ve “onlar” arasında keskin bir çizgi çizilmişti.

¹⁴⁶ Дугин А., **Правила полемики с Внутренним Врагом**, 9 марта 2014, Çevrimiçi: https://vk.com/duginag?w=wall18631635_2355%2F78fa14de3f906933dd (erişim 20.08.2016)

[Dugin A., *İç Düşman ile Tartışma Kuralları*, 09.03.2014]

¹⁴⁷ Jowett, G. S., O’Donnell, V., **Propaganda and Persuasion**, SAGE Publications, Inc., California, 2012, p.275

¹⁴⁸ *Ibid*, p. 276

Semantik savaş hem Türkiye’de hem Ukrayna’da önemli bir yer almaktaydı. Türkiye’de gündemi oluşturan ve kitlelerin algısını yöneten söylemler: çapulcu, yandaş medya, orantısız güç, orantısız zekâ, faiz lobisi, başörtülü bacım, Alo Fatih, dış mihraklar, en az %50’sini evde zor tutuyoruz, show is over gibidir.

Çapulcu, Tencere tava aynı hava, “Camide içki içtiler” ifadeleri hükümet tarafından eylemcileri küçümsemek için diler getirilmiş; yandaş medya “Alo Fatih”, “show is over” söylemleri, eylemciler tarafından ülkenin medya kuruluşlarının taraf tuttuğunu vurgulamak için kullanılmış; orantısız güç-orantısız zekâ zıtlığı orantısız gücü temsil eden polis ile orantısız zekayı temsil eden genç ve yaratıcı eylemciler arasındaki çatışmayı güç-zeka seviyesine taşımış; Polis, kahramanlık destanı yazdı cümlesi, protestoların bitimine doğru ortaya çıkan bir söylem olarak, bir yandan çapulcu-kahraman zıtlığını akla getirmiş, bir yandan da “orantısız güç” kullanımını aklamış; faiz lobisi, dış mihraklar gibi ifadeler, hükümet tarafından, eylemlerin kaynağının bir kesimin ülkenin siyasi ve iktisadi durumundan memnuniyetsizliği değil, dış güçlerin tetiklemesi olduğunu açıklamak amacıyla kullanılmış; başörtülü bacım, en az %50’sini evde zor tutuyoruz tabirleri, eylemleri onaylamayan, olaylara mevcut yaklaşımı onaylayan kitleyi ifade etmek için kullanılmıştır.

Türkiye’de haber programları ve iktidarın dile getirdiği söylemler dışında kelimeleri lehte kullanmanın güzel örneklerinden biri 3 Haziran 2013 yılında yayımlanan sunucusu İhsan Varol olan “Kelime Oyunu” adlı canlı yarışma programıdır. Gezi Protestolarının başlangıcını takip eden tarihte yayına çıkan bu programın konusu gündemdeki kavramlar oluşturmaktadır. Yarışmacıların bilmesi gereken kelimeler arasında gezi, park, ağaç, eylem, referandum, medya, sansür, TOMA, polis, biber gazı, gaz maskesi gibi sözcükler vardır (sorulan tüm kelimelerin listesi için EK 3’e bkz). Kelimelere gündemden bağımsız olarak bakılırsa hiçbirinin ek siyasi bir anlam taşımadığı sonucuna varılabilir. Fakat gündemde olan olaylar ve semantik çerçeve ile birleştiğinde siyasi bir oluşum ortaya çıkabilir.

Rusya ve Ukrayna'nın enformasyon alanlarında da aynı süreç kendini gösterir. Ukrayna olaylarında önceki kısımlarda da bahsedildiği gibi zıplamayan Moskaldır, raşist, Putin huylo, Banderivtsi, vatnikı-vışıvatnikı, Kiborglar-Tiştüşki, #зрада (zrada = hıyanet), #перемога (peremoha = galibiyet), Mordor, manevi ayraçlar, bu işte bir iş var, “beyindeki Moskova Patrikliği hastalığı” gibi ifadeler kullanılmıştır.

Ukrayna ve Rusya basınında yayımlanan haberler semantik olarak 2 farklı kutup çizmiştir. Ukrayna basınında “vatanperver” ve “Ukraynaca konuşan” kimliğiyle gösterilen kişi(ler) Rusya basınında Banderivtsi ve faşistler olarak terimlendirilmiştir. Banderivtsi kelimesi, 19. yüzyılın ilk yarısının Ukrayna milliyetçi ve bağımsızlık hareketi lideri, Rusya tarafından Nazi işbirlikçiliği ile suçlanan Stepan Bandera yanlıları anlamına gelen bir tabirdir. Eylemler sonucunda iktidara gelenler Ukrayna’da “yeni hükümet” olarak gösterilirken Rusya’da “cunta” denilmiş; Ukrayna “Kırım istilası” derken Rusya “Kırımın anavatanına yeniden kavuşması” ifadesini kullanmış, (özellikle referandum pusulasında bu ifadenin kullanılmasının sonuçları etkileyip etkilemediği ayrı bir araştırma konusu olabilir), Ukraynada, askerler “öz topraklarımızın savunucuları”, Rus askerleri ise “topraklarımıza saldıranlar” olarak nitelendirirken Rusyada Ukrayna ordusuna “cezalandırıcı birimler”, kendi askerlerine ise “uzlaştırıcılar” gibi kavram zincirleri sıklıkla kullanmıştır. Euromaydan protestoları sırasında doruğa ulaşan Rusya-Ukrayna zıtlığı, devamını “vatnikı-vışıvatnikı” söylemlerinde bulmuştur. Bu ifadeler de iki taraf arasındaki diyalogu geleneksel değerler zıtlığına kadar götürmüştür. Vatnik kelimesi, geleneksel Rus giysi “Vatnik”ten (pamukla doldurulmuş, sıcak tutan ve zamanında askeri üniforma olarak kullanılan hafif kapitone mont türüdür) türetilen kelime “Putin’in politikasını destekleyen” ve daha geniş anlamda “Rusya’nın geleneksel değerlerini benimseyen” anlamına gelmektedir. Vışıvatnik kelimesi ise Ukraynalılar için geleneksel olan işlenmiş gömlek olan “Vışıvanka”dan türetilmiş ve “Aşırı Ukrayna milliyetçisi”, daha geniş anlamda “Ukrayna’nın geleneksel değerlerini benimseyen ve Ukraynaca konuşan” anlamına gelmektedir. Her ikisi de saldırgan bir insan tipini anlatmak amacıyla kullanıldığı için aşağılayıcı bir anlam taşımaktadır.

Ukrayna hükümetine “faşist” ve “cunta” demenin yanı sıra Türkiye tarafından SU-24 uçağının düşürülmesinin ardından Türkiye Cumhurbaşkanı için “teröristlerle iş birliği yapan” denmiştir. Türkiye’yi desteklemeye çalışan kadınlara karşı ise medyadaki ‘Nataşa’ önyargısı tekrar gündeme getirilip insanların aklına yerleştirilmeye çalışılmıştır. Değerler açısından Türkleri ifade etmek için kullanılan tabirler “çurki” (çurka; kütük, takoz demek, Rusların Türkler için kullandıkları tabir, takoz Türkler, kıro Türkler gibi bir anlam taşır), “onlar”lığı vurgulamak için “Müslümanlar” sıkça kullanılmıştır.

“Bu işte bir iş var”, Dmitri Kiselöv’un programlarında bir kanıt göstermeksizin izleyicinin aklına şüphe tohumları dikmek için kullandığı ifadedir. Bu cümle ve “zombileştirilmişler” kelimesi Ukraynalılar tarafından Rusların fikirlerinin Televizyonda ifade edilenlere bağlı olduğunun altını çizmek için kullanılmıştır. “Manevi ayraçlar” (Rus dini değerlerin tümüdür) ve “beyndeki Moskova Patrikliği hastalığı” Rus Ortodoks Kilisesinin Rusya-Ukrayna fikir ayrılığı/savaşta oynadığı rolü ve açık bir şekilde Rusya taraftarlığını ifade etmek için kullanılmıştır.

Ukrayna’da ‘#перемога’ (galibiyet) – ‘#зрада’ (hıyanet). Bu iki kelime ile neredeyse her haber facebook ve twitter kullanıcıları tarafından etiketleniyor. ‘Başarı’ etiketi, protestolar sonrası kurulan hükümetin verimliliğini gösteren olumlu haberler için, “Hıyanet” etiketi, aynı hükümeti eleştiren haberler için kullanılmaktadır. Dolayısıyla hükümeti desteklememek “hıyanet” kavramı ile ilişkilendirilmektedir.

Rusya’da, ülkenin Batı tarafına dönmesi gerektiğini düşünenlere liberast (liberal ile eşcinsel erkek için kullanılan argo kelimesinin birleşimi),

Bu iki kelime kümesine bakılırsa Türkiye’deki semantik savaşta eylemciler daha başarılıyken Ukrayna’da ise, yanlış bir uygulama ile karşı taraf kötülenmeye çalışılmış ve Rus propoganda makinesinin daha donanımlı olması sebebiyle kazanılamayacak bir savaşa girilmiş olduğu sonucu çıkarılabilir.

Yukarıdaki örneklerin gösterdiği gibi bütün etiketler olumsuz çağrışım yapmaktadır. Bunun sonucunda okuyucu/izleyicinin aklında ‘Kazanan-Kaybeden’ ya da ‘Kötü-İyi’ ilişkili basit bir tablo oluşmaktadır. Genel kitleye çizilen bu basit çerçeve içerisinde hareket eden birey bilinçaltında kendisine ‘Kazanan’ ve ‘İyi biri’ rolünü biçmektedir.¹⁴⁹

Rusya’nın dünyaya bakış açısını yaymakla yükümlü resmi devlet medyaları tarafından uygulanan bilgi bombardımanı ve internette faaliyet gösteren “Troll Ordusu” Batıda kısmen de olsa hedefine ulaşmıştır. Rusya’nın dünyaya bakış açısı, “Biz vs Onlar”, “Rusya vs Batı”, “Ukrayna, medeni açıdan AB’nin parçası değil, Rusya’nın yörüngesinde, Büyük Rusya’nın ve Avrasya Birliğinin bir parçasıdır” çerçevesindedir. Bu medya bombardımanın başarısının en belirgin kanıtı, ünlü diplomat, siyasetçi ve bilim adamı olan eski ABD Dışişleri Bakanı Henry Kissinger tarafından Maydan Olayları süresinde hazırlanan yazıdır. Kissinger “Batı, Rusya’nın Ukrayna’ya hiçbir zaman yabancı bir ülke gibi bakmayacağını artık anlamalı. Rusya tarihi Kiev-Rus denen oluşumdan başlamıştır” yazmaktadır.¹⁵⁰ Sözün kısası Kissinger yazısında Ukrayna’nın Rusya’ya tarih açısından yakınlığı nedeniyle Batı bir adım geri atmalı görüşünü savunmaktadır. Fakat bu “Tarihi yakınlık” görüşünü Batıda Sovyet Propagandası ekmiştir. Ukrayna, Belarus ve Rus milleti tarih boyunca birbirine bağlı olduklarını kanıtlamak amacıyla Sovyet tarihçileri “3 Milletin Beşiği” teorisini geliştirmişlerdir. Sovyet zamanlarında yaygın olan, komşu halkların tarihi hafızasını

¹⁴⁹ Почепцов Г., **Пропагандистские гибриды, возникшие в контексте гибридной войны России с Украиной**, Хвиля, 06.11.2015 **Çevrimiçi:**

<http://hvyly.net/analytics/society/propagandistskie-gibridyi-voznikshie-v-kontekste-gibridnoy-voynyi-rossii-s-ukrainoy.html>, (erişim 16.06.2016) [*Poçeptsov G., Rusya’nın Ukrayna’ya karşı Savaşı sırasında Ortaya Çıkan Hibritler*, 06.11.2016]

¹⁵⁰ Kissinger H., **To Settle the Ukrainian Crisis, Start at the End**, The Washington Post, 5 Mart 2014, **Çevrimiçi:** http://www.washingtonpost.com/opinions/henry-kissinger-to-settle-the-ukraine-crisis-start-at-the-end/2014/03/05/46dad868-a496-11e3-8466-d34c451760b9_story.html (erişim 07.06.2016)

değiştirmeyi amaçlayan “Tarihi yeniden yazmak” yöntemi hem etkisini hem de yaygın kullanımını yeni medya gerçekliklerinde korumaktadır. Yanukoviç de seçildikten sonra yeni Eğitim Bakanı atanır atanmaz kitaplardan “Turuncu Devrim”i çıkarmak amacıyla Tarih kitaplarını değiştirme girişimi yapmıştır.

Farklı bir isim alarak, farklı bayrak kullanarak ve farklı dilde (Rusça ve İngilizce) yayın yapan haber ajansı kurarak Ukrayna’nın doğusunda ilan edilen bir quasi-devlet olan Novorossiya’nın bir sonraki görevi farklı bir Tarih ders kitabı hazırlamak olmuştur.

Türkiye’de 13 yıllık iktidar boyunca medya her zaman baskı altında tutulmuyordu. Tam tersi bile söylenebilir, ilk yıllar medya alanında bir rahatlama olmuş, daha önce gündemde olmayan konular yavaş yavaş su yüzüne çıkmaya başlamıştır. Fakat zamanla tek başına olan iktidarın medyaya karşı tutumu değişime uğramıştır. Bazı araştırmacılar bunun temelini, Türk toplumun sahip olduğu nitelikler altında yattığını söylerken

Türk halkına özgü nitelikler – lider kültü ve ataerkil kültür – halkın, uzlaştırıcı siyasetçiler yerine güçlü ve karizmatik lideri tercih etmesinin ve hükümetin otoriter bir şekilde davranmasını kabul etmesinin sebebidir. [...] Şu an Erdoğan hem partide hem de devlette etkin bir konuma sahiptir. Halkın bir kesimi tarafından seçilmiş bir lider olarak değil, milli kahraman olarak görülmesi sonucunda Erdoğan’a verilen destek bazı fanatizm nitelikleri de taşımaktadır.¹⁵¹

diğerleri ise medyaya baskıyı Türkiye tarihi boyunca süregelen gelenek olarak görür.

¹⁵¹ Matusiak M. **The Great Leap. Turkey Under Erdogan**, Point of View № 51, May 2015, Centre for Eastern Studies im. Marka Karpia, Warsaw, 2015, s. 18

Türk toplumu onlarca yıl içerisinde sözde demokrasi olarak vesayet rejimi altında o zamanki askeri elit tarafından yönetiliyordu. Bu elitin felsefesi çok basitti; vatandaşlara kendi kararını veremeyen çocuk muamelesi yapmaktı. Böylece bu ‘gölge elit’, seçilmiş hükümete çok sınırlı bir yetki bağışlayarak ve milli güvenlik gibi siyasetin ana hususlarından uzak tutarak ülkeyi yönetiyordu. [...] 2010 yılına kadar süren somut gelişmelere rağmen Erdoğan istikametini değiştirerek basitçe seleflerinin uyguladığı, devlet araçları kullanarak yeni tip vesayet sistemini kontrol altına tutma modelini hayata geçirmiştir. Bu modelin özü, kendisinin yetkisine meydan okuyan her şeye katı siyasi ve sosyal mühendislik uygulama prensibidir.¹⁵²

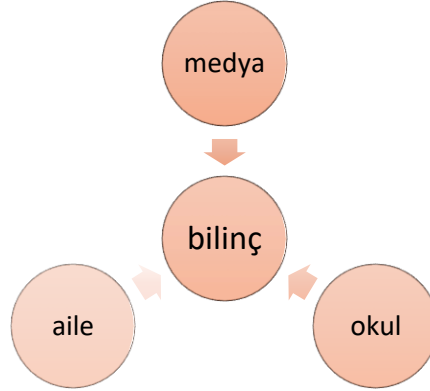
Mustafa Dağıstanlı, eski NTV dış haberler editörü, medyanın iktidarın altındaki durumunu, tarihe atıf yaparak tasvir eder;

30 yıllık kariyerim boyunca bu kadar kötü bir durum yaşamamıştım. Şu anki durumu tarihteki iki dönemle kıyaslayabilirim. Biri 1876-1908 yılları arasında II. Abdulhamid dönemindeki baskı, diğeri ise Cumhuriyetin kuruluşunu takip eden 1923-1946 yılları arasındaki Tek Parti Dönemidir.¹⁵³

¹⁵² Baydar Y., **The Newsroom as an Open Air Prison: Corruption and Self-Censorship in Turkish Journalism**, Shorenstein Center on Media, Politics and Public Policy Discussion Paper Series #D-91, February 2015, s. 35

¹⁵³ A.g.e. a. 36

Şekil 4: Bilinç Oluşturma

Çoban, S., Arsan E., **Medya ve İktidar**, Evrensel Basın Yayın, İstanbul, 2014 kitabında yer alan bilgilere istinaden çizilmiştir.

İletişimci Savaş Çoban’ın makalesinde öne sürdüğü ‘Bilinç oluşturma üçgeni’ şu şekildedir.

Bu 3 merkezi etkiyi vadeye ve amaca göre aşağıdaki şekilde sıralamak mümkündür.

1. Medya

Doğrudan kısa vadeli etki, dolaylı orta vadeli etki.

2. Okul

Orta vadeli etki. Yeni unsurları artarmak, kültürel alanı etkilemek ve aile vasıtasıyla kendiliğinden yenilenen dünya modelinin temelini atmayı amaçlıyor. Poçeptsov’a göre eğitim sisteminin içinde propaganda unsurları yer alır, bütün ülkeler Millî Eğitim Bakanlığı bünyesinde mini propaganda bakanlığı oluşturduğu gibi tüm ülkeler tarihi kullanırlar, çünkü bir çocuğun aklına ülkesinin dünya modeli yerleştirilir.¹⁵⁴

¹⁵⁴ Почепцов. Г. Г., **Феномен нацистской пропаганды**, 2015 Çevrimiçi:

<http://psyfactor.org/lib/nazipropaganda2.htm> [Pocheptsov G. G., *Nazi Propagandası Fenomeni*]

3. Aile

Uzun vadeli etki. Genel çerçeve, dünyaya bakış açısını ve kültürel temeli aktarıyor. O yüzden kültürel öğenin etkilenmesi önemlidir. Başka türlü toplumun muhafazakâr (dini anlamda değil) çizgisinden çıkılmayacaktır.

Algı, bilişimsi gerçekleşen, fakat bilince dayalı bir eylemdir. Dolayısıyla bu 3 merkeze planlı bir şekilde müdahale edilerek kendi dünya görüşüne adapte edilmesi hedef alınmıştır.

- ✓ Medya – üzerindeki kontrolü elde etmek;
- ✓ Okul – müfredatı dünya bakışına uygun dersleri zorunlu olarak eklemek, müfredatı hedeflere göre şekillendirmek, istenilen kadroyu yetiştirmek ve yerleştirmek;
- ✓ Aile – insanların özel hayatına girerek siyasetin bir unsuru haline dönüştürmektir.

O zaman basına karşı “Basın, devletin ideolojik aygıtıdır” tutumunun ilk defa açık bir şekilde öne sürülmesi, basına özellikle köşe yazarlarına yönelik Türkiye ekonomisine zarar vermesi suçlaması 2010 yılında gerçekleşmiştir.

Talimatla manşet atan, Türkiye’yi bir yangın yeri gibi gösterip ellerinde körüklerle sağa sola koşuşturan medyanın tahriklerine gelmeyeceğiz. Cumhurbaşkanımızın başkanlığında üçlü bir zirve yaptık. Ona bile garip, çirkin yorumlar getiriyor ki akla hayale gelmez şeyler. Ya siz bu ülkeye yardımcı mı olacaksınız, yoksa bu ülkede hâlâ ortamı kızıştırmanın gayreti içinde mi olacaksınız? O gazetelerin patronlarına sesleniyorum; ‘Ne yapayım köşe yazarı, hâkim olamıyorum’ diyemezsin. ‘Sen bunun sorumlusun arkadaş’ diyeceksin. Bu ülkeyi, ekonomiyi germeye kimsenin hakkı yok. Buna biz de müsaade etmeyiz. Bir anda dengelerin ekonomik olarak ne hale

geldiği ortaya çıkıyor. Köşende yazı yazanın maaşını sen veriyorsun. Yarın da feryat etmeye hakkın yok. Bir taraftan geleceksin hükümete vuracaksın, niye ücretler böyle diyeceksin, öbür taraftan ekonominin çökmesi için de köşe yazarlarıyla, her şeyinle elinden geleni yapacaksın. Piyasalarda yüzde 6.5 puan düşüyorsa bunun sebebinin kimler olduğu ortada. Herkes fikrini söylemekte serbesttir. Ama o insanlara da o kalemleri teslim edenler derki; ‘Kusura bakma kardeşim bizim dükkânda sana yer yok’. Çünkü herkes vitrine layık olanını koyar. Çünkü her zamankinden çok birliğe beraberliğe ihtiyacımız var.¹⁵⁵

Bu olaydan itibaren medyaya müdahale ve yayına çıkan haberlerin şekillendirilmesi 6 ana yolla yapılmaktadır;

1. Sermaye bağımlılığı ve işe zarar verme tehdidi ile

Medya patronlarının çoğu medya dışında başka alanlarda da iş sahibidir. Diğer işletmelerinin menfaati için medya aracılığıyla hükümetin öne sürdüğü talepleri yerine getirmeyi tercih etmektedir.

2. Direkt aranarak (Alo Fatih İddiası)

Yavuz Baydar’ın, Harvard Üniversitesi Shorenstein Merkezi için yazdığı ‘Açık cezaevi haber odası: Türk Gazetecisindeki Yolsuzluk ve Oto-sansür’ çalışmasında internete sızdırılan Fatih Saraç görüşmesinin kaydı iddiası direkt sansürün ispatı olarak yer almaktadır.¹⁵⁶ Bu konuşmalardan telefonla arayarak istenmeyen haberlerin

¹⁵⁵ Elde körük ülkeyi yangın yeri gibi gösteriyorlar, Milliyet, 26.02.2010, <http://www.milliyet.com.tr/elde-koruk-ulkeyi-yangin-yeri-gibi-gosteriyorlar/siyaset/siyasetdetay/27.02.2010/1204591/default.htm> (erişim 19.12.2015)

¹⁵⁶ Baydar Y., **The Newsroom as an Open Air Prison: Corruption and Self-Censorship in Turkish Journalism**, Shorenstein Center on Media, Politics and Public Policy Discussion Paper Series #D-91, February 2015, s. 28-31

yayından kaldırdığı görülmektedir. (İddia edilen konuşmaların tam metni için Ekler kısmına bkz.)

3. Oto-sansür

Yavuz Baydar’a Başbakan ile medya yetkileri arasında 20 Ekim 2010 tarihinde yapılan bir toplantıyı anlatan anonim bir kaynak, Habertürk baş editörünün, kanalların şehit cenaze törenleriyle ilgili haberleri 3 dakikalık zaman dilimiyle sınırlamasını, PKK’ya isyancı teröristler demeyi reddeden uzmanların TV programlarına ve gazetelere davet edilmemesini ve onlarla röportaj yapılmamasını tavsiye ettiğini iletti. Basit bir oto-sansürden ziyade bu ‘yenilik’ toplumda gerginlik yaratmamak amacıyla gündeme getirilmiştir. SSCB’de 1952 yılında yürürlüğe giren “intihar ve delilik olayları ile ilgili haberleri yayma yasağı” aynı gerekçeyle getirilmiştir.¹⁵⁷

Gezi olayları patlak verdiğinde büyük kanallar (CNN Türk, NTV, Habertürk) bu olayları göz ardı ederek flaş haber olarak canlı yayında yayınlayacağına normal yayına devam ediyordu. CNN Türk Taksim Meydanı savaş alanına dönüştüğünde Penguen belgeseli göstermekteydi.

Hükümeti rahatsız etmemek için bu haberi yayına çıkarmaktan bütün kanallar korkmaktaydı. Mustafa Dağıstanlı, eski NTV dış haberler editörü: “NTV’de CNN Türk’ün yayınlamasını bekliyorduk. Habertürk TV belki SkyTürk’ü bekliyordu. Herkes bir başkasının yayınlamasını bekliyordu. Gerçi bilmiyorum, ama herkes sektede bekliyordu” diye ifade etmişti.¹⁵⁸

4. Dava açılarak

¹⁵⁷ Суетнов А., **Тур вокруг цензуры. Недальняя история**, Журналистика и медиарынок, журнал № 9. 2006, с. 126 [Suyetnov A., *Sansür arasında bir tur. Yakın Tarih, Gazetecilik ve Medya Piyasası Dergisi*, 9. Sayı, 2006, s. 126]

¹⁵⁸ Baydar Y., **The Newsroom as an Open Air Prison: Corruption and Self-Censorship in Turkish Journalism**, Shorenstein Center on Media, Politics and Public Policy Discussion Paper Series #D-91, February 2015, s. 42

Bu davalardan medyadaki her mecra nasibini alırken en büyük pay genellikle mizah dergilerine düşer. Mizah ve karikatür, özünde eleştiri yatması nedeniyle iktidarda olanları hep rahatsız etmiştir.¹⁵⁹ Köşe yazarları da hep hedef olarak gösterilmekteydi. Son örneklerden biri Sözcü köşe yazarı olan Yılmaz Özdil'in bitmek bilmeyen davalardan *'Bugünkü trafiğim, Suriye'nin hava sahasından daha yoğun. Karakola gidip, hakkımda başlatılan bir soruşturmayla alakalı olarak komisere ifade vereceğim. Adliyeye gidip, hakkımda açılan bir davada hakime ifade vereceğim. Bir başka adliyeye gidip, hakkımda yapılan bir suç duyurusuyla alakalı olarak savcıya ifade vereceğim. [...] Demokratik yollarla devletin başına geçen arkadaşlar o kadar demokrat ki, yazmayalım istiyorlar. Ki zaten, oradan oraya yetismeye çalışırken, yazıyı yetiştirebilmem imkansız, bugünlük affınızı rica ediyorum. Tahminim, yarın mahkemeden yeni evrak gelir... "Bugün yazı yazmamak suretiyle devlet büyüklerine hakaret etmek suçundan..." şeklinde sitem ettiği 'Yazmıyorum' başlıklı yazısı verilebilir.*¹⁶⁰

5. Gazetecilerin içten çıkarılması ile¹⁶¹
6. Gözden düşmüş gazetecilerin hapsedtirmesinin yanı sıra kanalların kapatılması ile (Can Dündar / İpek Grubu)

Rus savaş uçağının düşürülmesi ile (24.11.2015) ardından patlak veren Rusya krizi sırasında Rusya hükümetinin Türkiye'ye karşı tutumu, propaganda sorununu tekrar gündeme getirmiştir. Daily Sabah yazarı İbrahim Altay'ın ifadesine göre 'İlk olarak

¹⁵⁹ Bu konudaki örnekler ve ayrıntılar için Özocak G., **Türkiye'de Siyasi İktidarın Mizahla İmtihani: İfade Özgürlüğü Ve Karikatür**, TBB Dergisi, 2011, 9. Sayı, 259-294 arası sayfalara bkz.

¹⁶⁰ Özdil Y., **Yazmıyorum**, Sözcü, 27.11.2015 Çevrimiçi:
<http://www.sozcu.com.tr/2015/yazarlar/yilmaz-ozdil/yazmıyorum-996003/> (erişim 19.12.2015)

¹⁶¹ Bu konudaki örnekler ve ayrıntılar için Baydar Y., **The Newsroom as an Open Air Prison: Corruption and Self-Censorship in Turkish Journalism**, Shorenstein Center on Media, Politics and Public Policy Discussion Paper Series #D-91, February 2015, Appendix II and III'e bkz.

propagandist ‘casus belli’ (savaş sebebi) diye uydurmaya başladılar, sergiledikleri yaklaşım tıpkı Ukrayna’daki Kırım istilası süresince sergiledikleri gibiydi.’¹⁶²

Türkiye, Kırım istilası süresince kesin bir tutum almamakla birlikte Kırım Tatarlarına destek verirken Batı ülkeleri Rusya’ya yaptırım uygulasa da Rusya ile olan ticari bağlantıları canlı tutmaya çabalamaktaydı.

Geçen sene, Batı ülkeleri Ukrayna çatışmaları nedeniyle sırtını dönse de Rusya ile bağlarını koparmadığı için Bay Putin Bay Erdoğan’a ‘mert’ diyerek belki de en büyük iltifatını etti. Şimdi ise Türkiye Rusya’nın ana düşmanı oluvermişti. Kremlin’in baş propagandacısı Dmitriy Kiselöv Pazar akşamını¹⁶³ Türkiye’yi yerden yere vurarak ve Bay Erdoğan’ı teröristler ve faşistlerle birlik olmasıyla suçlayarak geçirmişti. ‘Türkiye şu an gerçekten çok tehlikeli’ diye de uyarıyordu izleyicisini.¹⁶⁴

Rusya Türkiye’ye karşı ilk ‘Sırtımızdan bıçaklandık’ açıklamasından itibaren enformasyon cephesi açarak Türkiye’yi abluka altında tutuyordu. Vizesiz seyahat rejiminin kaldırılması, Türkiye turları satışlarının durdurulması, sebze meyve ithalatının yasaklanması, Türk uyrukluların Rus şirketlerinde istihdam edilmesinin yasaklanması, sporcuların Türkiye’nin ev sahipliğini yaptığı yarışmalara katılmaması gibi ekonomik ve bürokratik yaptırımlar dışında Türklere karşı olumsuz önyargı da yaratılıyordu. Örnek olarak yukarıda bahsedilen ‘Haftanın Havadisleri’ programında

¹⁶² Altay İ., **Propoganda machine and the role of media**, Daily Sabah, 07.11.2015 **Çevrimiçi:**

<http://www.dailysabah.com/readers-corner/2015/12/07/propoganda-machine-and-the-role-of-media>

(erişim 19.12.2015)

¹⁶³ Dmitriy Kiselev’in sunuculuk ve editörlük yaptığı Rusya 1 devlet kanalında çıkan “Haftanın Havadisleri” programı ekranlarda Pazar akşamları yer almaktadır.

¹⁶⁴ **Tsar v sultan**, The Economist, 05.12.2015, **Çevrimiçi:**

<http://www.economist.com/news/europe/21679486-russia-does-not-want-shooting-war-turkey-trade-war-maybe-tsar-v-sultan> (erişim 19.12.2015)

düşürülen Rus uçağıyla ilgili haberden sonra Avrupa’da bulunan mültecilerin durumunu anlatan bir haber yer almaktadır. Bu haberin anons kısmında bir mülteci ‘Sınırdan geçmek için gerekecek pasaportu satın almak gerekiyorsa bunu Türkiye’de yapmak lazım. Ama iletişime kaçakçı ile değil, polisle geçmek lazım’ demektedir. Bu şekilde izleyicide Türkiye’nin güvensiz ve yolsuz ülke olduğu imajı yaratılmaktadır.

Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanı gözden düşürmek için IŞİD ile petrol ticareti yaptığı yönündeki iddialar öne sürülmüştür. Rusya, bu iddiaları sırf YouTube’ta 10 milyondan fazla izleyicisi olan ve İngilizce yayın yapan RT kanalı aracılığıyla yayınlamıştır. The Economist dergisinin tespitine göre Rusya’nın Türk malları üzerine uyguladığı ambargonun etkisi televizyonda gerçeğinden daha okkalı görünmek için tasarlanmışa benziyor.¹⁶⁵

Aşağıdaki sözler, Dmitriy Kiselöv’un uçağın düşürülmesi ardından ilk ‘Haftanın Havadisleri’ programından alıntıdır.

24 Kasım, Tarihe geçecek bir gündür. Türkiye; Rusya’yı sırtından bıçaklayarak Türkiye için hiçbir tehlike taşımayan Su-24 bombardıman uçağımızı Suriye hava sahasında düşürdü. Bunun, bizzat Cumhurbaşkanı Erdoğan’ın cesaret ettiği sinsi bir saldırı olduğu şimdiden aşikâr. Füzeyle yapılan haince saldırı sonrasında Erdoğan Putin’i uzun bir süre aramadı, herkesin gözü önünde yalan söyledi, bir de burnu havada bir tavırla özür dilemeye niyetim yok dedi. Erdoğan Putin’i arayınca kadar dünya, Türk sitelerinden Türklerin; Büyük Vatanseverlik Savaşı süresince tıpkı Hitler faşistlerinin yaptıkları gibi bütün var olan silahlarıyla ve bütün var olan antlaşmaları hiçe sayarak mavi gökyüzünden inen korumasız Rus pilotlarına coşku içinde ateş ettiklerini gösteren ürpertici videoları izliyordu. Şimdi bir farz edin, bir yanda bu vahşi

¹⁶⁵ **Tsar v sultan**, The Economist, 05.12.2015, Çevrimiçi:

<http://www.economist.com/news/europe/21679486-russia-does-not-want-shooting-war-turkey-trade-war-maybe-tsar-v-sultan> (erişim 19.12.2015)

suç, diğer yanda da Ankara-Moskova özel hattının içine gömüldüğü bir sessizlik. Rusya devlet başkanı ne **hissetmeliydi**?¹⁶⁶

Hislere atıf yapılması dikkat çekicidir. Dr. Poçeptsov, '[Diğer medya tipleri arasında] en etkili olan televizyondur, çünkü o insanın analitik becerilerini bloke ederken duygularını en doruk noktaya ulaştırır' düşüncesini ileri sürmektedir.¹⁶⁷

Türkiye lehine çalışan ve özellikle 'Muhteşem Yüzyıl' sayesinde Rusya'da çok beğenilir hale gelen Türk dizilerinin Rusya parlamentosu tarafından yasaklanması istenmiştir. Buna benzer olarak Rus zihniyetinin yayılmasını engellemek amacıyla Kırım istilas ve Doğu Ukrayna'daki çatışmalar sonrası Ukrayna hükümeti de Rus yapımı dizilerin yayından kaldırılmasını istemiştir.

Rusya Türkiye ile enformasyon savaşına daha donanımlı girmiştir.

- Hem Rusya hem Türkiye bölge lideri olmaya çalışmakta ve bu yüzden önder imajını medya ile yayma çabasıdadır. Rusya bunun için 10 yıldır yayında olan RT'yi kullanırken Türkiye daha yeni kurulan TRT World'u kullanmaktadır. Türkiye'de CNN, BBC, Al Jazeera gibi büyük dünya kanallarının şubeleri faaliyet gösterdiklerinden dolayı daha önce İngilizce yayın yapacak bir kanala ihtiyaç yoktu, fakat Gezi Olayları sonrası 'Olaylara Türkiye'nin bakış açısı'nı aktarmak gibi bir gereksinim doğmuştur. TRT henüz deneme yayınına devam ettiğinden dolayı RT ile başka çıkacak seviyede değildir. Rusya, Türkiye için

¹⁶⁶ «Вести Недели», Россия 1, 29.11.2015 [“Haftanın Havadisleri” Rusya 1 TV kanalı, 29.11.2015]

Çevrimiçi: <https://www.youtube.com/watch?v=jiM1GZvRztw> (erişim 19.12.2015)

¹⁶⁷ Почепцов Г., **Информацию добывать нужно, как нефть и уголь**, Газета «Сегодня», 20.05.2014 2012 [Poçeptsov G., *Enformasyonun petrol ve kömür gibi çıkarılması gerekiyor*, 'Bugün' gazetesi, 20.05.2014] Çevrimiçi:

<http://www.segodnya.ua/politics/pnews/informaciyu-dobyvat-nuzhno-kak-neft-i-ugol-specialist-po-informacionnym-voynam-521854.html> (erişim 19.12.2015)

‘Teröristlerin yordakçıları’ lakabını¹⁶⁸ yerleştirmeye çalışırken bütün dünyaya RT kanalı vasıtasıyla İngilizce “Teröristlerin yordakçılarının İşİD ile ticareti” haberini yayınlamıştır. Türkiye hümüketi kanadında ise buna karşı olarak ortaya koyulabilrn tek şey, ‘İspatlarırsa istifa edeceğim’ açıklaması ve RT yayınından sonra istifa edilmemesidir.

- Rusya dil (Kiril alfabesinin kullanılması) sayesinde kendi internet ağını kendi kurup istediği gibi şekillendirebilmektedir. Sosyal paylaşım siteleri moda olduğu zamanlarda Facebook’un Kiril alfabesiyle bir versiyonunun olmaması bir Rus girişimcisine VK (vkontakte) isimli siteyi kurma fikrini vermişti. Rusya’nın sosyal paylaşım sitelerini kontrol altında tutma ihtiyaçı doğduğunda VK’ya, Rusya topraklarında faaliyet göstermesi nedeniyle kısa bir zaman içerisinde müdahale edilebilmişti. Türkiye halkı ise Facebook sitesini tercih etmektedir. Türkiye aynı gereksinimi duyduğunda Facebook’un merkez ofisiyle anlaşmak zorunda kalmış ve istediğini ciddi bir süre sonra alabilmiştir.

Ukrayna dikkate değer bir şekilde RuNet’e ve onun enformasyon mecralarına mazur kalmış durumdaydı. Uzmanlara göre Ukrayna’nın yurt dışı İnternet bağlantılarının en az %50’si Rusya payına düşüyordu. VKontakte, Odnoklassniki ve Yandex’in yaygınlığı sayesinde trafiğin %55-60’ı Rusya’dan geliyordu. Gemius tarafından yürütölen araştırmanın verilerine göre 2016 Ocak’ında Ukraynalılar arasında en popüler olan on sitenin dördü Rusya asılıydı: 2. Sıraya VK, 3. Sıraya Mail.ru, 5. Sıraya Yandex.ru ve 9.sıraya da Ok.ru yerleşmişti.¹⁶⁹ Rusya asıllı siteler ilk

¹⁶⁸ **Tsar v sultan**, The Economist, 05.12.2015, Çevrimiçi:

<http://www.economist.com/news/europe/21679486-russia-does-not-want-shooting-war-turkey-trade-war-maybe-tsar-v-sultan> (erişim 19.12.2015)

¹⁶⁹ Оліярник М. **Небезпечні зв’язки: Україна занадто загрузла в рунеті**, НВ- бізнес,

29 лютого 2016, Çevrimiçi: <https://biz.nv.ua/ukr/publications/nebezpechni-zv-jazki-ukrajina-zanadto-zagruzla-v-runeti-100577.html> (erişim 15.01.2017) [Oliyarnik M., *Tehlikeli Bağlantılar: Ukrayna fazla RU net’te Takılıp Kaldı*, NV-biznes, 29.02.2016]

defa Top-10 dışında 2017 senesinde kalmıştı. Kantar TNS araştırma merkezi, bu durumu doğrudan Rus sitelerinin devlet tarafından engellenmesi ile ilişkilendirmektedir.¹⁷⁰

- Yukarıda belirtildiği gibi Rusya medya alanında kendi anlatısını üretme çabasıdır. Örneğin Ukrayna olaylarında; yeni Ukrayna hükümeti = faşistler, Ukrayna vatanseverleri ve Ukraynaca konuşanlar = Banderivtsi olarak terimlendirilmiş, Kırım istilasını değil, Kırımın anavatanına yeniden kavuşması, Ukrayna askerleri kendi topraklarını savunanlar değil, cezalandırıcı birimler, Rus askerler saldıranlar değil, uzlaştırıcılar gibi terim dizileri de sıklıkla kullanılmıştır. Aynı 'semantic war' (anlamsal savaş) taktiği Türkiye'de Gezi olayları süresince de kullanılmıştır. Protestocular = çapulcu, protestoları başlatanlar – faiz lobisi, paralel devlet vs. Cumhurbaşkanı İŞİD'e DAESH demeyi tercih etmektedir, kendi açıklamasında: örgütün İslam'la hiçbir alakası olmadığını, İŞİD'i İslam adıyla yan yana getirmek istemediğini bu yüzden açılımında açıkça "İslam Devleti" geçen İŞİD yerine Arapça kısaltması olan DEASH'ı (DAESH) tercih ettiğini belirtti.¹⁷¹ Ama aslında sürdürdüğü politik çizgide güçlü bir İslam vurgusu yapan Cumhurbaşkanı, dünya kamuoyunda İŞİD-İslam-kendi adı çağrışım dizisinden kurtulmayı amaçlamaktadır.

Rusya aynı yöntemden Türkiye-Rusya gerginliğinde de faydalanmaktadır. Başka bir devletin hava sahasına izinsiz giren uçağın düşürülmesi = sırtımızdan bıçaklandık; provokasyon, daha önce Türkiye = İŞİD'in yordakçıları, daha önce Cumhurbaşkanı mert bir adamdır = Cumhurbaşkanı resmen delirdi mi? Medyada

¹⁷⁰ Рейтинг популярних сайтів за липень 2017, Kantar TNS, липень 2017, Çevrimiçi: <https://tns-ua.com/news/rejting-populyarnih-saytiv-za-lipen-2017> (erişim 20.08.2017) [2017 Temmuz tarihinde En Popüler Sitelerin Sıralaması, Kantar TNS, 07.2017]

¹⁷¹ Erdoğan İŞİD'e neden DEASH dediğini açıkladı, Yeni akıt, 31.10.2014 Çevrimiçi: <http://www.yeniakit.com.tr/haber/erdogan-isode-neden-deas-dedigini-acikladi-34767.html> (erişim 19.12.2015)

Türkiye'nin "İŞİD'in yordakçısı" imajını pekiştirmek amacıyla SU-24 pilotlarının cenaze töreni bile kullanılmıştır. Cenaze töreninde ölen pilotların fotoğraflarında 'Teröristlerin yordakçıları tarafından öldürölmüşdür' yazısı dikkat çekiyordu. Bu tören başta RT olmak üzere birçok kanalda yayınlanmıştı.

Rus kanalları, Putin tarafından üretilen anlamsal parçalar ve mesajları "haber" adı altında tekrarlayıp durmaktadır. Nazi Almanyası Propaganda başkanı Goebbels dediğı gibi 'Yeterince büyük bir yalan söylediyse onu sürekli tekrarlayıp durun sonuçta herkes inanacaktır'. Aşağıda 2 alıntıda kalınlaştırılmış kısımlar, tekrarlanan mesajları göstermektedir. Biri, Putin'in Ürdün kralı II. Abdullah ile görüşürken yaptığı ilk açıklamadır.

Tabii ki askerlerimiz terörle kahramanca mücadele ederken canlarını esirgemiyorlar. Bugünkü **kaybımız terör yordakçılarının sırtımızdan vurması** ile alakalıdır. Başka bir şekilde bugünkü olayı nitelendiremiyorum.

Uçağımız Türk F-16 uçağından havadan-havaya atılan füzeyle **Suriye toprakları üzerinde** düşüröldü. Uçağımız Türkiye sınırından 4 kilometre uzaklıkta Suriye topraklarında düştü, saldırı gerçekleşirken Türkiye sınırından 1 kilometre uzaklıkta 6 bin metre yükseklikte uçuyordu.

Ne olursa olsun **pilotlarımız ve uçağımız Türkiye Cumhuriyeti için hiçbir tehlike taşımıyordu, bu aşikâr**. İŞİD'le mücadele ederken, operasyonları İŞİD adına Rus asıllı savaşanların yoğun olduğı dağılık Kuzey Latakia bölgesinde gerçekleştiriyorlardı. ¹⁷²

¹⁷² «Теперь еще и удары нам в спину», lenta.ru, 24.11.2015, Çevrimiçi:

<http://lenta.ru/articles/2015/11/24/putin/> (erişim 19.12.2015) [*Şimdi bir de sırtımızdan bıçaklandık, lenta.ru, 24.11.2015*]

Diğeri Dmitriy Kiselöv'ün 'Haftanın Havadisleri' programında sunduğu haber girişidir.

24 Kasım, Tarihe geçecek bir gündür. Türkiye; **Rusya'yı sırtından bıçaklayarak Türkiye için hiçbir tehlike taşımayan** Su-24 bombardıman uçağımızı **Suriye hava sahasında** düşürdü. Bunun, bizzat Cumhurbaşkanı Erdoğan'ın cesaret ettiği **sinsi bir saldırı olduğu şimdiden aşikâr**. Füzeyle yapılan haince saldırı sonrasında Erdoğan Putin'i uzun bir süre aramadı, herkesin gözü önünde yalan söyledi, bir de burnu havada bir tavırla özür dilemeye niyetim yok dedi. Erdoğan Putin'i arayınca kadar dünya, Türk sitelerinden Türklerin; Büyük Vatanseverlik Savaşı süresince tıpkı Hitler faşistlerinin yaptıkları gibi bütün var olan silahlarıyla ve bütün var olan antlaşmaları hiçe sayarak mavi mavi semadan inen korumasız Rus pilotlarına coşkulu istiğrak içinde ateş ettiklerini gösteren ürpertici videoları izliyordu. Şimdi bir farz edin, bir yanda bu vahşi suç, diğer yanda da Ankara-Moskova özel hattının içine gömüldüğü bir sessizlik. Rusya devlet başkanı ne hissetmeliydi? ¹⁷³

Rusya Devlet başkanı kararıyla SU-24 uçağının kaptan pilotuna 'Rusya kahramanı' unvanı verilmiştir. Türkiye ise hiçbir anlam ve söylem yaratamamaktadır. Rusya ile enformasyon savaşında tecrübe sahibi Ukrayna'dan Türk pilotlarına 'Kahraman' unvanı verilmesi önerisinin sunulmasının yanı sıra 'yüce Türk hava kuvvetlerini' öven ve internette çok hızlı yayılan bir viral video destek olarak ortaya çıkmıştır.

¹⁷³ «Вести Недели», Россия 1, 29.11.2015 **Çevrimiçi:**

<https://www.youtube.com/watch?v=jiM1GZvRztw> (erişim 19.12.2015) [*"Haftanın Havadisleri"*

Rusya 1 TV kanalı, 29.11.2015]

3.3.2. Ülke dostluğu mu, Gazetecilik mi?

Rus gazeteci: Ülkemin dostu olmaya çalışıyorum.

Hajo Seppelt: Ülkenizin dostu olmamalısınız.

Rus gazeteci: Neden ki?

Hajo Seppelt: Çünkü gazetecisiniz. Bağımsız olmalısınız. Siz ise bir gazetecinin görevini kavramış değilsiniz.

Alman gazeteci Hajo Seppelt'in Rusya TV Kanalı için verdiği röportajdan

Savaş durumlarında ya da savaşa kadar gidebilecek durumlarda gazetecilerin hareketleri devletler tarafından hassas bir şekilde takip edilir. Bir yandan gazeteci bilgiyi yayımlayarak devlete zarar verebilir, diğer yandan ise bilgi devlet aleyhine olsa da aktarmak gazetecinin asıl görevidir. Devlete ilişkin hassas bilgileri su yüzüne çıkartan gazeteci, görevini yerine getiren midir, vatan haini midir?

11 Mayıs 2016 tarihinde Ukrayna'da faaliyet gösteren 'Mirotvorets' (Barışçıl asker) sitesi Ukrayna'nın doğusundaki savaş bölgesinde çalışmak için bölücü 'Donetsk Halk Cumhuriyeti'nden akreditasyon alan gazetecilerin listesini paylaşarak 'Bu paylaşımın sonucunun ne olacağını bilmiyoruz'¹⁷⁴ yorumunu yapmıştı. 4 000 gazeteci arasında ismi yer alan New York Times gazetecisi Ian Banson bu durumdan şikayet ederek köşe yazısında, 'Paylaşanlar, sonuçların ne olacağını bilmediklerini iddia ettiler, fakat niyetlerinin insanları gazetecilere karşı kışkırtmak olduğu aşikar', 'adı geçen site ve hükümetteki taraftarları, gazetecilerin devleti destekleyenler ve

¹⁷⁴ Список журналистов, аккредитованных террористической организацией ДНР, сайт «Миротворец» Çevrimiçi: <https://psb4ukr.org/579804-spisok-zhurnalistov-akkreditovannyx-terroristicheskoy-organizaciy-dnr/> (erişim 10.06.2016) [DNR (Donetsk Halk Cumhuriyeti) Teröristik Organizasyonu tarafından Onaylı Gazetecilerin Listesi, "Mirotvorets" sitesi]

devlete karşı olanlar olmak üzere iki gruba ayrılabilceğini sanmanın yanı sıra hükümeti eleştirenlerin susturulması gerektiğini ima ettiler’ diye yazmıştı,¹⁷⁵

Ian Banson’a göre Ukrayna hükümeti, gazetecilere karşı “yalnızca görevinizi yerine getirerek düşmanın ekmeğine yağ sürüyorsunuz” tutumunu sergiliyordu.

Gazeteciler cemiyetinin, bu listenin yayımlanmasını protesto etmesine rağmen Ukrayna Dış İşleri Bakanı Facebook sayfasında ‘Mırotvorets’ sitesine desteğini vererek 3,600’i aşkın beğeni toplamıştı. Ukrayna İstihbarat teşkilatı müsteşarı, listedeki isimlerin olası casuslar olarak araştırıldığını bildirmişti. Ian Banson köşe yazısında şunları vurgulamıştır:

Ukrayna uzun zamandır Rusya’nın propaganda makinesi karşısında yenilmiş hissediyordu. Devlet sponsorlu Moskova TV kanalları ve Internet trolleri Ukrayna’yı bölmeye ve Dünya kamuoyunu Ukrayna aleyhine döndürmeye çalışıyorlardı. Kiev, bu propaganda projelerine karşılık vermek için yeterli bütçeye sahip değildir, fakat Ukraynalı gazetecilerin ve köşe yazarlarının çoğu, ülkelerine zarar verebilecek ya da Rusya propagandasına alet olabilecek haberleri vermemeye çalışıyorlar. Ukrayna devlet adamları bu isteksizliği yararlı bir siyasi araç olarak kullanıp herhangi bir eleştiriyi Rusya’nın ‘Hibrid savaşı’ diye etiketleyerek savuşturmaya çalışıyorlar. Aynı şekilde Petro Poroşenko (Ukrayna Devlet Başkanı), ülkedeki yolsuzluğu yok edememesi konusunda kendisini eleştiren The New York Times başyazısını şiddetle yalanladı. Ukrayna devlet adamları, devlete her zaman hüsn-ü zan ile yaklaşan ‘vatansever’ gazeteciliği teşvik etmeye çalışarak aslında Rusya’daki gazetecilik kültürünün aynısını besleyerek büyütüyorlar. Rus hükümeti de kendisini eleştiren

¹⁷⁵ Ian Bateson, ‘**Ukraine Declares War on Journalism**’, The New York Times, 31.06.2016,

Çevrimiçi: http://www.nytimes.com/2016/06/01/opinion/ukraine-declares-war-on-journalism.html?_r=0 (erişim: 05.06.2017)

gazetecileri ve yazıları ‘vatansever olmamakla’ suçlayarak yerden yere vuruyor. Bundan dolayı bunu yapan fazla gazeteci kalmadı.¹⁷⁶

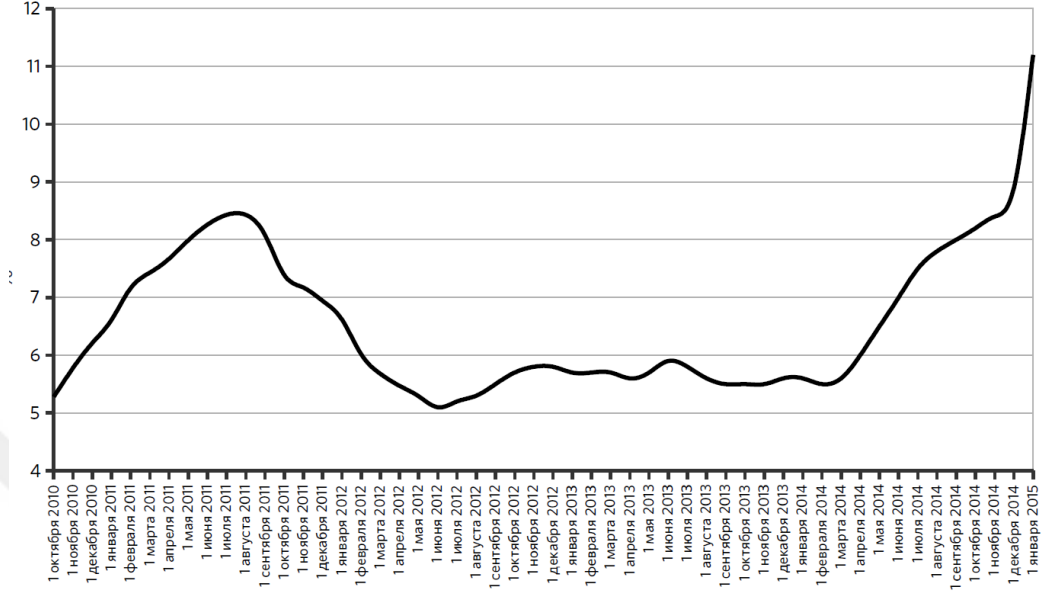
Rus medya modeline önceki raporlarda değinilerek ‘Russia Today’ kanalı ve ‘Sputnik’ ajansının uluslararası yayınları için devlet bütçesinden verilen paydan detaylı bahsedilmişti. Moskova Karnegi Merkezi Rusya iç politikası ve siyasi enstitüler projesi yöneticisi Andrey Kolesnikov, ‘Araştırmamızın, sansüre ve propagandaya odaklanan rejimlerin ekonomik düşüş zamanlarında bu alandaki harcamaları artırabileceklerini gösterdiğini’ söylüyor.¹⁷⁷

¹⁷⁶ Ian Bateson, ‘Ukraine Declares War on Journalism’, The New York Times, 31.06.2016,

Çevrimiçi: http://www.nytimes.com/2016/06/01/opinion/ukraine-declares-war-on-journalism.html?_r=0 (erişim: 05.06.2017)

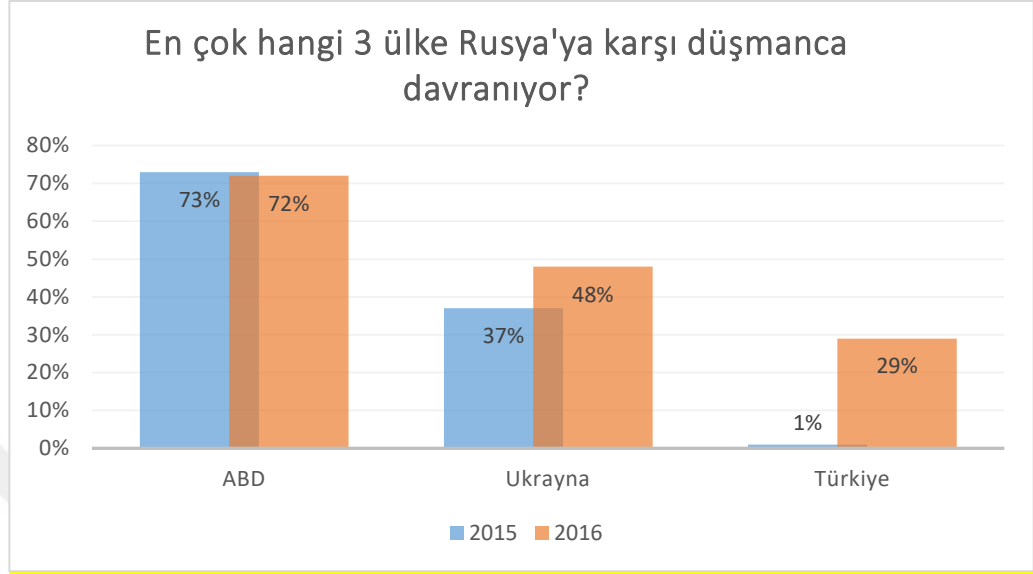
¹⁷⁷ Колесников А., **Российская идеология после Крыма. Пределы эффективности и мобилизации.** Московский центр Карнеги, июль 2015, Çevrimiçi: http://carnegieendowment.org/files/CP_Kolesnikov_June2015_web_Rus.pdf (erişim: 16.06.2016)
[Kolesnikova A., *Kırım Sonrası Rus İdeolojisi. Verimliliğin ve Seferberliğin Sınırları*, Moskova Karnegi Merkezi, 07.2015]

Şekil 5: Rusya'daki enflasyon oranı 1 Ekim 2010 – 1 Ocak 2015

Bu medya politikası sonucu olarak Rus halkının Rusya dışındaki ülkelere karşı tutumunun jet hızıyla değiştiği gözlemleniyor. Bu tutum, Rusların çoğunun hiç yurtdışına çıkmaması nedeniyle televizyonda gösterilenlere göre oluşuyor.

Tablo 9: Rusya'nın düşmanları. Kamuoyu Araştırması

Мухаметшина Е., **Основными противниками жители России считают США, Украину и Турцию**, «Ведомости», 02.06.2016 **Çevrimiçi:** <https://www.vedomosti.ru/politics/articles/2016/06/02/643351-rossiyane-reshili-im-vragi#/galleries/140737492781381/normal/1> [Muhametşina E., *Rusya vatandaşları, Kırım Sonrası Rus İdeolojisi. Verimiliğin ve Seferberliğin Sınırları*, Moskova Karnegi Merkezi, 07.2015]

(Türkiye, Ukrayna ve Rusya olmak üzere bu konudaki 3 ülkenin kamuoyu araştırmalarına EK 4'ten ulaşabilirsiniz)

Ekonomik kriz dönemlerinde sansür ve propaganda için harcanan eforun artması Türkiye için de geçerlidir. Sergey Guriev ve Daniel Traisman'ın araştırmasına göre Türkiye ekonomisinin gelişme oranı 2010 yılında %7.8 iken 2012 yılında %0.8'e inerken ülkede tutuklanan gazeteci sayısı 4'ten 49'a artmıştı.¹⁷⁸

¹⁷⁸ Гурьев С., Трейсман Д., **Авторитаризм в век информации**. Газета «Ведомости», 24.03.15, **Çevrimiçi:** <https://www.vedomosti.ru/opinion/articles/2015/03/25/avtoritarizm-v-vek-informatsii> erişim 16.06.2016 [Guriyev S.: Treysman D., *Enformasyon Çağında Otoritercilik*, Vedomosti Gazetesi, 24.03.2015]

Ekonomideki süreçler gibi medyaya karşı hareketler de bu 3 ülkede birbirine paralellik göstermektedir. Ukrayna Devlet Başkanı Petro Poroşenko'un gazetecilere 'ya bizimlesiniz ya bize karşısınız' tepkisinin aynısını o zamanki Türkiye Cumhurbaşkanı da sergilemiştir. Türkiye, Rus uçağını düşürdükten sonra Rusya Savunma Bakanlığı Russia Today kanalında canlı yayımlanan basın toplantısında, Türkiye'nin İŞİD'den yasadışı bir şekilde petrol aldığını kanıt göstererek duyurmuştur.¹⁷⁹ Zamanlamadan dolayı (Rus uçağının düşürülmesinin hemen ardından) ve Rus medyasının kötü şöhreti nedeniyle ('Rus hükümetinin propagandasını yayan araçlar') bu bilgilere dünya kamuoyunun itibar etmesinin zor görüneceğini düşünerek 'kanıtlanırsa istifa edeceğim'¹⁸⁰ diyen Türkiye Cumhurbaşkanı istifa etmemiştir. Fakat bunun akabinde yerli gazetecilerin Türk hükümetinin yolsuzluğunu ve Türkiye'den İŞİD'e silah gönderimlerini kanıtladığını iddia eden delilleri Cumhuriyet gazetesinde yayınlamaları TC Cumhurbaşkanı tarafından ciddiye alınmıştır. Sonuç olarak Cumhuriyet yazarları Can Dündar ve Erdem Gül, "Devletin güvenliğine ilişkin bilgileri temin etme", "Siyasi ve askeri casusluk", "Gizli kalması gereken bilgileri açıklama", "Terör örgütünün propagandasını yapmak" ile suçlanarak tutuklanmıştır.¹⁸¹

Can Dündar 'Acemi casus' adlı köşe yazısında bu suçlamaların temelsiz olduğundan bahsediyor: 'Sorsalar hangi ülkenin casusu olduğumu, bilmiyordum. Bilsem, oranın bir casusuyla bir köprü üzerinde takas edilmemi isteyeceğim; ama

¹⁷⁹ Генштаб показал доказательства покупки Турцией нефти у ИГ. Фото, видео, РИА Новости, 03.12.2015, Çevrimiçi: http://ria.ru/syria_mission/20151202/1334390432.html (erişim 12.06.2016) [*Genel Kurmay, Türkiye'nin İŞİD'den petrol aldığını kanıtlayan delilleri gösterdi, RIA novosti, 03.12.2015*]

¹⁸⁰ Putin: Erdoğan'ın istifası Rusya'nın meselesi değil, 27.11.2015 Çevrimiçi: <http://www.yeniakit.com.tr/haber/putin-erdoganin-istifasi-rusyanin-meselesi-degil-109493.html> (erişim 12.06.2016)

¹⁸¹ Karaman N., Can Dündar tutuklandı, 27.11.2015, Çevrimiçi: <http://www.sabah.com.tr/gundem/2015/11/27/can-dundar-tutuklandi> (erişim 12.06.2016)

söylemediler. İşin kötüsü, elde casus olduğumu gösterebileceğim bir kanıt da yok. Hâkimin kararına bakılırsa, acemi bir casus olduğum için, ele geçirdiğim belgeyi hemen alıp gazetede manşetten vermiştim. O da yakaladı tabii...'¹⁸² Buna rağmen 'devletin gizli kalması gereken bilgilerini açıklamak' gerekçesiyle 5 yıl 10 ay hapis cezası çarptırıldı.

Türkiye Cumhurbaşkanı Alman televizyonunda kendisini hicveden mizah programına aynı şekilde sert tepki göstererek küçük çaplı bir diplomatik krize neden oldu. Almanya'nın Türkiye büyükelçisi, Dışişleri Bakanlığı'na çağrıldı.¹⁸³ Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanı, Gezi Parkı yayınları nedeniyle 'Gezi Provokatörü' ilan ettiği Chistian Amanpour'un sorularını cevaplarken bu bağlamda önemli bir açıklama yapmıştı:

Hiciv mi değil mi, her şeyin bir sınırı olması gerekiyor. Basit bir karikatür, basit bir çizim gibi bir nevi hicivle çıkıyorsan tamam, bunda yanlış bir şey yok. Fakat bir karikatür çizince **bir öğeyi sokman beklenilmeyen bir şekle sokuyorsan ya da o öğeyi ilişkilendirilmesi beklenilmeyen şeylerle ilişkilendiriyorsan o zaman tabii bunların kabul edilmesini bekleyemezsin.**¹⁸⁴

¹⁸² Dündar C., **Acemi casus**, Cumhuriyet, 02.12.2015, Çevrimiçi:

http://www.cumhuriyet.com.tr/koseyazisi/437903/Acemi_casus.html (erişim 17.06.2016)

¹⁸³ **Spiegel Online: Almanya'nın Türkiye Büyükelçisi mizah programı nedeniyle Dışişleri'ne çağrıldı**, Sputnik News, 29.03.16, Çevrimiçi:

<http://tr.sputniknews.com/avrupa/20160329/1021806247/spiegel-online-erdogan-almanya-erdmann.html> (erişim 13.06.2016)

¹⁸⁴ CNN'S AMANPOUR, **Interview with Turkish President Recep Tayyip Erdogan**; Imagine a World Çevrimiçi: <http://transcripts.cnn.com/TRANSCRIPTS/1603/31/ampr.01.html> erişim (16.06.2016)

Bu sözlerden medyadan sadece tahmin edilebilecek hareketlerin beklenildiği ve sadece onlara tahammül edilebileceği anlamı çıkarılabilir. Kurgulanmakta olan enformasyon dünyasında medyanın rolü beklenen bir şekilde davranmak olarak görülmektedir. Devletin çizdiği çerçevenin dışına çıkanlara, devletin istemediği bilgileri okuyucuya/izleyiciye aktaranlara ise yukarıda verilen örneklerin gösterdiği gibi hukuki yaptırımlar uygulanır, çünkü hükümetin itibarı, dolayısıyla meşruiyeti için bu gazeteciler casus denilecek kadar tehlikelidir. Chrisitian Amanpour ile röportajda Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanı casusluk suçlamalarının beşeri özgürlüklerle ilgili olmadığını iddia etmişti:

Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanı: Medya ile savaş durumunda değilim. Medya ile savaşın sizin açınızdan ve benim açımdan ne demek olduğunu tanımlamamız lazım.

Amanpour: Yani gazetecilerin işten kovdurulması diyelim. Tutuklanması. Onlara karşı dava açılması. Gazetelerin kapatılması örneğin.

Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanı: Sizce casusluk; ifade özgürlüğü mü, medya özgürlüğü mü?

Amanpour: Sayın Cumhurbaşkanı, bu konuyu her açtığımızda gazeteciler casus ve terörist oluyor.¹⁸⁵

[...]

Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanı: İki farklı şeyin olduğunu söylüyorsunuz. Ama merkezinde bir devletin başkanı olan hiciv, tahkirle ve bambaşka bir şeye

¹⁸⁵ CNN'S AMANPOUR, **Interview with Turkish President Recep Tayyip Erdogan**; Imagine a World Çevrimiçi: <http://transcripts.cnn.com/TRANSCRIPTS/1603/31/ampr.01.html> (erişim 16.06.2016)

hakaretle sonuçlanıyor. Benim ya da herhangi bir devletin demokratik başkanının terörist olduğunu iddia edemezsiniz. Hakkımı yasal yollardan arayacağım.¹⁸⁶

Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanı en son kendisini hicveden videoyu yayına çıkartan Almanya TV kanalına sahip olan Medya grubu yöneticisine dava açmıştı.¹⁸⁷ Fakat bütün bu faaliyetleri iç enformasyon alanında üstünlük kazanmak amacıyla hayata geçirdiğini söylenebilir. Alman medyasında yayında yer alan içeriğin önemi Almanya’da çok sayıda oy verebilecek Türk vatandaşı yaşamasındadır.

Yukarıdaki örnekle bağlı olarak Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanının Almanya’ya dava açarken Rusya’ya açmadığını görüyoruz. Terör örgütüyle ticaret yapan Cumhurbaşkanı’ ilk diyen Rusya ve Rus TV Kanalı ‘RT’ (Russia Today) oldu. Türkiye Cumhurbaşkanının İŞİD ile ticari ilişkide bulunması Türkiye’de neredeyse unutulmuşken Rusya’da Türkiye’ye karşı olumsuz tutumun körüklenmesi nedeniyle hala Rusya’nın iç gündemindeki konulardan biridir. Ama Kiril alfabesi kullanımı sebebiyle Rusya’da üretilen içerikler Türkiye’nin enformasyon alanına fazla girmediği için hayati önem taşımamakta ve bu bağlamda yasal yollardan hak aranmamaktadır.

¹⁸⁶ CNN’S AMANPOUR, **Interview with Turkish President Recep Tayyip Erdogan**; Imagine a World Çevrimiçi: <http://transcripts.cnn.com/TRANSCRIPTS/1603/31/ampr.01.html> erişim (16.06.2016)

¹⁸⁷ Erdoğan, Alman medya grubu yöneticisi Döpfner'e de dava açtı; BBC, 10.05.2016, Çevrimiçi: http://www.bbc.com/turkce/haberler/2016/05/160509_erdogan_alman_medya, (erişim 16.06.2016)

3.3.3. Mit ve Kahraman Yaratma

Rusya'nın temel tarihi mitleri aşağıdaki gibidir.

- Eski Rus devletinin motolojileştirilen tarihi (daha önce Karamzin tarafından kullanılan “Kievan Rus” kavramı yerine yaygınlaştırılmakta) ve bundan kaynaklanan Rus, Ukraynalı ve Belarusların ortak kökenleri
- Devrim öncesi Rusya İmparatorluğu'nun uygarlık açısından yüceliği,
- Çokkültürlülük (Farklı tarihi dönemlerinde Rusya İmparatorluğu'nun bir parçası olan milletlerin tarihi ve kültürlerin birleşmesinin ortak “Rus Dünyası” uygarlığını oluşturması tezi),
- Rus milletinin devlet gücü ve büyük fedakârlık göstererek geride kalmış ve virane ülkeyi kısa sürede dünyanın siyasi ve ekonomik liderlerinden biri haline getirebilme niteliği (Stalin dönemi, 1920'lerin ikinci yarısı-1930'lularda endüstrileştirme politikası)
- Nazi Almanyası'nı neredeyse tek başına yenik düşürmesi ve Avrupa ve Avrupa uygarlığını kurtarması
- Dünya liderliği ve Soğuk Savaş'da Batılı ülkelerle karşılıklı kutuplardan birinin SSCB kılığında Rusya olduğu çift kutuplu dünya,
- Liberal değerlere doğru “zararlı” yönelme döneminden sonra Rusya İmparatorluğu'nun yeniden dirilişi.¹⁸⁸

Bu mitlerin amacı, çağdaş Rusya Federasyonu'nun bütün tarihi şekillerinin varisi olduğu İmparatorluğun devamlığını iddia etmektir.

Bu mitlerin SSCB'den kökenli olması nedeniyle gerekli medya desteğiyle uzun süreli yaşatmanın mümkün olduğu söylenebilir. Ukrayna devleti bağımsızlığına

¹⁸⁸ Горбулін В. (ред.), *Світова гібридна війна: український фронт: монографія*, Київ, НІСД, 2017, с. 136 [Gorbulin V. (ed.), *Dünya Hibrit Savaşı: Ukrayna Cephesi: monografi*, Kyiv, NİSD, 2017, s.136]

kavuştuktan sonra kendi mitlerini ve kahramanlarını oluşturmaya çalışmıştı, fakat bu konuda başarılı olduğu söylenemez. Poçeptsov'un alıntıyla durum kısaca şu şekilde anlatılabilir “Bir yandan örneğin “Komünist” gazetesi Banderivtsi'nin yaptığı zorbalığı anlatırken Batı Ukrayna'da aynı insanlar için anıtlar dikiliyor. Bir ülke için bu normal bir durum değil. Bir ülkenin genelinde gerçeklerin yorumlama şekli ve kahramanları aynı olmalı.¹⁸⁹ Örneğin Bandera'yı anma günleri Ukrayna'nın Doğusunda tepki çekerken Ekim devrimi günü Batısında tepki çekmektedir.

Aynı ikili durumun Türkiye'de de mevcut olduğu söylenebilir. Atatürk'ün geliştirdiği milli mitler güçlü bir konuma ve ideolojik ağırlığa sahipken topluma yeni kahramanları ile Yeni Türkiye mitolojisini yaymak projesi mevcuttur. Ukrayna'da olduğu gibi eski mitlere ve eski değerlere sadık kalmak isteyenler tepki göstermektedir. Tepki çekilen konuların örnekleri şöyle sıralanabilir: Okullarda sabahları “Türküm, doğruyum, çalışkanım” andının okutulmasının kaldırılması, 3. Köprüye “Yavuz Sultan Selim” isminin verilmesi, devlet binaları tabelalarından TC kısmının kaldırılması, imam hatip okullarının yaygınlaştırılması ve liselerde Osmanlıcanın zorunlu ders haline getirilmesidir.

3.3.4. Anlamsal Şekillendirme

SSCB hükümetinin ‘Yüce Sovyet İnsanı’nı yaratmak için kullandığı metotlar ile Tek Partili Dönemde kullanılan teknikler arasında belli derecede benzerlikler söz konusudur. Hem Tek Partili Dönem Türkiye'sinde hem SSCB'de sosyal mühendisliğin uygulandığı ve toplumu şekillendirme gayretleri doğrultusunda medya vasıtasıyla hükümet tarafından üretilen mitlerin yayılması gözlemlenmekteydi. Uygulanan propagandanın karşılaştırma tablosu aşağıda verilmiştir.

¹⁸⁹ Почепцов Г. Г., **Информационные войны**, Рефл-бук, Москва, 2000, с. 79 [Poçeptsov G. G., **Enformasyon Savaşları**, Refl-book, Moskova, 2000, s.79]

Tek Partili Türkiye	SSCB
Tarihi yeniden yazma	
Türk Tarih Tezi 1930'lu yıllarda, Mustafa Kemal Atatürk'ün teşvikiyle oluşturulan tarih yorumu. İslam ve Hristiyan çatışmasına dayalı Osmanlı tarihi tezine ve Türkler aleyhinde yazılan batılı tarih tezlerine tepki olarak ortaya konmuştur. Bilimsel çevrelerde Türk tarih tezi, siyasi gayeler taşıdığı, hayalci veya romantik milliyetçi yönlerinin olduğu savlarıyla eleştirilmiştir.¹⁹⁰ 1. Türkiye Cumhuriyeti'nin Anadolu üzerindeki varlığını meşrulaştırmak, 2. Laisizmin vurgulanması ve yeni ulusal kimliği İslam'ın dışına taşımak bakımından, İslam öncesi Türk tarihine (Orta Asya'ya) uzanmak, 3. Dünyadaki diğer çağdaş ve egemen uluslara, eşitler ilişkisi	“3 Kardeş Milletin Beşiği” Tezi II. Dünya Savaşı sonrası öne sürülen tarihi bir kuramdır. Buna göre Doğu Slav kavimlerinin birleşmesiyle birlikte IX-XI. yüzyılda Rusların, Ukraynalıların ve Belarusların ortak beşiği olan Eski Slav ulusu ortaya çıkmıştır. 1951 yılında bu teori üzerine toplanmış olan SSCB Bilim Akademisi Tarih Enstitüsü mensupları oybirliğiyle bu kuramın temelsiz olduğuna, ortak eski Slav ulusunun olmadığına karar vermişlerdir. Fakat teoriyi ‘doğru’ ilan eden Sovyetler Birliği Komünist Partisi Genel Sekreterliği'nin 1654 tarihli Pereyaslav Antlaşması'nın 300. Yıldönümü için yayımladığı tezlerdir. Tezlerde tek dil, tek kültür, tek bilinç ve vatanseverliğe sahip olan ortak Eski Rus ulusunun; Kiev Rus Dükalığı'nda oluştuğu kabul ediliyordu.¹⁹²

¹⁹⁰ Çevrimiçi: https://tr.wikipedia.org/wiki/T%C3%BCrk_Tarih_Tezi (erişim 19.12.2015)

¹⁹² Çevrimiçi: https://uk.wikipedia.org/wiki/%D0%A1%D1%85%D1%96%D0%B4%D0%BD%D1%96_%D1%81%D0%BB%D0%BE%D0%B2%27%D1%8F%D0%BD%D0%B8 (erişim 19.12.2015)

içine girebilmek için, bugünkü dünya uygarlıklarının yaratıcıları arasına Türkleri de koyacak olan Orta Asya merkezli bir kültürel yayılım tezini savunmak esasları üzerinde kuruludur.¹⁹¹	1. Kiev Rus Dükalığı'nın ilk Ukrayna Devleti olduğuna itiraz ediyor, 2. İki ülkenin birleşmesini; sadece zamanın gerektirdiği askeri ve siyasi bir birlik olarak değil, tek milletin iki parçasının birbirine kavuşması olarak gösteriyor, 3. Ortak 'Anavatan' kavramını vurgulayarak iki milletin bir arada, tek devlet (önce Kiev Rus Dükalığı, sonra Çarlık Rusya'sı, daha sonra SSCB) çatısı altında yaşamasının alın yazısı olduğunu iddia etmeyi amaçlıyordu.¹⁹³
Dile müdahale	
Güneş Dil Teorisi Esasen Tarih Teziyle birleşen bir tezdır. İnsan dilinin nasıl oluştuğunu araştıran bu teorik model, dil olgusunun oluştuğu ilk basamağa Türkçeyi koyarak diğer dillerin, dolayısıyla uygarlıkların Türk kökenli olduğunu, bu nedenle Türkçedeki yabancı kökenli sözcüklerin	Ortak Dil Tezi Kiev Rus döneminde bu devletin topraklarında yaşayan milletlerin eski Rus dili konuştuğunu, çağdaş Rusça, Ukraynaca ve Belarusçanın bu eski Rus dilinden türemiş olduğunu iddia eden bir tezdır.

¹⁹¹ Aydın S., **Modernleşme ve Milliyetçilik**, Gündoğan Yayınları, Ankara, 1993, s. 227-228

¹⁹³ Лукініюк М., **Обережно: міфи!**, Видавництво імені Олени Теліги, Київ, 2012, с. 59 [Lukiniuk M., **Dikkat: mitler!**, Kiev, Olena Teliha yayınevi, 2012, s.59]

bile temelinde Türkçe olduğunu iddia etmektedir. ¹⁹⁴	
Dine yaklaşım	
Sekülerleştirme Modernleşme ve geliştirme adına milli devlet kurulması gerekçesiyle devlet ile din ayrımı yapılmıştır.	Dinsizleştirme Herhangi bir din ‘halkın afyonudur’ gerekçesiyle reddedilerek onun yerine parti ideolojisi getirilmiştir.
Lider Kültü	
Güçlü ve ülkeyi yaratan ‘lider kültü’ iki ülkede benzer niteliklere sahiptir.	
Atatürk - Okullarda Atatürk köşesi - Anıtkabir - İnkılap Tarihi ve Atatürkçülük dersi	Lenin - Okullarda Lenin Köşesi - Mozole - Leninizm ve SSCB Komünist Partisi Tarihi Dersi
Medyada hegemonya	
‘Ülkü’ Dergisi Ankara’da Halkevleri genel merkezince yayınlanan Ülkü Dergisi partinin ideolojik çizgisini yansıtan bir yayın olmuştur. ¹⁹⁵	‘Pravda’ Gazetesi Komünist olmayan organların 1918 yılında yasaklanmasıyla ‘Pravda’ ülkenin ana gazetesi haline gelmiştir. Komünist parti üyeleri için ‘Pravda’ aboneliği bir zorunluluktur. Bu gazetede çıkan yazılar, yazar adı hiç

¹⁹⁴ Tazegül M., **Modernleşme Sürecinde Türkiye, Babil Yayınları**, İstanbul, 2005, s. 116

¹⁹⁵ Aynı

bilinmese de Sovyet halkı için hemen
hemen yasa niteliği taşımaktaydı.¹⁹⁶

Fakat yukarıda sıralanan benzerlikler toplumun özellikleri değildir. Bu sosyal modeller yukarıdan aşağıya dağıtılan davranış modelleri ve yüksek derecede iktidarda olan figürden kaynaklanan toplum düzenidir. Başka bir deyişle toplum diktatör lider talep etmez, toplumun başına gelen diktatör lider toplumu kendi isteğine göre şekillendirmek çabasıdır. Adalet ve Kalkınma Partisi Türkiye başında monolitik bir güç olarak hâkimiyetini sürerken ve gündemde AB varken Parti genel başkanı parti içindeki rolüyle yetinmekteydi. Lakin Adalet ve Kalkınma Partisi'nin pozisyonunun sağlamlaşmasının ardından Partinin genel başkanı bütün erki kendi elinde toplamak amacıyla kendini güçlü bir lider ve '*Milletin Babası*' olarak tanıtmaya gayret etmekteydi. Bunun amacı; siyaset alanından çıkması, toplumun özel hayatı ile ilgili fikirler ve nasihatlerini dile getirmesi yardımıyla kendini ulusun manevi lideri konumuna taşımak ve kendi politikasının, toplumun mahremine de girebileceğine alıştıran yasalar aracılığıyla değil, çağrısıyla 'doğru' davranışlara sebep olmaktır. Çağrılarının çoğu gündeme gelme sıklığına bağlı olmaksızın yasa taslaklarına dönüşmeyip toplumda ciddi bir şekilde gerginlik ve kutuplaşmaya yol açmıştır.

- Türk ailelerine 'En az 3 çocuk yapın' çağrısını her sene gündeme getirmektedir.¹⁹⁷

¹⁹⁶ Çevrimiçi:

[https://uk.wikipedia.org/wiki/%D0%9F%D1%80%D0%B0%D0%B2%D0%B4%D0%B0_\(%D0%B3%D0%B0%D0%B7%D0%B5%D1%82%D0%B0\)](https://uk.wikipedia.org/wiki/%D0%9F%D1%80%D0%B0%D0%B2%D0%B4%D0%B0_(%D0%B3%D0%B0%D0%B7%D0%B5%D1%82%D0%B0)) (erişim 19.12.2015)

¹⁹⁷ Erdoğan'ın ilk 2008 yılında (<http://www.hurriyet.com.tr/erdogan-en-az-uc-cocuk-dogurun-8401981>) yaptığı çağrısı her sene yenilemekteydi; 2009 yılı <http://www.ntv.com.tr/turkiye/erdogan-is-isten-gecmeden-en-az-3-cocuk,ZEQhCeWHVKS06lEDhd72Ng>

- Kürtaj meselesi.

Krtajı bir cinayet olarak görüyorum. Ha anne karnında bir çocuğu öldürürsünüz ha doğduktan sonra ldrrsnz. Hiçbir farkı yok”¹⁹⁸

- Milli ikimiz ayrıran.¹⁹⁹
- İki içen alkoliktir.²⁰⁰
- Sigara içenlere mahalle baskısı

Ama cezanın, yasağın etkisini de göz ardı edemeyiz. Toplumsal duyarlılık, sosyal reaksiyon oluşturmak mecburiyetindeyiz. Hani mahalle baskısı diyorlar ya, bu konuda

2010 yılı <http://www.milliyet.com.tr/erdogan-3-cocuk-istegini-tekrarladi/siyaset/haberdetay/24.07.2010/1267717/default.htm>

2011 <http://www.ntv.com.tr/turkiye/erdogan-neden-3-cocuk-istiyor,OTirEfi0i0KarRfpGMUW1g>

2012 <http://www.haberturk.com/dunya/haber/776812-3-az-5-cocuk-yapin>

2013 <http://www.milliyet.com.tr/erdogan-neden-3-cocuk-istedigini-acikladi-siyaset/siyasetdetay/02.01.2013/1650260/default.htm>

2014 <http://www.gazetevatan.com/erdogan-dan-bomba-3-cocuk-aciklamasi-701937-gundem/>

2015 <http://www.sabah.com.tr/gundem/2015/02/12/cumhurbaskani-erdogan-3-cocuk-mesajini-yineledi>

2016 <http://www.hurriyet.com.tr/ogretmenlere-3-cocuk-yapin-40052865>

2017 <http://www.yeniakit.com.tr/haber/cumhurbaskani-erdogan-3-degil-5-cocuk-yapin-290504.html>

¹⁹⁸ **Erdoğan: Kürtaj bir cinayettir**, Milliyet, 26.05.2012, **evrimii:**

<http://www.milliyet.com.tr/erdogan-kurtaj-bir-cinayettir/siyaset/siyasetdetay/26.05.2012/1545254/default.htm> (erişim 19.12.2015)

¹⁹⁹ zkaya S., **Milli ikimiz ayrıran**, Hürriyet, 27.04.2013 **evrimii:**

<http://www.hurriyet.com.tr/milli-ickimiz-ayran-23146841> (erişim 19.12.2015)

²⁰⁰ **Erdoğan: İki içen alkoliktir**, Milliyet, 02.06.2013, **evrimii:**

<http://www.milliyet.com.tr/erdogan-icki-icen-alkoliktir/siyaset/detay/1717637/default.htm> (erişim 19.12.2015)

hakikaten **mahalle baskısı yapmak lazım**. Sigara içenin ayıplandığı bir sosyal alanı tesis etmeliyiz.²⁰¹

- Kızlı erkekli aynı evde kalıyorlar.
-

Kız ve erkek öğrenci aynı evde olmaz, denetleyeceğiz.²⁰²

Bütün bu çağrılar ‘Baba imajını’ güçlendirerek, topumu kendi ahlaki anlayışları içerisinde biçimlendirip ona biçtiği yol doğrultusunda yürütme imkânı tanımaktaydı. Diğer yandan ise onun ahlaki koordinat sistemine uymayan ya da özel hayatlarına karışılması nedeniyle rahatsız olan kesim ise geri kalan toplumdan dışlanma ile karşı karşıya kalıp yetkisiz hale getirilmekteydi.

Bu örnekler itibariyle yukarıdaki tabloda belirtilen modelin devam ettirildiğini söylemek yerinde olacaktır. Mustafa Kemal Atatürk bunu, yeni kurulan devlette yeni bir millet oluşturmak amacıyla yaparken SSCB bütün milletleri Ruslaştırmak, daha geniş bir tabirle düzleştirmek amacıyla yapmaktaydı. Şu an Türkiye Cumhuriyetinde tarafından kurulan enformasyon politikası SSCB modeline yakın unsurlar taşımaktadır.

²⁰¹ Aktaran M., **Erdoğan: "Ciddi bir mahalle baskısı lazım"**, Hürriyet, 05.03.2015 **Çevrimiçi:** <http://www.hurriyet.com.tr/erdogan-ciddi-bir-mahalle-baskisi-lazim-28363747> (erişim 19.12.2015)

²⁰² ‘**Kızlı erkekli aynı evde kalıyorlar**’, Sözcü, 4.11.2013, **Çevrimiçi:** <http://www.sozcu.com.tr/2013/gundem/kizli-erkekli-ayni-evde-kaliyorlar-400630/> (erişim 19.12.2015)

3.3.4.1. Tarihi yeniden yazma çabası

Tarihi kazananalar yazar.

Arthur Drexler

İktidarın Osmanlı Dönemini Türkiye Tarihine dâhil etme çabaları aslında sırf kişisel Osmanlı hayranlığı nedeniyle siyasete girmemiştir. Buna Türkiye Cumhuriyeti son Başbakanın katkısı büyüktür. Başbakan, Türkiye'nin dış politikasını tanımlayan “Stratejik Derinlik” kitabında coğrafi pozisyon, askeri güç, ekonomik üstünlük ve demografik potansiyel gibi geleneksel güç belirtilerinin yanı sıra ‘tarihi derinlik’ olarak adlandırdığı kültür, gelenekler (örf ve adetler) ve tarihi mirasa de önemli bir rol biçmiştir. Global bir güç olmak amacı ile bir ülkenin bütün bu özellikleri ustaca bir biçimde kullanması gerekmektedir. Global güç statüsünün kaynağı, yeni oluşan devletlere nazaran “tarihi derinliğe” sahip olan eskiden süregelen bir üstünlüktür. Osmanlı İmparatorluğu’nun halefi olarak Türkiye de Çin, Hindistan ve bazı Avrupa ülkeleri gibi ‘eski üstünlükler’ arasında yer almaktadır. Başbakana göre Türkiye Cumhuriyeti kendini suni bir şekilde Osmanlı mirasından yoksun bırakıp bu İmparatorluğun aksine iç sorunlar, bölünmeler ve komşularla sürdürdüğü çatışmalar ile uğraşan içine kapanık bir devlet haline getirilmiştir.²⁰³ Bundan dolayı Türkiye’nin Osmanlı mirasına yeniden kavuşması gerektiği düşünülmektedir. Fakat bununla yetinmeyip dış siyasetin odağının Avrupa Birliği’nden eski Osmanlı topraklarına kayması öngörülmüştür. Dış siyasetin bu kadar keskin virajı yapmasının toplum tarafından benimsenmesi için “Osmanlı miti” bombardımanı başlanmıştır.

2011 yılında çıkan, yurtiçi ve yurtdışı büyük bir beğeni toplayan ‘Muhteşem Yüzyıl’ dizisi halkın Osmanlı merakını uyandırarak hükümetin lehine bir hava yaratmıştır. O zamanki Başbakan bu diziyi ağır bir eleştiri yağmuruna (hem ahlaki

²⁰³ Davutoğlu A., **Stratejik Derinlik: Türkiye’nin Uluslararası Konumu**, Küre Yayınları, İstanbul, 2009, s. 558

hem tarihi açıdan) tutmuştur.²⁰⁴ Galatasaray Üniversitesi Doç. Dr. Hülya Uğur Tanrıöver, Başbakanın kullandığı “Biz Süleyman’ı böyle tanımadık” tabirine karşı “Tanıdığımız Süleyman bu değildir” demek, “Bizim istediğimiz Süleyman bu değildir’ demek anlamına geliyor.”²⁰⁵ yorumunu yapmıştır. Burada gerçekten dikkate değer bir husus var; dizinin yapımcıları eleştirileri dikkate elerak ekranda istenilen görüntüyü yaratmaya başladılar. Örneğin, ‘Kanuni’nin 30 yılı at üstünde geçmiştir’ sözünden hemen sonra Kanuni dizide haremdeki çatışmalardan uzak durarak bir sefere çıkarıldı. Ayrıca açık kıyafetlerle dolaşan Hürrem Sultan birdenbire başörtüsü takmaya başlamış, namaz kılarken gösterilmişti. Bazı muhalif gazeteler de “Tam istenildiği gibi” manşetleri atmıştı. Daha önce de söylendiği gibi bu dizinin bir sürü ülkeye satılması nedeniyle hükümet tarafından biçimlendirilen “Osmanlı imajı” yurtdışında da yayımlanmaktaydı. 2014-2015 sezonunda TRT Devlet Kanalı’nın da en çok yatırım yaptığı diziler Osmanlı temalı: Filinta, Diriliş Ertuğrul ve bu dizinin devamı olan Kuruluş. Osman’dır.

Nesiller arası tarihi bir bağ kurmak amacıyla “Biz Atatürk çocuğuyuz” deyişine karşı gündeme yeni bir söylem getirilmiştir; “Biz Osmanlı torunuyuz”. 2012 yılında Ana Muhalefet Partisi genel Başkanının eleştirisine cevaben

1849’da Osmanlı topraklarına sığınan bin kadar mülteci geri istendiğinde Osmanlı elçisi, bakın, Padişah’tan falan bahsetmiyorum, elçisi Rus çarına şunu söylemişti: “Bize sığınan mültecileri iade etmemiz doğu kültürüne göre mümkün değildir aynı zamanda sultanımızın şerefi söz konusudur. Size mültecileri iade etmeyeceğiz”. İşte biz böyle bir ecdadın torunlarıyız. Sayın Kılıçdaroğlu sen kimin torunusun bilemem. Biz böyle

²⁰⁴ **Başbakan Erdoğan’dan Muhteşem Yüzyıl’a ağır eleştiri**, 25.1.2012, Çevrimiçi:

<http://www.hurriyet.com.tr/basbakan-erdogandan-muhtesem-yuzyila-agir-elestiri-22009998> (erişim 19.12.2015)

²⁰⁵ ‘**Muhteşem polemik**’, Milliyeti 27.11.2012 Çevrimiçi: <http://www.milliyet.com.tr/-muhtesem-polemik-/gundem/gundemdetay/27.11.2012/1633501/default.htm> (erişim 19.12.2015)

bir ecdadın torunuyuz. [...] (Boraltan Köprüsü Katliamı'nı hatırlattıktan sonra) İşte CHP budur. CHP sadece Dersim'de kendi halkını, kendi vatandaşını, kendi kardeşini acımasızca katleden bir parti değil, aynı zamanda öz Azeri gardaşını, öz Kırım Tatar gardaşını bile bile, göre göre ölüme yollayacak kadar zalim bir zihniyetin temsilcisidir”.²⁰⁶ demiştir.

Böylece “Osmanlı torunu” sıfatını ve bütün Osmanlıları yükseltirken Cumhuriyet dönemi ve Atatürkçüleri zalim ve saygı değmez olarak gösterilmştir. Bu söylem stratejisi “bizler”-“onlar” toplumu ayrıştırma ekseninde yatmaktadır. Aynı niyetli söylem Gezi Olayları sırasında “Ülkenin %50’sini zor tutuyoruz” şeklinde dile getirilmişti. Bu söylem terkar Gezi protestolarının ardından 2014 yılında 8. Defa kazanılan seçim sonrası yeniden kullanılmış, Lehte oy verenlerin psikolojisi Osmanlı’ya bağlanmıştır.

Seçim sonrası yapılan balkon konuşmasında girdiği seçimlerden 8.nci kez zaferle çıkan iktidar, “Kirli ilişkiler ve adı konulmamış ittifaklar bugün kaybetti. Vesayetçi odaklar bugün milletten Osmanlı şamarını yemiştir” açıklamasını yapmıştır.²⁰⁷

Ann Applebourn’un Ukrayna’daki büyük kıtlığa dair “Red Famine: Stalin's War on Ukraine” kitabı köylü ve aydın kesimlerini yok etmeyi amaçlayan yapay kıtlığın dehşetine odaklanmıştır. “En olumlu yorumların bile kitap içeriğini özünde açığa vurucu ve bu vahim olayların ne kadar karanlığa gömülmüş olması konusunda aydınlatıcı olarak niteliklendirdiğinin altını çizmekte fayda vardır. Global kitleler, kıtlıkla ilgili daha derin bilgilere sahip olsaydı Kremlin’in 2014 yılından beri yaydığı

²⁰⁶ Çevrimiçi: <https://www.youtube.com/watch?v=a8XsfdqJHNA> (erişim 19.12.2015)

²⁰⁷ Erdoğan’ın balkon konuşması (tamamı), Yeni Şafak, 31.03.2014 Çevrimiçi: <http://www.yenisafak.com/video-galeri/erdoganin-balkon-konusmasi-tamami-15946> (erişim 19.12.2015)

sahte haber (fake news) salgınına o kadar hazırlıksız olmazlardı. 1930’lu yıllarda Sovyetlerin Ukrayna kıtlığını nasıl örtbas ettiğinden haberdar olunması sayesinde Kremlin’in sahteliğinin karanlık gücüne aşina olurlardı. Bu örtbas operasyonu, şu ana kadar tarihin en özenle hazırlanmış ve en başarılı fake news operasyonudur. Bunun yerine Kremlin’in stratejisi topyekûn savaşın yepyeni bir şekli olarak alkışlandı.”²⁰⁸

“Ukrayna’nın geniş Avrupa tarihindeki rolünü daha iyi anlamamızın en büyük engeli, hep Rusya’ya imparatorluk olarak değil, ülke olarak yaklaşmamızdır. Yıllardır Batılı gazeteciler ve tarihçiler, aslında Çarlık Rusya’nın ve SSCB’nin farklı milletlerinden bahsederken hep “Ruslardan” bahsediyorlardı. Her şey elverişli fakat yanlış olan “Rusya” adıyla tanımlanmakta, azınlıklar politikası ya da Ukrayna’nın ayrı bir devlet olma iddiaları ile ilgili zor açıklamalara mahal bırakılmamaktadır.”²⁰⁹ Bu konuda ilginç olan şu ki tarihi olarak Rus ve Rus devleti olarak Ukrayna adlandırılmakdaydı. Dünyaca ünlü Osmanlı Devleti uzmanı Ukraynalı Omeljan Pritsak Osmanlı kaynaklarına dayanarak bu konuda “Osmanlı Devleti Moskov Knezliği (Çarlığı) ile doğrudan bir ilişki içine erken tarihlerde (1496) girmiştir. Moskov / مسكو (Moskova Knezliği / Çarlığı) ismi hatta Anonim Osmanlı Kronikleri’nde de yer alır. (Giese, I, 77). Bu kelimenin Osmanlı kroniklerindeki en yaygın şekli şöyledir: Moskov مسكو (mesela, Na’ima, II, 243, 304), مسكوف Moskof (Evliya Çelebi, V, 151), Moskov مصقوف (mesela, Silahdar Tarihi, I, 734), مسقولو Moskovlu (mesela, Abdülgaflar Kırımî, Umdu’t-tevarih, İstanbul 1925, s.124). Osmanlı devlet adamları, seyyahlar, coğrafyacılara ve tarihçileri, Rus/روس (bugünkü

²⁰⁸ Dickinson P., **History as a Weapon in Russia’s War on Ukraine**, Atlantic Council, 03.10.2017

Çevrimiçi: <http://www.atlanticcouncil.org/blogs/ukrainealert/history-as-a-weapon-in-russia-s-war-on-ukraine> (erişim 15.11.2017)

²⁰⁹ Dickinson P., **History as a Weapon in Russia’s War on Ukraine**, Atlantic Council, 03.10.2017

Çevrimiçi: <http://www.atlanticcouncil.org/blogs/ukrainealert/history-as-a-weapon-in-russia-s-war-on-ukraine> (erişim 15.11.2017)

Ukrayna) ve Moskof مسكوف (bugünkü Rusya) birbirinden ayırınayı gayet iyi bilmekteydiler.” yazmaktadır.²¹⁰

Bugünün Rusya’sı bu tarihi hatayı lehine çevirebilmiştir. Mevcut iktidarın ideolojisini kurduğu temel mit, Eski Rus’un tarihidir. Daha önce bir Rus tarihçinin akademik kullanıma soktuğu ve yaygın olarak kullanmakta olan Kiev Rus devleti kavramı yerine şu an Ukrayna başkenti olan Kiev kelimesini içermeyen Eski Rus devleti kavramının yaygınlaştırılmaya çalışılmaktadır. Bu mite istinaden Rus, Ukrayna ve Belarus milletlerinin kökeni aynı olup Rusya, bin yıllık tarihe dayanarak bu devletin meşru bir halefi olarak tarihi bir rol üstlenmektedir. Bu bakış açısı, 2014 yılında Başkan Putin tarafından Rusya Federasyonu Federal Meclisi’ne hitaben yapılan konuşmada kullanılan “Bizim Vatanımızın bin yıllık yolunun kesintisizliğinin ve tamamlılığının farkına vardık” ifadesiyle devlet politikası haline getirilmiştir²¹¹. Ama bu görüş 2 sene önce 2013 yılında Devlet Başkanı Putin emriyle “tek ortak tarih ders kitabı”nın yazılmasıyla başlamıştır. Bunun için Rusya Tarih Kurumu tarafından anahtar tarihi olayların nasıl yorumlanması ve değerlendirilmesi gerektiğini açıklayan Tarih Kültür standardı hazırlanmış, bu standart Vladimir Putin tarafından onaylanmıştır.²¹² Bu standartta “Eski Rus devletinin ortaya çıkışı”, “Rus, Ukrayna ve Belarus milletinin ortak kökeni”, Ukrayna’nın Rusya’ya katılması” gibi tartışılmaya

²¹⁰ O. Pritsak **İlk Türk-Ukrayna ittifakı (1648)**, İlmi Araştırmalar 7, İstanbul, 1999, s. 282-283

²¹¹ Путин В., **Послание Президента Федеральному Собранию**, 4.12.2014 **Çevrimiçi** <http://kremlin.ru/events/president/news/47173> (erişim 13.11.2017) [Putin V., *Devlet başkanının Federal Meclisi’ne hitabı*, 4.12.2014]

²¹² Хамов В., Самохина С., **Историки попробовали свести баланс**, Газета «Коммерсантъ» №175, 26.09.2013, с. 2 [Хамов В., Самохина С., *Tarihçiler defterleri dengelemeye çalıştılar, “Komersant” gazetesi, sayı 175, 26.09.2013, s.2*]

açık konulara özel ideolojik açıdan doğru açıklamalı yorum kılavuzuna da yer verilmiştir.²¹³ Bu ders kitabına 2016 öğretim yılında geçilmiştir.

2019 yılında Rusya devlet Duma'sında yabancı tarih ve Toplum bilimi ders kitaplarının "Rusya'nın ulusal çıkarlarına uymaması" gerekçesiyle yasaklanması önermiştir.²¹⁴

3.3.4.2. Dile müdahale

Osmanlı İmparatorluğu ile bağ kurmak amacıyla dil olarak Latin harfleriyle yazılan günümüz Türkçesi değil, Osmanlı Türkçesi gündeme getirilmiştir. Fakat hükümetin çabalarıyla toplum içerisinde merak uyandırmak ve öğrenmeyi teşvik etmekle yetinilmeyip "Osmanlı Türkçesi" Lise müfredatına da eklenmiştir. Kamuoyu çocukların geleceği için gerekmeyen ve aslında günlük hayatta kullanılmayan bir dil öğrenmeye sıcak bakmıyordu. Gerekli ve kullanılan diller (İngilizce, Fransızca, Almanca gibi) öğretilmesinden yanaydı. Şimdi ise Osmanlı Türkçesinin günlük kullanıma sokulmasına ilişkin ilk adımlar atılmaya başlandı. 2015 yılına piyasaya çıkan 'Küçük Prens'in Osmanlıcaya çevirisi bu iddiaya somut bir örnektir.

Bu inisiyatifin uzun vadeli bir yatırım şeklinde, oy verecek, Osmanlı ideolojisine yakın olan bir nesil üretme çabası olduğu söylenebilir. Çünkü Federico Fellini'nin deyişiyle '*Başka bir dil, dünyaya başka bir bakış açısı demektir.*'

Ukrayna'da son dönemde dil konusu ile ilgili 3 tartışma devam etmektedir.

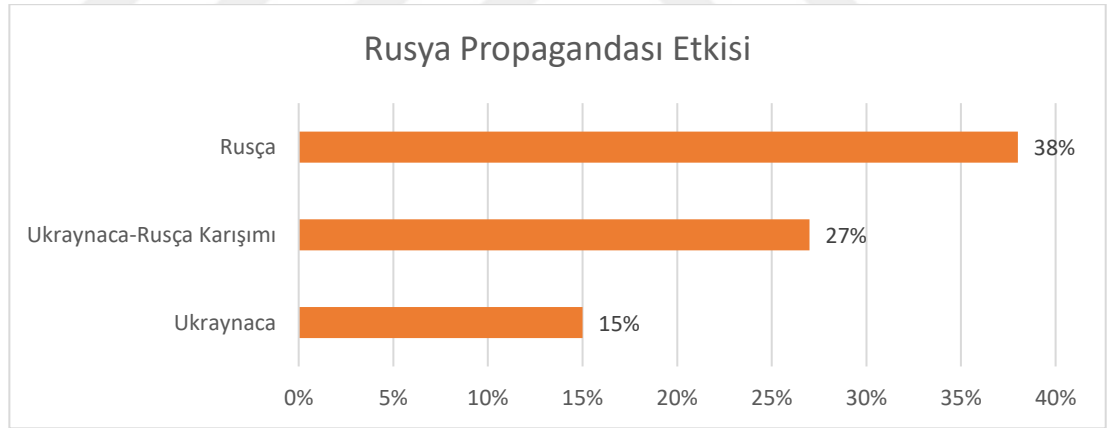
²¹³ Горбулін В. (ред.), *Світова гібридна війна: український фронт: монографія*, Київ, НІСД, 2017, с. 137 [Gorbulin V. (ed.), *Dünya Hibrit Savaşı: Ukrayna Cephesi: monografi*, Kyiv, NISD, 2017, s.137]

²¹⁴ В Госдуме предложили запретить иностранные учебники по истории и обществознанию, ТАСС, 10.12.2019 Çevrimiçi <https://tass.ru/obschestvo/7305495> [Devlet Duma'sında yabancı tarih ve Toplum bilimi ders kitaplarının yasaklanması önerildi, TASS, 10.12.2019]

- Ukraynalılaştırma
- 1932 yılında kabul edilen dil normlarına dönülmesi tartışması
- Latin harflere geçiş tartışması

Rusya tarafından “Zoraki Ukraynalılaştırma” olarak adlandırılan süreç Ukraynaca’nın toplumun gündelik hayatındaki payını artırmayı amaçlamaktadır. Bunun için sinemadaki filmlerin seslendirme dili, radyoda çalan şarkıların dili, TV’de programların dil kotaları gibi Ukraynaca’yı koruyan çeşitli kotalar uygulanmaktadır. Moskova’ya göre bu zoraki süreç Rusça konuşan kesimin haklarını zedelemekte ve demokrasi ilkelerine aykırı idi. İlk bakışta bu iddiaların temelsiz olmadığı söylenebilir. Fakat konuya devlet güvenliği açısından da bakılabilir. “Prostir Svobodu” (Özgürlük uzamı) hareketi tarafından düzenlenen araştırmanın sonuçlarının dil ile propagandaya duyarlılık arasındaki korelasyonun doğrudan orantılı olduğunu göstermektedir.

Tablo 10: Dile göre Rusya Propaganda Etkisi ²¹⁵

²¹⁵ Аналітичний огляд «Становище української мови в 2014-2015 роках», Media Sapiens, 10.07.2015 Çevrimiçi:
http://ms.detector.media/mediaprosvita/research/analitichniy_oglyad_stanovishe_ukrainskoi_movi_v_20142015_rokakh/ (erişim 19.12.2015) [*“Ukrayna Dilinin 2014-2015 yıllarındaki durumu”Analitik raporu, Media Sapiens, 10.07.2015*]

Аналітичний огляд «Становище української мови в 2014-2015 роках», Media Sapiens, 10.07.2015 Çevrimiçi: http://ms.detector.media/mediaprosvita/research/analitichniy_oglyad_stanovische_ukrainskoi_movi_v_20142015_rokakh/ (erişim 19.12.2015) [*“Ukrayna Dilinin 2014-2015 yıllarındaki durumu”Analitik raporu, Media Sapiens, 10.07.2015*]

3.3.4.3. Medyada hegemonya

Ünlü Ukrayna bilim adamı, iletişimci Dr. Georgiy Poçeptsov 3 tip enformasyon savaşı ortaya koymaktadır:

1. *Siber savaşlar ya da teknolojik enformasyon savaşları*

Bir ülkenin siber araçlarına yönelik teknik casusluk içeren dış saldırılardır. Bu araçlara devlet kurumları ve devlet kodu uzantılı siteler dâhildir.

2. *Psikolojik enformasyon savaşları*

Bu tip savaş, rakip-düşmanın, saldırı düzenleyen tarafının menfaatine uygun bir karar almasına yöneliktir. Bunun için ortaya çıkartılarak kullanılan enformasyon ve olgular değiştirilmektedir.

3. *Anlamsal enformasyon savaşları*

Bu tip savaş cephesinde enformasyon ve olgulardan ziyade anlamlar kullanılmaktadır. Başka bir deyişle, insanların kanaatlerini etki altında tutarak gelip geçici haberler ve olaylardan daha kalıcı, uzun vadeli bir sonuç elde edilmektedir. Örnek olarak ‘Soğuk Savaş’ gösterilebilir.²¹⁶

²¹⁶ Почепцов Г., *Информацию добывать нужно, как нефть и уголь*, Газета «Сегодня», 20.05.2014 Çevrimiçi: <http://www.segodnya.ua/politics/pnews/informaciyu-dobyvat-nuzhno-kak-neft-i-ugol-specialist-po-informacionnym-voynam-521854.html> (erişim 19.12.2015) [*Poçeptsov G., Enformasyonun petrol ve kömür gibi çıkarılması gerekiyor, ‘Bugün’ gazetesi, 20.05.2014*]

Dr. Poçeptsov, bu son tip savaşın, değişiveren olaylara karşı dayanıklılık sağlaması nedeniyle diğerlerinden daha önemli olduğunu iddia etmektedir. Sonuçta ne olursa olsun ‘anlamlar’ bir milletin bilincindeki dünya kavrayışının bir yansıması olması nedeniyle aynı kalacaktır. ‘Dünyaya bakış açısı’nın niteliklerini taşıyan anlamlar, bir nesne yardımıyla birlikte yayılmaktadır; ABD yapımı bir dizi Amerika’nın bakış açısını taşıırken, Rusya yapımı olan ise Rusya’nın bakış açısını taşır. Örneğin Rusya Federasyonu’nda bu “Rus alemine inanç” olarak kendini gösterir. Rus alemi, Rus dili ve kültürüne bağlı olan uluslararası, devletler arası ve kıtalar arası birliğe ilişkin bir kavramdır. Bu konsept ‘3 kardeş milletin beşiği’nden köklüdür.²¹⁷ Timothy Garton Ash, İngiliz tarihçi ve bilim adamı, Oxford Üniversitesi Avrupa araştırma merkezi müdürü, son zamanlarda bu düşüncenin Putin tarafından el konulup ‘Rusça konuşuyorsanız Rusya’ya aitsiniz’ anlamına gelen siyasi slogana dönüştürüldüğünü öne sürmektedir.²¹⁸ Putin’in Kırım istilas ve Doğu Ukrayna’daki ayrılıkçılara desteğinin gerekçesi, bu ‘Rus âlemi’ konseptine dayanarak ‘Rus asıllıları ve Rusça konuşanları korumak’tı.

Dönemin dış politika konseptinde de ‘Türk âlemi’ yer almakta, Osmanlı toprakları, günümüz Türkiye’sinin üzerine etki yaymaya çalıştığı topraklar niteliğini taşımaktadır. Kasım seçimlerinden sonra yapılan balkon konuşmasında hedef ülkeler gayet açık bir şekilde sıralanmıştır.

²¹⁷ Заместитель председателя ОВЦС: «Русский мир — это цивилизационная общность, образованная общими ценностями и общим опытом общественного строительства», 17.07.2010 Çevrimiçi:

<http://www.patriarchia.ru/db/text/26208.html> (erişim 19.12.2015) [*OVTS (Kilise Dış İlişkiler Bölümü) Genel Başkan Yardımcısı: “Rus Dünyası, Ortak Değerleri ve Ortak Toplum Kurma Deneyimi olan manevi bir topluluktur.”*, 17.07.2010]

²¹⁸ Пресса Британии: "Есть и другая Россия", BBC, 20.04.2015 Çevrimiçi:

http://www.bbc.com/russian/uk/2015/04/150420_brit_press (erişim 19.12.2015) [*Britanya Basını: “Başka bir Rusya da Var”*, BBC, 20.04.2015]

Kudüs'ten Beyrut'a, Bakü'den Gazze'ye, Arakan'dan Somali'ye, Karabağ'dan Bişkek'e, Aşkaabad'dan Halep'e, Bağdat'tan Saraybosna'ya, Bakü'den Taşkent'e kadar gözlerini bu mübarek ülkeye, Türkiye'ye, Türkiye Cumhuriyeti Devletine heyecan içinde çeviren, bugünkü sonucu bekleyen milyonlarca Türkiye sevdalısına selam olsun ²¹⁹

Resim 5: Davutoğlu'nun "Türk Alemi" haritası

Osmanlı Toprakları dışında olan 2 ülkenin – Somali ve Myanmar – Müslüman nüfusu nedeniyle Türkiye yörüngesine alınması istenmektedir.

Gezi olayları sırasında Ankara'da, eylemlerin bitirildiği 15 Haziran tarihinde yapılan mitingde mitinge katılanlara seslenilirken tekrar Türkiye'nin jeopolitik olarak ilgilendiği ülkeler sıralanmıştır:

²¹⁹ AK Parti Genel Başkanı ve Başbakan Davutoğlu (balkon konuşması), Bugün, 02.11.2015

Çevrimiçi: <http://www.bugun.com.tr/son-dakika/ak-parti-genel-baskani-ve-1905432.html> (erişim 19.12.2015)

“Buradan Sincan'daki tüm kardeşlerimi, bütün Ankara'yı ve tüm dünyayı selamlıyorum. Bugün Ankara'da bu büyük başkentten bizim için mitingler yapan, bizimle birlikte olduklarını binlerce kilometre öteden duyuran Makedonyalı, Malezyalı kardeşlerime, Saraybosna'daki Boşnak kardeşlerime en kalbi selamlarımı, muhabbetlerimi gönderiyorum. Oralarda bizi bağrına basan kardeşlerime Ankara'dan gönül dolusu selam gönderiyorum. Londra'da, Viyana'da, Budapeşte'de ve daha birçok yerde bizi destekleyen tüm dostlarımıza şükranlarımı sunuyorum. Öyle bir haykırılım ki ta Üsküp, ta Gazze'deki arkadaşlarımız bizi duysun.”²²⁰

Otoriter bir şekilde yönetmeye meyilli olan liderler dini yakınlılığı kendi menfaatleri doğrultusunda kullanmaya çalışmaktadırlar. Rusya'da da Devlet Başkanı Putin 2012 yılında geleneksel olarak Meclise hitap ederken “Manevi ayraçlar eksikliği” ifadesini kullanmıştır.²²¹ Bu ifade Rusya'da dindarlık seviyesinin artmasından dolayı Rus toplumunun AB'ye karşı sert ahlaki eleştirisine ve manevi reddine neden olmuştu. Bu eğilim Avrupa'nın halk arasında Gay-ropa (“eşcinselliğin ülkeleri” ifadesine yakın bir ‘anlam’ taşıyan) lakabıyla anılması ile yükselip 2014 yılında Eurovision yarışmasında sakallı kadın Conchita Wurst'un birincilik ödülünü almasıyla doruğa ulaşmıştır.

Türkiye'nin dünya modelini yayma ve dolayısıyla kendine sadık ve olumlu yaklaşan bir kitle yaratma konusunda Gülen Hareketi başarılı görülüyordu. Eline medya gücünü; iç kitleye yönelik Zaman gazetesi, Samanyolu TV, S Haber, Mehtap

²²⁰ Ankara'da 'Millî İradeye Saygı' mitingi, Habertürk, 15.06.2013 Çevrimiçi:

<http://www.haberturk.com/gundem/haber/852655-ankarada-milli-iradeye-saygi-mitingi> (erişim 06.08.2017)

²²¹ “Biliyor musunuz, sayın meslektaşlarım, bugün bunu söylemek zoruma gidiyor, ama gene de söylemek zorundayım. Günümüzde Rus toplumu bariz bir şekilde manevi ataçların (*manevi bağları kastediyor – yazarın notu*) eksikliğini yaşıyor’. Devlet Başkanının Federal Parlamentosuna yaptığı nutuktan, 12.12.2012 Çevrimiçi: <http://www.pravoslavie.ru/58087.html> (erişim 19.12.2015)

TV, Ebru TV, Yumurcak TV, Küre TV, Kürtçe Dünya TV, MC TV, Aksiyon dergisi, Cihan Haber Ajansı, Kanaltürk, Bugün TV, Bugün gazetesi ve 5 radyo kanalı; dış izleyiciye yönelik ise Today's zaman, STV Avrupa, STV Amerika²²² sayesinde toplamıştır. Cemaat eğitim alanında da güçlü bir şekilde dershanelerle ve çeşitli kurslarla varlığını göstermekteydi. Türk dilini yaymakla görevli Türkçe Olimpiyatları da düzenlenmekteydi. Ama doğal olarak Harekete bağlı olması sebebiyle Türkiye için yararlı olsa da yayılan 'anlamlar' iktidarın anlamları değildi. Bu nedenle etkisini ortadan kaldırmak amacıyla Türkçe Olimpiyatları ortadan kaldırılmış, yabancı öğrencilere Türkiye'de Türkçe öğrenme, lisans ve lisansüstü eğitimi görme imkânını tanıyan Türkiye Bursları projesi daha fazla vurgulanıp önemsenmiştir. Bu projenin devlet kurumuna bağlı olması nedeniyle çizgiden çıkma olasılığı yoktur. Zamanındayapıdal olarak devlete değil, ama gönül olarak Harekete bağlı olan Dershaneler belli bir ölçüde özgürlük sahibi olduklarını iddia ediyorlardı. Hükümetin çabasıyla dershaneler ortadan kaldırılmış, MEB'e bağlanması zorunluğu getirilmiştir.

Rakibin sahneden inmesi ile iktidar kendi bakış açısını yaymakta rakipsiz kalmıştır.

Bilimin propaganda amaçlı kullanımının iyi bir örneği tarih bilimidir. Almanlar Nazi zamanlarında tarih konusunda en çok arkeoloji ve tarihi dilbilim olmak üzere iki konuya ilgi duyarlardı. Arkeolojinin gayesi Ari ırkının kalıntılarını bulmak iken tarihi dilbilimin konusu, eski runik yazının incelenmesiydi.

3.3.5. Fiziksel Uzam Düzeltmesi

Anlamsal Şekillendirme sadece semantik, mitolojik ve tarihi kısaca sözel düzeyde kalmayarak fiziki dünyamızı da değiştirmektedir. Etrafımızdaki nesneler sadece

²²² Söznmez M., **FG Cemaati'nin medya ve ekonomi varlığı nedir?**, 30.11.2013 Çevrimiçi: <http://mustafasonmez.net/?p=3909> (erişim 19.12.2015)

fiziksel objeler değil, aynı anda sembollerdir. Her millet için Bayrak bir kumaş parçası değildir.²²³ Kırım Rusya tarafından istila edildikten sonra Kırım Tatarı Meclisi tepki çekmemek için binasından Ukrayna bayrağını indirdi. Kırım Tatarları lideri Mustafa Kırımoğlu (Cemilev) karşı çıkarak “Milli Bayrağımız bir semboldür. Bayrağı indirerek işgalciler önünde boyun eğdiğimizi gösteriyoruz.” diye konuştu. Hem Türkiye hem Ukrayna olayları sırasında ana sembol Bayraktır. Ukrayna’da eylemciler tarafından uygulanan ilk güç kullanımı Lenin anıtına yönelikti. Protestolar sonucunda değişen iktidar “Komünizmden Arınma Yasası”nı kabul etti. Bu yasaya istinaden komünizm ile alakalı tüm anıtlar kaldırılacak, meydan, sokak, park ve bina isimleri değişecekti. Türkiye’de aynı nitelikte yasa olmasa da gizli bir Atatürk’ü silme projesi olduğundan korkulmaktadır.²²⁴ Ukrayna’da Onur devrimi kahramanlarının isimleri meydan ve sokaklara verilirken Türkiye aynısını 15 Temmuz Şehitleri için yapmaktadır.

2. Dünya savaşında Ukraynalı askerler Rus askerleri ile birlikte Kızıl Ordu saflarında omuz omuza savaşmakta olduğu için 9 Mayıs Zafer günü her iki ülkede de önem taşımaktadır. Bilim adamı Oleynik’in, tarihsel bir gönderme yapılması nedeniyle başarılı bulunduğu²²⁵ Georgiy Şeridi sembolü Zaferin sembolü yapıldı. Ukrayna olaylar sonrası bu sembolden vazgeçerek “Hatıra Haşhaşı” sembolünü kullanmaya başlamıştır. Bu değişimin önemli noktası, sadece sembol değil, taşıdığı mesajın da değişmesidir. Rusya’nın kullandığı sembolün anlamı “Kazandık! Atalarımız savaştı,

²²³ Мусаєва С., Алієв А., **Мустафа Джемільєв. Незламний**, Віват, Харків, 2017, с. 29 [Musayeva S., Aliyev A., **Mustafa Cemilev. Yımlaz. Vivat, Harkiv, 2017, s. 29**]

²²⁴ Öztürk S., **Atatürk’ü silme projesi**, 9.11.2014 Çevrimiçi: <https://www.sozcu.com.tr/2014/yazarlar/saygi-ozturk/ataturku-silme-projesi-643024/> (erişim 01.04.2018)

²²⁵ Олейник, А., «Я — Шарли» или «Я — Волноваха», газета.ru, 16.01.2015 Çevrimiçi: https://www.gazeta.ru/comments/2015/01/15_a_6376881.shtml?updated (erişim 01.04.2018) [Oleynik A., “Ben Charlie’yim” ya da “Ben Volovaha’yım”, Gazeta.ru, 16.01.2015]

asla unutmayacağız.” iken Ukrayna’nın kullandığı sembol “Bir daha asla” sloganıyla yaygınlaşmıştır.

Rusya’da Kırım’ın işgalini meşrulaştırılması için bir nişan çıkartılmıştır. Kırım’ın istilası 20 Şubat’ta Yanukoviç Devlet Başkan iken başladı, bunun kanıtı “Kırım’ın geri dönmesi” nişanında yer alan operasyon tarihleri olan 20.02.2014-18.03.2014 tarihleridir. Rusya Federasyonu Dış İşleri Bakanı Sergey Lavrov bunu “teknik hata” olarak açıkladı²²⁶. Buna benzer bir nişan Rusya silahlı kuvvetlerinin Suriye’ye girmesi ardından “Palmira’nın Kurtuluşu” adında düzenlenmişti.

Resim 6: Rusya Federasyonu’nun “Kırım’ın geri dönmesi” nişanı

²²⁶ Лавров прокоментував неточність на медалі "За повернення Криму", Сьогодні, 15.01.2018 Çevrimiçi: <https://ukr.segodnya.ua/world/russia/lavrov-prokommentiroval-strannyu-daty-na-medali-za-vozvrashchenie-kryma-1105719.html> (erişim 20.03.2018) [Lavrov, “Kırım’ın geri dönmesi şerifine” verilen devlet nişanındaki hata hakkında konuştu, Siohodni Gazetesi, 15.01.2018]

SONUÇ

Democracy is so overrated.

Frank Underwood, “House of Cards” series

Bu çalışmanın söz konusu olan Türkiye’de 2013 yılında ve Ukrayna’da 2014 yılında medyana gelen olaylar ve bu olaylar ile ilgili olan, onları hazırlayan, tetikleyen, eylemler boyunca uygulanan ve sonuçlarını değiştiren algı yönetimi teknikleri irdelenmiştir. Her iki olay öncesinde, sırasında ve sonrasında algı yönetimi cephaneliğinde yer alan imkanların çoğu denenmiştir, dolayısıyla uygulamaların benzerliği şaşırtıcı değildir. Her ikisinde ‘Biz’ ve ‘Onlar’ ayrımı, Semantik savaş, medyada hegemonyanın sağlanması, mit ve kahraman yaratma, tarihi yeniden yazma, çeşitli enformasyon operasyonları vs. kullanılmıştır. Bununla birlikte diğer benzerlikler aşağıdaki şekilde sıralanabilir:

- Olaylar sırasında siyasi partiler dışlandı
- Eylemler belli bir konu ile alakalı olarak başlayıp olaylar ilerledikçe başka bir boyut aldı
- Yabancı ülkelerden destek beklendi. Gezi olaylarında daha çok medya desteği beklenirken Ukrayna protestolarında medya desteğinin yanı sıra siyasi ve askeri destek de bekleniyordu
- İlk müdahale sonrası eylemciler dini binalarda sığınak aradılar
- Eylemler bir Sosyal Medya paylaşımı ile başladı
- Orantısız güç kullanıldı
- Can kaybı yaşandı
- Eylemcilerde, olayların korkunçluğuna rağmen karnaval havası hâkimdi

- Ülke liderleri kişisel olarak hedeflendi. Türkiye’de Gezi eylemleri zamanında Başbakan hedef gösterilerek istifaya çağrıldı, Ukrayna’da da Devlet Başkanı da aynı durumdaydı
- Uluslararası yayın yapan kuruluşlar kuruldu. Türkiye’de TRT World, Ukrayna’da ise UA|TV adlarını taşıyan TV kanalları ve web portalları yayına başladı. 2020 yılının başında UA|TV kanalı yayını durdurmuştur.

İbrahim Karagül, Yeni Şafak Genel Yayın yönetmeni 19 Eylül 2014 tarihinde yayımlanan köşe yazısında bu senaryo benzerliğine dikkat çekmekteydi.

Kırmızılı kadın, piyano çalan adam, yüzleri maskeli insanlar, şımarık kızlar ve ağaç üzerinden iktidar devirme projesi Türkiye'ye dayatılmış bir Ukrayna senaryosu idi. Kırım'ı kaybeden, büyük bir kaosa sürüklenen Ukrayna'nın kaderini görmelerine rağmen hala utanmadan bu hali savunuyor olmak gerçek bir kötülüktür.²²⁷

İbrahim Karagül’ün benzerlikleri isabetli bir şekilde saptadığı söylenebilir. EK 3’te detaylı bir şekilde görünebilir. Fakat küçük bir detay: Ukrayna protestoları Türkiye’de meydana gelen Gezi olaylarından 6 ay sonra başlamıştı. Bu bilgi dikkate alınarak, hangi ülkenin senaryosu hangi ülkede uygulanmaya çalışılmış sorusu da sorulup araştırılabilir.

Yukarıda sayılan bütün bu benzerliklere rağmen farklılıklar da göze çarpar. Farklılıklar aşağıdaki şekilde sıralanabilir:

²²⁷ Karagül İ., TUSİAD'da bir 'kurucu adam', bir büyük dava, Yeni Şafak, 19 Eylül 2014

Çevrimiçi:

<https://web.archive.org/web/20141005214133/http://www.yenisafak.com:80/yazarlar/IbrahimKaragul/tusiadda-bir-kurucu-adam-bir-buyuk-dava/55949> (5.10.2014 tarihinde arşivlenmiştir)

- Türkiye’deki olaylar nispeten kısa sürmüşken (15 gün) Ukrayna’da ise söz konusu olan Euromaydan (nam-ı diğer Onur devrimi) protestoları üç aydan fazla sürdükten sonra savaş boyutunu alarak bugüne kadar devam ediyor
- Gezi Parkı olaylarının sebebinin, Türkiye’nin bir kısmının Başbakanın uyguladığı politikaya karşı çıkması olduğu söylenebilir, “onlar” olarak nitelendirilen insanlar “biz” olarak nitelendirilen insanların desteklediği politikayı protesto ettiler, dolayısıyla “dış mihraklar” sorumlu tutulmaya çalışılsa da bu eylemlerin “Türkiye’nin iç sorunu” olduğu düşünülebilir. Ukrayna’daki protestoların sebebi güçlü dış müdahale denebilir, Ukrayna Devlet Başkanı’nın AB ile Ortak Üyelik anlaşması imzalayacağı yerde Rusya’nın liderlik yaptığı Gümrük Birliği’ne katılmak istemesi Ukrayna halkını “İşin içinde Rusya’nın parmağı var” diye düşündürüp sokaklara döktürdü.
- Türkiye’de olaylar sırasında hayatını kaybedenler sadece Gezi ile ilgili olarak hatırlanırken Ukrayna’da Euromaydan protestoları sırasında can verenler Milli kahraman ünvanını adı, aileleri devletten maddi destek almaktadır.
- Ukrayna’da protestolar silahlı çatışmalara ve devrime dönüşmeden iktidar dile getirilen talepleri kabul etmişken Türkiye’de eylemcilerin taleplerinin kabul edilmemesinin yanı sıra eylemcilerin protesto ettiği konular hayata geçirilmeye devam edilmektedir. Örneğin, “Yıkılacak” denilen Atatürk Kültür Merkezi (AKM) Gezi eylemlerinden 4 yıl sonra yıkılmıştır.
- Türkiye’de Gezi olayları elle tutulur bir siyasi değişikliğe neden olmazken Ukrayna’da iktidar değişti, ülkenin siyasi haritası farklı bir şekil aldı. Ukrayna olaylara “devrim” ismini koyarken Rusya “darbe” ifadesinde ısrar etmektedir.

- Türkiye’de kişisel olarak hedeflenen ve istifası talep edilen Başbakan koltuğunda kaldı, hatta daha sonra Cumhurbaşkanı oldu. Ukrayna’da ise Devlet Başkanı sadece koltuğunu kaybetmedi, yurt dışına da kaçtı.
- Olaylar, Türkiye’nin toprak bütünlüğünü etkilemezken Ukrayna toprak kaybı yaşadı. Kırım yarımadası Rusya tarafından işgal edildi. Rusya Kırım’ı kendi toprağının bir parçası sayarken Ukrayna “geçici olarak istila edilen topraklar” ifadesini kullanmaktadır.
- Türkiye’deki Gezi Parkı liderleri siyasete geçemediler. Ukrayna’da ise iktidar değişikliğinin protesto liderlerine tanıdığı bir şans sonucunda büyük bir çoğunluk iktidar oldu.
- Türkiye’de eylemcilere karşı orantısız güç uygulayan polis teşkilatında herhangi bir değişiklik yapılmadı. Ukrayna’da ise polis tamamen dağıtılıp yerine yeni bir teşkilat kuruldu.
- Ukrayna’da Rusya ile açık bir şekilde çatışmalar başladığı zaman bazı Ukrayna Silahlı Kuvvetleri ve Polis bölükleri yemin bozarak taraf değiştirmiş ve Rusya tarafına geçmiştir.

Bu bulgulara bakılırsa karmaşık bir sonuca varılabilir. Talepleri dikkate almadan sert bir müdahale ile eylemleri dağıtan Türkiye’de iktidardaki hükümet 2014 Yerel Seçimlerinde %45 oy oranıyla en fazla oy alan parti olmuşken Partinin genel başkanı %50’den fazla oy alarak Cumhurbaşkanlığı makamına seçilmiştir. Türkiye’de o dönemde ekonomiyi sarsacak derecede bir devalüasyon yaşanmadığı, toprak kaybedilmediği, savaşın patlak vermediği görünebilir. Ukrayna’da ise ayaklanan halk; polis tarafından ateşli silah kullanılarak bile dağıtılamadı, memnun olmadığı Devlet Başkanı’nı ülkeden kaçmaya zorladı, iktidara yeni bir hükümet getirdi. 2014’te Devlet Başkanı olarak seçilen Poroşenko oyların neredeyse %55’ini aldı. Fakat bu sırada Kırım’da düzenlenen referandumda halk, Kırım’ın Rusya’nın bir parçası olmasını istedi, Rusya’nın parçası olmak isteyen Ukrayna Doğu illeri de silaha başvurarak aynı hakkı elde etmek için savaşılmaya başladılar. Bu durumlar Ukrayna için protestolar sırasında yüzden fazla ölüme, devalüasyona (Ukrayna para birimi olan Hryvnia kuru

dolar karşısında 4 kat değer kaybetmiştir), ordu ve polis teşkilatının kısmen dağıtılmasına (bu teşkilatların bir kısmı Rusya saflarına geçmiştir), toprak kaybına (Kırım de facto Rusya'ya geçti) ve savaşa (Ukrayna Doğusundaki silahlı çatışmalar günümüzde de devam etmekte, Ukrayna her gün 3-4 asker şehit vermekte) sebep oldu.

Enformasyon Savaşı, Psikolojik Operasyonları, Medyanın Silahlandırılması (Weaponization of Media), Hibrid Savaş gibi kavramların gündemde olması medya ve enformasyon alanlarının durumunu ve hâkim olan akımları açıklamaktadır. Liderlik söz konusu olduğunda güçlü olan haklıdır kuralı ön plana çıkmakta ve medya, enformasyon, teknoloji ve geniş anlamda algı yönetimi ile bir hedefe ulaşmaya çalışmaktadır. Türkiye, Osmanlı dönemindeki gücünü bir nevi diriltmeye ve bölgesel bir lider olmaya çalışırken Rusya SSCB'yi yeni düzende canlandırmaya çalışmaktadır. Bu hedefler doğrultusunda algı yönetimi yöntemleri de kullanılmaktadır.

Fakat bu araştırmanın ana konusu olmayan yan sorular da doğmaktadır.

- Savaş durumunda gazeteci “Ülkesinin Dostu” olmalı mıdır, olmamalı mıdır?
- Algı yönetimi medya, internet ve teknoloji sayesinde bu kadar etkiliyken Demokrasi mekanizmaları sağlıklı bir şekilde işlemekte midir?
- Bir ülkenin iç meseleleri ne ile sınırlıdır?
- Gizli bilgileri açıklamak kamu menfaatine midir, zararına mıdır?
- Ulusal enformasyon alanının korunması sansür anlamına mı gelir? Gelmezse sınırlar nasıl çizmelidir?
- Uluslararası antlaşmaların güvenilir bir mekanizma olmadığı sonucuna varılabilir.

Bu ek sorular bu çalışma konusu dışında kalması nedeniyle ele alınamadı. Sonraki araştırmalarda daha detaylı bir şekilde incelenebilir.

KAYNAKÇA

Şahin F. (çev.), **İdeoloji Üzerine**, Pales Yayınları, İstanbul, 2014

Dictionary of Military and Assisiated Terms, Joint Publications 1-02, Department of Defence, 1987, s.275

Çervimiçi:

https://books.google.com.tr/books?id=NrNOiA1DDOIC&printsec=frontcover&hl=tr&source=gbs_ge_summary_r&cad=0#v=onepage&q&f=false (10.12.2014)

Department of Defens Dictionary of Military and Associated Terms, Joint Publications 1-02, Department of Defence, 2016, **Çervimiçi:**

https://fas.org/irp/doddir/dod/jp1_02.pdf (20.05.2017)

'Gezi Parkı için karar verdik', Hürriyet Gazetesi,

29.05.2013, **Çervimiçi:** <http://www.hurriyet.com.tr/gezi-parki-icin-karar-verdik-23390657> (20.05.2017)

Gezi parkı eylemleri, Amnesty International, 2013

<http://web.archive.org/web/20131106020732/http://www.amnesty.org/en/library/asset/EUR44/022/2013/en/6e4>

b867c-b4aa-4016-b584-33be46e35ae7/eur440222013tr.pdf

Akarcalı, Sezer: **2. Dünya Savaşı'nda İletişim ve Propaganda**, Ankara, İmaj Yayınları, 2003

Altan, Mehmet: **Alo Fatih! Medyanın RTE ile İmtihanı**, Klas Kitap Yayınları, İstanbul, 2014

Arslan, Kemal: **İkna Ekranları**, Anahtar Kitaplar, İstanbul, 2014

Bernays, Edward L.: **Manipulating Public Opinion: The Why and the How**, American Journal of Social Studies, Volume 33, Issue 6 (May, 1928), p. 958-571 **Çevrimiçi:** <http://w.truty.org/PDFs/Media/BERNAYS-ManipulatingPublicOpinion.pdf>

Bernays, Edward L.: **Rıza Mühendisliği**, Polis Dergisi, 2013, №4. s. 122-131

Binark: Mutlu, Çomu, **Siyasetin Yeni Hali: Vaka-i Sosyal Medya - Seçimden**
Tuğrul, Bayraktutan, **Seçime, Gezi Direnişi'nden Hükümet Cemaat**
Günseli, Özçetin, **Çatışmasına**, Kalkedon, İstanbul, 2014
Burak, Doğu, Burak,

İslamoğlu, Gözde, Telli

Aydemir, Aslı:

Chomsky, Noam: **Dünya Düzeni: Eskisi, Yenisi**, Metis Yayıncılık, İstanbul, 2000

Chomsky, Noam: **Dünyayı Kim Yönetiyor**, İnkılap Kitabevi, İstanbul, 2014

Chomsky, Noam: **Halk Üzerinden Kazanç**, Everest Yayınları, İstanbul, 2014

Chomsky, Noam: **Media Control. The Spectacular Achievements Of Propaganda**, A Seven Stories Press, 1997

Chomsky, Noam: **Medya Gerçeği**, Everest Yayınları, İstanbul, 2012

Chomsky, Noam: **Necessary Illusions: Thought Control in Democratic Societies**, London, Pluto Press, 1989

Chomsky, Noam: **Ocuppy/İşgal Et**, Agora Kitaplığı, İstanbul, 2013

Chomsky, Noam: **Propaganda ve Toplumsal Zihin**, İthaki Yayınları, İstanbul, 2014

Chomsky, Noam: **Rızanın İmalatı**, BGST, İstanbul, 2012

Clark, Toby: **Sanat ve Propaganda**, Ayrıntı Yayınları, İstanbul, 2011

Creeber, Glen., Martin Royston (ed.): **Digital Kultures. Understanding New Media**, Open University Press, London, 2008

Cull, Nicolas J: **Public Diplomacy: Lessons From the Past**, Figueroa Press, Los Angeles, 2009

Çağlayan, Yusuf: **Osmanlı'dan Ortadoğu'ya Sosyolojik Savaş**, Etkileşim, İstanbul, 2013

Çoban, Savaş, Arsan Esra: **Medya ve İktidar**, Evrensel Basın Yayın, İstanbul, 2014

Dağıstanlı, Mustafa Alp: **5 Ne 1 Kim. Medyanın Mutfağından sansür-otosansür hikayeleri**, Postacı Yayınevi, İstanbul, 2014

Darczewska, Jolanta: **The Anatomy of Russian Information Warfare. The Crimean Operation. A Case Study**, Point of View № 42, May 2014, Centre for Eastern Studies im. Marka Karpia, Warsaw, 2014

Darıcı, Sefer: **Subliminal İşgal Bilinçaltımızı Ele Geçiren Mesajlar**, Destek Yayınları, İstanbul, 2012

Dickinson, Peter: **History as a Weapon in Russia's War on Ukraine**, Atlantic Council, 03.10.2017
<http://www.atlanticcouncil.org/blogs/ukrainealert/history-as-a-weapon-in-russia-s-war-on-ukraine>

Dursun, Onur: **Köşe Yazarları Yaşam Dünyamızı Sömürüyor Mu?**, Siyasal Kitabevi, Ankara, 2013

Eco, Umberto: **Beş Ahlak Yazısı**, Can Yayınları, İstanbul, 1998

Eco, Umberto: **Düşman Yaratmak**, Doğan Kitap, İstanbul, 2014

Eco, Umberto: **Yengeç Adımlarıyla**, Doğan Kitap, İstanbul, 2012

George, Jennifer M., **Understanding and Managing Organizational Behavior**, 6th edition, Prentice Hall, 2011, chapter 4, Çevrimiçi:
<http://www.slideshare.net/ljk2000/understanding-and-managing-organizational-behavior> (10.12.2014)

George, Jennifer M., **Understanding and Managing Organizational Behavior**, 6th edition, Prentice Hall, 2011

Gül Altınay, Ayşe: **The Myth of the Military-Nation: Militarism, Gender, and Education in Turkey**, Palgrave Macmillan, New York, 2004

Güneş, Ahmet (ed.): **İletişim Araştırmalarında Göstergebilim**, Literatürk Akademia, İstanbul, 2014

Hatem, Ete; Taştan, **Kurgu ile gerçek arasında Gezi Eylemleri**, SETA Yayınları XXVII, 2013

http://file.setav.org/Files/Pdf/20130916162138_kurguile-gerceklikarasindagezieylemleri_rapor.pdf (01.06.2017)

Huxley, Aldous: **Cesur Yeni Dünya**, İthaki Yayınları, İstanbul, 2003

Jowett, Garth S., **Propaganda and Persuasion**, SAGE Publications, Inc.,
O'Donnell, Victoria: California, 2012

Karabulut, Bilal (Ed.): **Algı Yönetimi**, Alfa Yayıncılık, İstanbul, 2014

Kongar, E., Küçükkaya, **Gezi Direnişi Türkiye'yi Sarsan 30 Gün**, Cumhuriyet
A. Kitapları, İstanbul, 2017

Kongar, Emre: **Demokrasimizle Yüzleşmek**, Remzi Kitabevi, İstanbul,
2007

Libicki, Martin. C.: **What Is Information Warfare?**, ACT, NATIONAL
DEFENSE UNIVERSITY, Washington, DC, 1995

Linebarger, Paul M. A. **Psychological Warfare**, Duell, Sloan And Pearce, New
York, 2015,

Lyon D., **Gözetlenen Toplum Günlük Hayatı Kontrol Etmek**,
Kalkedon, İstanbul, 2006

McChesney R., **Medyanın Sorunu**, Kalkedon, İstanbul, 2007

- Milburn, Michael A.: **Sosyal Psikolojik Açıdan Kamuoyu ve Siyaset**, İmge Kitabevi, Ankara, 1998
- Mincic, Miroslav: “Information Warfare and Democratic Accountability”, **National Security in the Information Age**, Ed. By Emily O. Goldman, Routledge, New York, 2004
- Mutlu, Erol: **İletişim Sözlüğü**, Sofos, Ankara, 2012
- Nye, Joseph S. Jr.: **Soft Power. The Means to Success in World Politics**, Public Affairs, New York, 2004
- Orwell, George: **1984**, Can Yayınları, İstanbul, 2000
- Otan, Ozan: **Televizyonda Gerçeklik Algısı**, Agora Kitaplığı, İstanbul, 2014
- Öymen, Onur: **Bir Propaganda Silahı Olarak Basın**, Remzi Kitabevi, İstanbul, 2014
- Özdağ, Ümit: **Algı Yönetimi**, Kripto, İstanbul, 2014

- Özdil, Yılmaz: **Beraber Yürüdük Biz Bu Yıllarda**, Doğan Kitap, İstanbul, 2013
- Özyer, Berkan: **Gün Gün. Saat Saat Gezi Parkı Eylemleri**, #Tarih Dergisi Fevkalade Nüsha
- Paul, Christopher; Matthews, Miriam: **The Russian "Firehose of Falsehood" Propaganda Model**, Research conducted in the International Security and Defense Policy Center of the RAND National Defense Research Institute, 2016, <http://www.rand.org/pubs/perspectives/PE198.html> (02.12.2016)
- Pomerantsev, Peter; Weiss, Michael: **The Menace of Unreality: How the Kremlin Weaponizes Information, Culture and Money**, The Interpreter, New York, 2014
- Pratkanis A., Aronson E.: **Propaganda Çağı: İknanın Güncelik Kullanımı ve Suistimali**, İstanbul, Paradigma Yayıncılık, 2008
- Pritsak, O.: **İlk Türk-Ukrayna ittifakı (1648)**, İlmi Araştırmalar 7, İstanbul, 1999

- Reid, R. Pamela; **Waiging Public Relations: A Cornerstone of Forth-Generation Warefare**, Journal of Informational Warefare, Volume 1, Issue 3, Western Australia, 2002
- Ryan, Halford Ross.: **U.S. Presidents as Orators: A Bio-Critical Sourcebook**, Greenwood, 1995
- Sanlav, Ümit: **Sosyal Medya Savaşları**, Hayat Yayıncılık, İstanbul, 2014
- Sazak, Derya: **Batsın Böyle Gazetecilik**, Boyut Yayın Grubu, İstanbul, 2014
- Sharp, Gene: **From Dictatorship to Democracy**, The Albert Einstein Institution, Boston, 2010
- Simons, Herbert W., **Persuasion in Soviety**, Routledge, New York, 2011
- Jones, Jean G.:
- Tazegül, Murat: **Modernleşme Sürecinde Türkiye**, Babil Yayınları, İstanbul, 2005

Tuncer, Emre: **Sosyal Medya İmparatorluğu – Patron**, Akis Kitap, İstanbul, 2014

Uluç, Guliz: **Küreselleşen Medya: İktidar ve Mücadele Alanı**, Anahtar Kitaplar, İstanbul, 2003

Yanagizawa-Drott, David: **Propaganda and Conflict: Theory and Evidence From the Rwandan Genocide**, Oxford University Press, 2010

Yanagizawa-Drott, David: **Propaganda And Conflict: Evidence From The Rwandan Genocide**, Oxford University Press, 2014

Yılmaz, Hakan S.: **Siyasal Nefret Söylemi ve Medya**, Literatürk Akademia, Konya, 2013

Zizek, Slavoj: **Dünyadaki İsyanların Anlamı**, Agora Kitaplığı, İstanbul, 2013

Бернейс, Эдвард Л., **Прораганда**, Hippo Publishing LTD, Москва, 2010

Бернейс, Эдуард Л.: **Пропаганда**, Hippo Publishing LTD, Москва, 2010

Герасимов, Валерий: **Ценность науки в предвидении. Новые вызовы требуют переосмыслить формы и способы ведения боевых действий**, Военно-промышленный курьер, № 8 (476), 27 февраля 2013, <http://www.vpk-news.ru/articles/14632>

Горбулін, Володимир (ред.) **Світова гібридна війна: український фронт: монографія**, Київ, НІСД, 2017

Гуменюк, Наталка.: **Майдан Тахрір. У пошуках втраченої революції**, Політична критика, Київ, 2015

Гэрштейн, Роберт. Э.: **Война, которую выиграл Гитлер**, пер. с английского А.Л. Уткина, А. В. Бугуева, И. С. Соколова под общ. ред. Г. Ю. Парнавского, Русич, Смоленск, 1996, с.517

Кольев, Андрей: **Политическая мифология**, Логос, Москва, 2003

Крыско, В. Г. **Секреты психологической войны (цели, задачи, методы, формы, опыт)**, Минск, Харвест, 1999

Лебон, Густав **Психология масс**, АСТ, Москва, 2000

Лукас, Эдвард: **Новая холодная война: Как Кремль угрожает России и Западу**, Темпора, Киев, 2009

Магда Євген, **Гібридна агресія Росії: Уроки для Європи**, Kalamar, Київ, 2017

Мусаєва, Севгіль.; **Мустафа Джемілєв. Незламний**, Віват, Харків, 2017
Алієв Алім.:

Ортега-и-Гассет, **Восстание масс**, АСТ, Москва, 2003
Хосе:

Панарин, Игорь: **Вторая мировая информационная война – война против России**, КМ.ru, 10 января 2012,
<http://www.km.ru/node/631035/c>

Поликарпов, В.; **Война будущего. От ракеты "Сармат" до виртуального противостояния**, Эксмо, Москва, 2015
Поликарпова, Е.:

Почепцов, Г. Г.: **Теория коммуникации**, Рефл-бук, Москва, 2001

Почепцов, Георгий: **Информационные войны**, Рефл-бук, Москва, 2000

Почепцов, Георгий: **Паблик рилейшнз, или Как успешно управлять общественным мнением**, Центр, Москва, 1998

Почепцов, Георгий: **Гражданское Самбо: как противостоять "цветным" революциям**, Европа, Москва, 2005

Почепцов, Георгий: **Пропагандистские гибриды, возникшие в контексте гибридной войны России с Украиной**, <http://hvylya.net/analytics/society/propagandistskie-gibridyi-voznikshie-v-kontekste-gibridnoy-voynyi-rossii-s-ukrainoy.html>, (16.06.2016)

Почепцов, Георгий: **Как становятся президентами. Избирательные технологии XX века**, Знания, Киев, 1999

Почепцов, Георгий: **Национальная безопасность стран переходного периода**, Издательство Киевского Национального Университета Международных Отношений, Киев, 1996

Почепцов, Георгий: **Имидж: от фараонов до президентов**, АДЕФ-Центр, Киев, 1997

Почепцов, Георгий: **Профессия Имиджмейкер**, НВФ Студцентр, Киев, 1998

Почепцов, Георгий: **Тоталитарный человек: очерки тоталитарного символизма и мифологии**, Глобус, Киев, 1994

Почепцов, Георгий: **Контроль над разумом**, КМА, Киев, 2012

Почепцов, Георгій: **Від Facebook'у і гламуру до Wikileaks: медіакомунікації**, Спедщина-інтеграл, Київ, 2012

Суетнов, Алексей: **Тур вокруг цензуры. Недальняя история**, Журналистика и медиарынок, журнал № 9. 2006, с. 126

Цуладзе, Автандил: **Политическая мифология**, Эксмо, Москва, 2003

Шайгородський,
Юрій: **Політика: взаємодія реальності і міфу (монографія)**, Інститут політичних і етнонаціональних досліджень імені І. Ф. Кураса НАН України, Знання України, Київ, 2009

EKLER

EK 1: Gezi Olayları

Resim 7: Gezi Olaylarında Atılan İlk Tweet (27.05.2013)

Ahmed Saymadi'nin twitter hesabı, 27.07.2013 tarihli tweet Çevrimiçi:

<https://twitter.com/ahmetsaymadi/status/339120781881643009> (erişim 17.01.2018)

Resim 8: Gezi Olaylarının 1. günü: Kırmızı Elbiseli Kız (28.05.2013)

Polizist wegen Tränengas-Attacke verurteilt, WELT, 10.06.2015 Çevrimiçi:

<https://www.welt.de/politik/ausland/article142288926/Polizist-wegen-Traenengas-Attacke-verurteilt.html> (erişim 17.01.2018)

Resim 9: Aynı Manşetle Çıkan Gazeteler (7.06.2013)

Başbakan döndü, medyanın 'canı feda', T24, 07.06.2013 Çevrimiçi:

<https://www.welt.de/politik/ausland/article142288926/Polizist-wegen-Traenengas-Attackeverurteilt.html> (erişim 17.01.2018)

EK 2: Meydan Protestoları

Resim 10: Ukraynalı bir gazeteci olan Mustafa Nayyem'in 21 Kasım tarihli Paylaşımı

Mustafa Nayyem'in'nin twitter hesabı, 21.12.2013 tarihli tweet Çevrimiçi:

<https://twitter.com/mefimus/status/414452331225563137/photo/1> (erişim 17.01.2018)

EK 3: “Alo Fatih” Olarak Bilinen Konuşma İddialarının Tam Metni

- Fatih bak şu anda ben yani.
- Buyrun Başbakanım.
- Fas'ta televizyon izliyorum burada.
- Evet efendim.
- Şimdi Bahçeli'nin bütün konuşmalarını altta şimdi bant olarak da ayrıca geçiyor konuşmanın...
- Anlaşılmıştır efendim şimdi... Tamamdır.
- Ve orada sürekli olarak bu banta işte Cumhurbaşkanı'nın birinci görevi eee görüşmeler yapmak değil bu görüşmelerin dışında bu durumu düzeltmektir.
- Anlaşılmıştır efendim.
- Görüşmeler üzerinden ülkeyi huzura kavuşturacak adımları atmaktır.
- Tamam efendim.
- Yani Bahçeli öyle demiş devamlı şimdi bunu bant olarak geçiyor!
- Tamam efendim, anladım şimdi hemen...
- Ya anladım diyorsunuz da işte yani hayret ya! Böyle bir şey de hâlâ bunlar ya ne gerek var!
- Eee tamam... Eee emriniz olur efendim, anlaşılmıştır.
- Hemen... Şey yapmanız gerekiyor!

- Şimdi yapıyorum, şimdi yapıyorum efendim!

- Fatih sen izliyor musun şu andaki basın açıklamasını?..

- Efendim şu anda evdeyim ben, bir dakika, dışarıda şeyin mi diyorsunuz, Habertük'teki mi?

- Evet

- Yok efendim şimdi açtım.

- Yaa adam...

- Bitirir...

- Fatih, yani siz var ya, ne yaptığının farkında değilsiniz ya! Adam şu anda sanki Türkiye batmış, bitmiş, tamamen elden çıkmış... Böyle bir manifesto açıklıyor ve bunu tam tam olarak da, canlı yayın olarak veriyor ya...

- Şimdi iki üç dakikaya kestiriyorum efendim, tamam...

- Bu ne biçim iş ya, ama yeni başlamadı.

- Ama efendim...

- 15-20 dakika oldu, 25 dakika oldu ya...

- Tamam efendim, şimdi kestiriyorum, söylüyorum tamam...

- Rezillik ya, böyle bir şey olur mu ya, adam küfür ediyor bize, ya baştan beri küfür ediyor.

- Bütün siyasi partilerin, işte grup olanların açıklamalarını verelim diyerek, önden bir kayda alalım diye...

- Olur mu canım, niye öyle bir kaygı olacak ki, mecbur musun öyle bir şey vermeniz. Ya şu adamın yaptıklarına bak ya, sanki ülke batmış bitmiş gitmiş elden...

- Tamam efendim...

- Tamamen vatan hainleri el koymuşlar ülkeye, biz vatan hainleri ile işbirliği içindeyiz, yenilir yutulur bir basın toplantısı değil yani...

- Anlaşılmıştır efendim.

- Vay anasını ya...

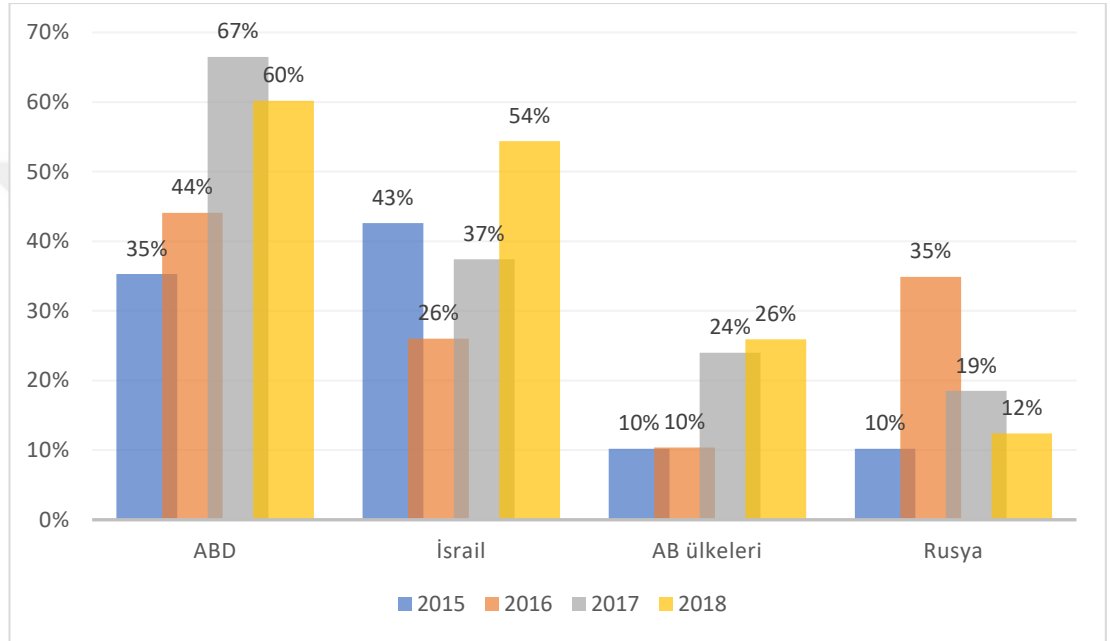
- Hemen kestiriyorum efendim. Özür dilerim efendim.

EK 4: Türkiye, Ukrayna ve Rusya olmak üzere “Hangi ülkeler sizin ülkenize karşı düşmanca davranıyor” konusunda kamuoyu araştırmaları

Türkiye

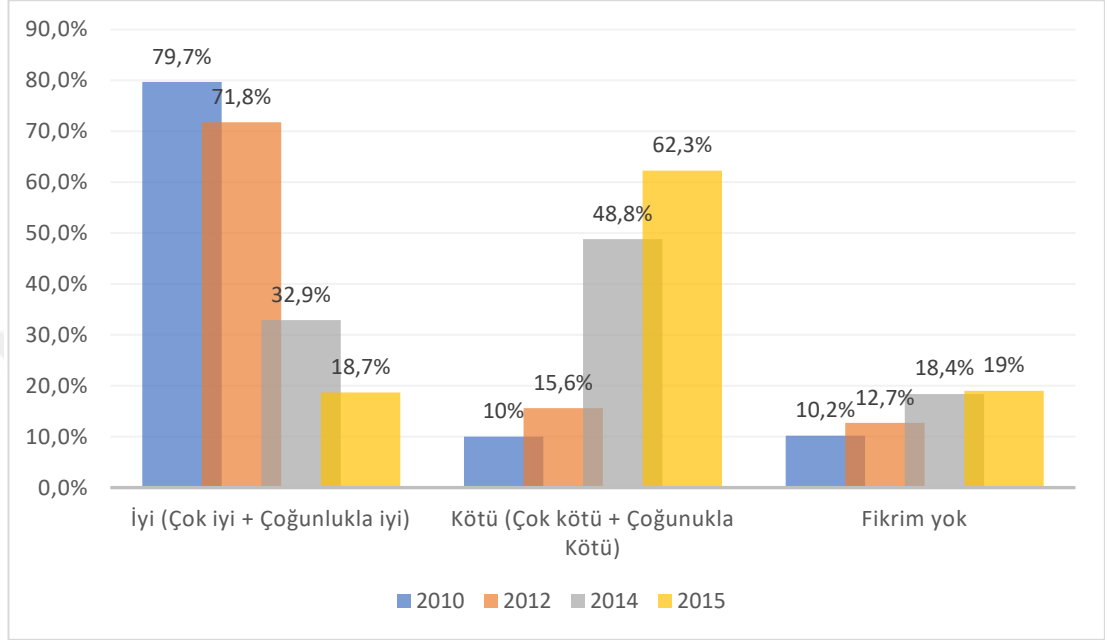
Tablo 11 Sizce en çok hangi ülke veya ülkeler Türkiye’ye tehdit oluşturmaktadır?

Türk Dış Politikası Kamuoyu Algıları Araştırması – 2018, Center for Turkish Studies, 6.06.2018,
Çevrimiçi: <http://ctr.s.khas.edu.tr/post/27/turk-dis-politikasi-kamuoyu-algilari-arastirmasi-2018>
(erişim 17.01.2018)

Ukrayna

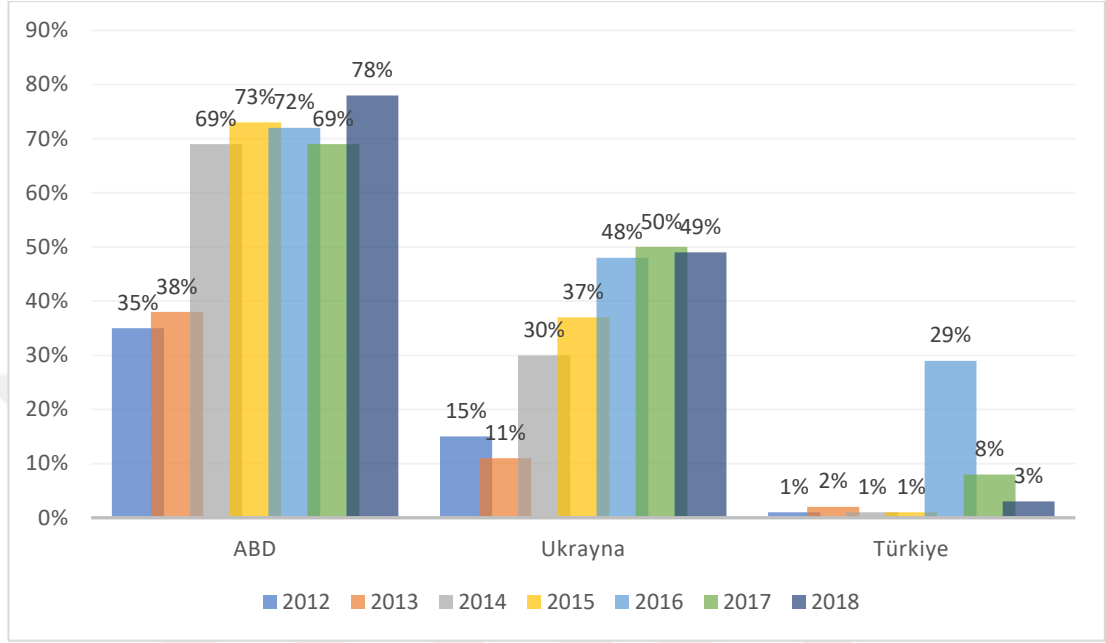
Tablo 12: Ukrayna vatandaşlarının Rusya'ya karşı tutumu

Горбулін В. (ред.), **Світова гібридна війна: український фронт: монографія**, Київ, НІСД, 2017, с. 375 [Gorbulin V. (ed.), *Dünya Hibrit Savaşı: Ukrayna Cephesi: monografi*, Kyiv, NİSD, 2017, s.375]

Rusya

Tablo 13: En çok hangi ülkeler Rusya'ya karşı düşmanca davranıyor?

“Друзья” и “враги” России, Левада-центр, 14.06.2018 Çevrimiçi:

<https://www.levada.ru/2018/06/14/druzya-i-vragi-rossii-3/> (erişim 17.01.2018) [Rusya'nın

“arkadaşları” ve “düşmanları, Levada-tsent, 14.06.2018]

EK 5: Türkiye’deki Gezi Olayları ile Ukrayna’daki Euromaydan Protestoları arasındaki Benzerlikler

Resim 11: Bayrak sembolü. Türkiye

Time'dan 2013'ün en iyi 10 fotoğrafı, Sabah, 03.12.2013 Çevrimiçi:

<https://www.sabah.com.tr/galeri/dunya/timedan-2013un-en-iyi-10-fotografi/11> (erişim 17.01.2018)

Resim 12: Bayrak sembolü. Ukrayna

Майдан и война Максима Дондюка, Радио Свобода, 22.02.2016 Çevrimiçi:

<https://www.svoboda.org/a/27566546/p2.html> (erişim 17.01.2018) [Maksym Dondük'ün Maydanı ve Savaşı, Radio Svoboda, 22.02.2016]

Resim 13: Sapanlı eylemci. Türkiye

'Sapanlı teyze' tutuklandı, Hürriyet, 14.10.2017 Çevrimiçi:
<https://www.hurriyet.com.tr/gundem/sapanli-teyze-tutuklandi-40609949> (erişim 17.01.2018)

Resim 14: Sapanlı eylemci. Ukrayna

Obama observers shot at in Ukraine: 40 gunmen in balaclavas fire bullets above monitors before withdrawing so Kremlin can build up forces, Mail Online, 10.03.2014 Çevrimiçi:
<https://www.dailymail.co.uk/news/article-2576537/Obama-observers-shot-Ukraine-40-gunmen-balaclavas-fire-bullets-monitors-withdrawing-Kremlin-build-forces.html> (erişim 17.01.2018)

Resim 15: Eylemcilerin iş makinesine el koyup polise doğru sürüyorlar. Türkiye

Turks Take Aim at Erdogan, Spiegel, 03.06.2013 Çevrimiçi:

<https://www.spiegel.de/fotostrecke/photo-gallery-turks-take-aim-at-erdogan-fotostrecke-97478.html>

(erişim 17.01.2018)

Resim 16: Eylemcilerin iş makinesine el koyup polise doğru sürüyorlar. Ukrayna

Історії Майдану від Владислава Мусієнка, nv.ua, 03.11.2014 Çevrimiçi:

<https://nv.ua/ukr/project/maidan-story-from-musienko-40003100.html> (erişim 17.01.2018) [Vladyslav

Musiienko'nun Maydan öyküleri, nv.ua, 03.11.2014]

Resim 17: Olaylarda hayatını kaybedenler. Türkiye

Gezi Parkı protestolarında çocukları ölen anneler yürüyüş yaptı, Timeturk, 29.09.2013

Çevrimiçi: <https://www.timeturk.com/tr/2013/09/29/gezi-parki-protestolarinda-cocuklari-olen-anneler-yuruyus-yapti.html> (erişim 17.01.2018)

Resim 18: Olaylarda hayatını kaybedenler. Ukrayna

Депутати надали сім'ям героїв Небесної сотні соціальні гарантії, Радіо Свобода, 06.10.2015

Çevrimiçi: <https://www.radiosvoboda.org/a/news/27290604.html> (erişim 17.01.2018) [Milletvekilleri, Cennetlik Yüz Kahraman ailelerine devlet desteği vermiştir, Radio Svoboda, 06.10.2015]

Resim 19: “Kahramanlar”. Türkiye

10 Unutulmaz Karakteriyle Yıldönümünde Gezi Hareketi, Sözcü, 01.06.2016 Çevrimiçi:
<https://www.sozcu.com.tr/2016/gundem/10-unutulmaz-karakteriyle-yildonumunde-gezi-hareketi-1255412/> (erişim 17.01.2018)

Resim 20: “Kahramanlar”. Ukrayna

Учасники Майдану в ілюстраціях, DW, 11.02.2014 Çevrimiçi:

<https://www.dw.com/uk/%D1%83%D1%87%D0%B0%D1%81%D0%BD%D0%B8%D0%BA%D0%B8-%D0%BC%D0%B0%D0%B9%D0%B4%D0%B0%D0%BD%D1%83-%D0%B2-%D1%96%D0%BB%D1%8E%D1%81%D1%82%D1%80%D0%B0%D1%86%D1%96%D1%8F%D1%85/g-17420114> (erişim 17.01.2018) [Maydan katılımcıları çizimleri, DW, 11.02.2014]

Resim 21: Gitar çalan adam. Türkiye

Gezi Parkı protestolarında ikonlaşan fotoğraflar, Radikal, 31.05.2015 Çevrimiçi:

<http://www.radikal.com.tr/fotogaleri/turkiye/gezi-parki-protestolarinda-ikonlasan-fotograflar-1368657-9/> (erişim 17.01.2018)

Resim 22: Gitar çalan adam. Ukrayna

Чоловік грає на гітарі біля правоохоронців, Уніан, 28.01.2014 Çevrimiçi:

<https://photo.unian.ua/photo/529660-muzhchina-igraet-na-gitare-vozle-pravoohraniteley> (erişim 17.01.2018) [Eylemci, polis önünde gitar çalmaktadır, Unian, 28.01.2014]

Resim 23: Piyano çalan adam. Türkiye

'Profesyonel eylemcilik'le suçlanmıştı; Gezi'de 'Piyano Çalan Adam' konuştu: Bu saçmalık!, T24, 17.11.2015 Çevrimiçi: <https://t24.com.tr/haber/profesyonel-eylemcilikle-suclanmisti-gezide-piyano-calan-adam-konustu-bu-sacmalik,750624> (erişim 26.02.2019)

Resim 24: Piyano çalan adam. Ukrayna

3 легендарні фото з Майдану, якими захоплюється весь світ, Факти, 21.11.2017 Çevrimiçi: <https://fakty.com.ua/ua/ukraine/20171121-3-legendarni-foto-z-majdanu-yakym-zahoplyuyetsya-ves-svit/> (erişim 17.01.2018) [Tüm dünyanın hayran kaldığı 3 efsane fotoğraf, Fauty, 21.11.2017]

Resim 25: Eylemci Düğünü. Türkiye

Gezi’de düğün, Vatan Fotogaleri, Çevrimiçi: <http://www.gazetevatan.com/gezi-de-dugun-28903-galeri-haber-fotogaleri/?Sayfa=1> (erişim 26.02.2019)

Resim 26: Eylemci Düğünü. Ukrayna

З чого почалася Революція гідності, Ветерани.ua, 07.11.2016 Çevrimiçi: http://veterano.com.ua/index.php?option=com_content&view=article&id=1321:z-chogo-pochalasya-revolutsiya-gidnosti&catid=8&Itemid=108 (erişim 17.01.2018) [Onur Devrimi Nasıl Başlamıştır, veterny.ua, 07.11.2016]

EK 6: 3.06.2013 Tarihinde Yayımlanan “Kelime Oyunu” Programında Sorulan Kelimelerin Tam Listesi

1. Görmek, eğlenmek amacıyla yapılan yolculuk

Gezi

2. Bir yerleşme merkezinde halkın gezip hava alması için düzenlenmiş ağaçlı ve çiçekli büyük bahçe

Park

3. Uluslararası hukukta herhangi bir ülkenin silahlı kuvvetlerine veya diğer silahlı gruplara mensup olmayan kişi

Sivil

4. Bir durum değiştirme veya daha ileriye götürme yönünde etkide bulunma çabası

Eylem

5. Ana duygu ve düşünceler çevresinde toplanma durumu, bölünmezliği içeren yalın bütün

Birlik

6. Mecazen gerçekleri anlar, kavrar durumuna gelme

Uyanma

7. M. K. Atatürk’ün “Terbiye ve irfan ile insanlık meziyetlerinin, vatan muhabbetinin, fikir hürriyetinin en kıymetli timsali olacaksınız” dediği kişiler

Gençler

8. Doğru, akla uygun yargılar verme yeteneği, aklıselim, hissiselim

Sağduyu

9. Hiçbir şekilde zarar verilmemesi gereken halkın bütünlüğüne ait taşınır veya taşınmaz varlıkların tümü

Kamusal

10. Şiddetsizlik ilkelerini izleyip, şiddetsiz eylemi en etkili yol olarak gören ideoloji

Pasifizm

11. Bilerek ve isteyerek, bir kimseye ya da kamuya ait bir mala, araca veya ürüne zarar verme eylemi

Vandalizm

12. Demokratik çözüm kutusu

Oysandığı

13. Halkın türlü siyasi ve toplumsal sorunlar karşısında görünüşünü belirlemek için başvurulmuş oylama

Referandum

14. Haklıyı haksıza, göstericiyi teröriste çeviren kişi, kışkırtmacı

Provokatör

15. Aynı ülkede yaşayan, aynı kültür özelliklerine sahip olan, aynı uyruktaki insan topluluğu

Halk

16. Tek ve hür olmanın simgesi olan uzun yıllar yaşayabilen bir bitki

Ağaç

17. Kardeşçe yaşamının simgesi sayılan ağaçlarla örtülü alan

Orman

18. Beşiktaş'ın şövalye ruhlu semt çocukları

Çarşı

19. "Bölme, bölüştürme" anlamında gelen, birleştirici bir semti adı da olan söz

Taksim

20. "Geniş alan" anlamına gelen Arapça kökenli bir söz

Meydan

21. Bir olayı protesto etmek, bir konuya dikkati çekmek amacıyla topluca adım atarak ilerleme

Yürüyüş

22. Karşı koyma, vazgeçmeme işi

Direnış

23. Bir davranış, düşünceyi, uygulamayı haksız, yersiz, gereksiz bularak karşı çıkma, kabul etmeme

Protesto

24. Dış etkilere bağımsız olarak insanın kendi iradesine, kendi düşüncesine dayanarak karar vermesi

Özgürlük

25. Bir topluluğu oluşturanların duygu, düşünce ve ortak çıkarlarda birbirlerine karşılıklı bağlanması

Dayanışma

26. Bütün emekçi kesimince uygulanan iş bırakımı

Genel grev

27. Herhangi bir amacı gerçekleştirmek için bir araya gelme, organize olma

Örgütlenme

28. Hem başkaldırmak hem de dikilmek, yürümeye başlamak anlamlarına gelen bir söz

Ayaklanmak

29. Bir televizyon kanalına yakışan en güzel isim

Halk

30. Medya gibi çeşitli meslek kolları arasında uyulması veya kaçınılması gereken davranışlar bütünü

Etik

31. Türkiye Cumhuriyeti'nin anayasasının 28. Maddesinde “Hürdür, sansür edilemez” ifadesiyle yer alan olgu

Basın

32. Nezihe Meriç'in “Bin Başlı Ehderha” olarak tanımladığı iletişim ortamı

Medya

33. Onaylamak ve ikrarla eşdeğer görülen eylem

Susmak

34. Basın, yayın ve haberleşme ile sinema ve kitap yapıtlarının hükümetçe denetlenmesi ve kısıtlanması

Sansür

35. Bir olay, bir olgu üzerine edindiği bilgiyi hazırlayıp yayın organlarında yayınlanması beklenen kişi

Haberci

36. “Baş belası” olarak tanımlanan bir sosyal ağ ve mikroblog sitesi

Twitter

37. M. K. Atatürk’ün “Gördüklerini, düşündüklerini, bildiklerini samimiyetle yazmalıdır” dediği kişi

Gazeteci

38. Çanak yalayan, dalkavukluk eden kişi

Yaltakçı

39. Güç, tehlike ve zorbalığa karşı durabilecekken sakınma, sekinme ve ses çıkarmama hali

Korkaklık

40. Ana akım tarafından terk edilip sosyal medyaya mahkûm kalan vatandaşın tutunduğu dal

Sanal alem

41. İletişim veya yayın organlarıyla verilen gerçek olmayan, uydurma veya çarpıtılmış bilgi

Yalan haber

42. Davranışları veya sözleriyle kötü bir sonuca yol açma, ateşe körükle gitme

Çanak tutma

43. Toplumsal olaylara müdahale aracı

TOMA

44. Ünlem haliyle “Yapma, sakın” anlamında kullanılan söz

Aman

45. Adı “Kent, site, devlet, devlet düzeni” anlamlarında yunanca kökenli bir sözden türeyen bir kamu görevlisi

Polis

46. Kelime anlamı “haklar” olan toplumsal yasalar bütünü, tüze

Hukuk

47. Yargı yolu kılavuzu

Avukat

48. Kaba güç

Şiddet

49. Birinin güvenlik kuvvetleri tarafından belli bir yerde belli bir süre alıkonulması

Gözaltı

50. Bir yolu ve geçidi kapamak için her türlü araçtan yararlanılarak yapılan engel

Barikat

51. Bazen gerilimi azaltmak için yapılması gereken eylem, geri gitmek, ricat etmek

Çekilmek

52. Hangi mesleği yaparsa yapsın, her insanda bulunması gereken acıma duygusu

Merhamet

53. Sağduyusunu kaybetmiş “güç kullanımını” niteleyen söz

Orantısız

54. Göz, burun, ağız ve akciğerlerdeki mukoş zarlarına saldıran maddenin en gevşek halindeki silah, oleoresin capsicum

Bibergazı

55. TOMA ifrazatı

Tazyikli su

56. Demokrasi solungacı

Gaz maskesi

57. Varoluşunun temel dayanağı “egemenlik kayıtsız şartsız milletindir” ilkesi olan anayasal devlet organı

TBMM

58. Cumhur sözünün eş anlamlısı

Halk

59. Hak ve özgürlükleri kısıtlayarak zor altında bulundurma durumu, tahakküm

Baskı

60. Kendini beğenme, başkalarından üstün tutma, büyüklenme anlamlarındaki söz

Kibir

61. İktidarı altında bulunanlara söz hakkı ve davranış özgürlüğü tanımayan kimse

Despot

62. Kişiyi kendi davranışları hakkında bir yargıda bulunmaya iten güç, içsel mahkeme

Vicdan

63. “Sapkınlık, doğru yoldan ayrılma” anlamındaki Arapça kökenli söz

Delalet

64. Düşüncesini fiilen gerçekleştirmeye çalışan kimse, etkin, eylemci

Çapulcu

65. Hamamat kaplıcalarıyla ünlü Hatay ilinin ilçesi

Reyhanlı

66. Bütün siyasi yetkinlikleri kendinde toplamış bulunan kimse

Diktatör

67. Ücretle iş gören genellikle erkek işçi, ulak

Hizmetkar

68. Bir yürütme erkinin yasama organından bağımsız bir şekilde yönetimde bulunduğu hükümet sistemi

Başkanlık

69. Kendi isteğiyle işten veya hizmetten ayrılma

İstifa etme

70. Kişinin büyüklüğünü arttıran, yaptığı bir yanlıştan ötürü bağışlanmasını isteme eylemi

Özür dileme

EK 7: Aleksandr Dugin. İç Düşman ile Tartışma Kuralları

EK 7-1 Rusçası

Правила полемики с Внутренним Врагом

Некоторые правила полемики в Новой России (после Крыма). Совершенно очевидно, что в стране два лагеря: патриотический (Путин, народ, МЫ) и либерально-западный (понятно кто – в элите и оппозиции, ОНИ). Между ними будут вестись бесконечные споры и дискуссии. Предлагаю упорядочить смысловые ряды.

Есть МЫ и есть ОНИ.

МЫ за Русский Крым, за русскую Украину, против США, НАТО и либерализма. И если надо МЫ (в крайнем случае) - за войну (хотя лучше решить наши стратегические задачи более эффективным и мягким способом).

ОНИ (в этой ситуации) жестко против войны, за свободную (от нас) Украину, против Путина (как патриота), за либерализм, "цивилизованный Запад", за США и Евросоюз.

Это суть вопроса. И среди нас и среди них есть множество различий и нюансов, конкуренций и идеологических противоречий. Но сейчас принципиально другое: МЫ и ОНИ.

МЫ - русские и те, кто за русских. ОНИ - нет, ОНИ с теми, кто против русских. С НАМИ Бог, с НИМИ дьявол. Но это как религия, никого ни в чем не убедишь. И эта война глубинная, внутренняя.

Предложение в следующем: разработать систему синонимов, используемых в полемике, но чтобы они были симметричными.

Например: ОНИ называют нас "патриотами". В ответ МЫ используем (пока еще уважительные и нейтральные) термины - "западники", "либералы". Это рыцарская форма полемики, в ней обсуждаются идеи, геополитика, идеологии, ценности, антропология, версии истории философские основания и т.д. Важно -

на этом уровне не ронять планку для НАШИХ, то есть не не срываться на более низкий уровень синонимического ряда.

Но когда НАС называют "националистами" или "коммунистами" ("советскими") - это уже носит уничижительный (в полемической сфере) характер. Пока еще не очень унижительно, но если уж НЕНАШИ бросили вам в лицо "националист", "коммунист", то в ответ должно прозвучать "агент влияния" США, "пятая колонна". Это соразмерно. И одинаково вызывает у широкой (вообще ничего не понимающей) публики равнозначно отрицательную реакцию. Важно на этом уровне держаться также в рамках, обсуждая, является ли высшей ценностью национальный суверенитет и насколько имеет значение историческая память (в том числе царская и советская), а также стыдно или не стыдно быть проводником интересов в своей же стране иностранной державы.

Когда мы переходим на еще более низкий уровень и со стороны "почтенных либералов", они же менее почтенная "пятая колонна", раздается заветное — "фашист", "нацист", "сталинист", нам надо хладнокровно парировать "шпион", "предатель", "сколько тебе заплатило ЦРУ".

Итак, повторяем урок по уровням полемики:

[вежливое] патриот на другой стороне либерал (=западник)

[грубое] националист (коммунист) на другой стороне агент влияния

[непристойное] нацист (сталинист) на другой стороне шпион, предатель", "сколько тебе заплатило ЦРУ".

Кто вы на самом деле в борьбе имен не имеет большого значения, есть МЫ и есть ОНИ. Евгений Головин писал:

ОНИ и МЫ мучительно устали.

ОНИ от НАС, а МЫ от НИХ.

Важно лишь ясно понимать эти правила, и точно подбирать ругательства. Если мы будем заведомо занижать полемику, то это нанесет нам имиджевый вред. Если не справляетесь с либералом сами, позовите того, кто пообразованней и покомпетентней. Если же вас клеймят "националистами" и "коммунистами", не скатывайтесь сразу на "а ты шпион", зафиксируйтесь на "агенте влияния". Будет более изящно. И лишь когда мразь дойдет до "русский фашист", "сталинист", тогда можно прибегнуть к "Смерть Шпионам!" Но и поднимать уровень полемики не следует, если ОНИ начинают с "ты - фашист", "ты сталинист", выставьте против них начинающих, но агрессивных полемистов, а сами идите заниматься каким-то более важным делом. Такой аргумент (фашист, сталинист) используют умственно отсталые, а тратить на них время жалко. Или можно запустить какую-нибудь автоматическую программу "патриотического троллинга", включая демотиваторы, мемы и вирусные видео с навальным у американского посольства, с рожами дикторов с Эха Москвы и прочую наглядную агитацию начинающего патриота.

EK 7-2 Türkçesi

İç Düşman ile Tartışma Kuralları

Ülkemizde 2 ayrı kampın olduğu aşikâr. Biri vatansever (Putin, halk, BİZ), diğeri batılı-liberal (hem elit kesimde hem de muhalefet kesiminde bu kampı temsil edenler belli zaten, ONLAR). Bu iki grup arasında bitmek bilmeyen tartışmalar ve münakaşalar devam edip duracak. Bu nedenle kavramsal kümeye çekidüzen verelim. Ortada BİZ ve ONLAR var.

BİZ Rus Kırım'ından, Rus Ukrayna'sından yanayız, ABD, NATO ve liberalizme karşıyız. Gerekirse (stratejik hedeflerimize daha yumuşak ve elverişli bir şekilde ulaşırsak daha iyi tabii) savaş da olsun diyoruz.

ONLAR (söz konusu durumda) sert bir şekilde savaşa karşı, ‘bizden’ bağımsız Ukrayna’dan yanayken vatansever olan Putin’e karşı, liberalizmi, medeni Batı’yı, ABD’yi ve AB’yi destekliyorlar.

Aslında şu an tam da bundan bahsediyorum. Doğal olarak hem bizler, hem onlar arasında çeşit çeşit farklar, fikirler, ayırtılar, rekabet akımları ve ideolojik çelişkiler mevcut. Ama şu an en önemlisi BİZ ve ONLAR olması.

BİZ Rusuz, ONLAR değil, ONLAR Ruslara karşı olanlarla birlikte.

BİZİMLE Tanrı, ONLARLA Şeytan. Bu da din gibi, kimseyi hiçbir şeye zorla inandıramazsın. Ve bu savaş çok derin ve içsel

Önermek istediğim, tartışmalarda kullanılacak terimlerin, simetrik olsun diye eş anlamlılarının sisteminin kurulması.

Mesela, ONLAR bize ‘vatansever’ diyorlar. BİZ de cevap olarak (şimdilik saygılı ve tarafsız) liberaller ve batılilar gibi terimler kullanacağız. Bu şövalye münakaşası, bu tip konuşmalarda görüşler, jeopolitik, ideolojiler, değerler, antropoloji, tarihin çeşitli yorumları, felsefe temelleri vs. tartışılıyor. BİZİMKİLER bu seviyedeki tartışmalarda daha düşük seviyeli eş anlamlı sıfatlara inmemeye dikkat göstermeliler.

BİZE hitaben kullanılan ‘milliyetçiler’ ya da (Sovyet) ‘komünistler’ isimleri (polemik anlamda) artık kırıcı nitelikler taşımakta. Çok aşağılayıcı olmamakla birlikte BİZDEN OLMAYANLAR yüzümüze ‘milliyetçi’ ve ‘komünist’ diye vurmuşsa karşılık olarak ‘ABD’nin etki ajanı’* veya ‘Beşinci kol’* denmeli. Bu simetrik bir cevap. İlaveten geniş (ve hiçbir şey anlamayan) kitlede aynı olumsuz tepkiyi yaratıyor. Bu düzeyde önemli olan, milli egemenliğin ne denli yüksek değer olduğu, tarihi hafızanın (Çarlık ve Sovyet zamanlarından kalma da dahil) ne kadar önem taşıdığı, yabancı bir ülkenin

* Nüfuza sahip ve nüfuzunu kamuoyunu ya da karar verme sürecini etkileyerek çalıştığı ülke adına olumlu bir şekilde değiştirmek amacıyla kullanan bir ajandır.

* fiilî müdahale ile ele geçirilemeyen bir kitleyi ya da devleti propaganda, casusluk, sabotaj ya da terör yoluyla manevî etkiye maruz bırakmak suretiyle müdahaleye uygun hale getirmek ya da fiilî savaş esnasında savaşı daha kolay kazanmak için yapılan her türlü manevî yıkıcı çalışmadır.

yararlarının sözcüsü olmanın ayıp olup olmadığı konularını içeren bir tartışma çerçevesinden çıkmamak.

‘Sayın liberaller ya da çok sayın olmayan ‘beşinci kol’un ağızından daha da düşük seviyeli ‘faşist’ ‘nazi’, ‘satalinist’ sıfatları çıktığında acımasız ‘casus’, ‘hain’, ‘CİA sana ne kadar ödedi?’ diye cevap vermelisiniz.

Derken tartışma dersimizi tekrarlayalım;

[kibar] vatansever = liberal (batılı)

[kaba] milliyetçi (komünist) = etki ajanı

[aşağılayıcı] nazi (stalinist) = casus, hain, CİA sana ne kadar ödedi?

Sizin bu tartışmada tam olarak hangi noktada durduğunuz önemli değil. Önemli olan BİZ ve ONLAR olması. Önemli olan bu kuralları benimseyip aşağılayıcı kelimeleri doğru bir şekilde seçmek, bu kadar. Tartışmanın seviyesini biz düşürürsek kendimize imaj açısından zarar veririz. Liberallerle yalnız başınıza başa çıkamazsanız daha bilgili ve nüfuzlu biri çağırın. ‘Milliyetçi’ ve ‘komünist’ diye damgalanırsanız hemen ‘hain’ diye bağırmayın, ‘etki ajanı’ndan aşağı inmezseniz daha zarif görünürsünüz. Ancak ve ancak bu pislik, ‘Rus faşisti’ ve ‘stalinist’e kadar varırsa ‘Hainler ölsün’ denilebilir. Fakat tartışırmanın seviyesini yükseltmekten de kaçının.

Alexandr Dugin

ÖZGEÇMİŞ

ANNA SUKHODOLOVA

1985 yılında Ukrayna’da doğdu. Lise, Lisans ve Yüksek Lisans eğitimini Ukrayna’da tamamladı. Kiev Ulusal Taras Shevchenko Üniversitesi Gazetecilik Enstitüsü Gazetecilik Bölümü Televizyon Gazeteciliği Ana Bilim Dalında 2002 yılında eğitimine başladı. 2005 yılında Ukrayna Ulusal Strateji Enstitüsü tarafından düzenlenen Genç siyaset bilimcileri yarışmasında “Ukrayna’nın Ulusal Eliti; karanlık dünü, şüpheli bugünü, belirsiz yarını” adlı araştırma ile ikincilik ödülüne layık görüldü. Kısa sosyo-politik bir film olarak hazırladığı “Medya ve 2006 Seçimleri: Dayanılmaz Hafiflik” adlı bitirme projesi ile 2008 yılında bu bölümden mezun oldu. Aynı yılda başladığı Yüksek Lisans eğitimini “İmaj yaratmanın özgün bir aracı olarak Talk-Show: Ukraynalı siyasetçilerin imaj yaratma tekniklerinin derlemesi” isimli tez ile tamamladı. 2012 yılında İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü’nde Doktora eğitimine başladı. 2004-2012 yılları arasında Ukrayna’nın çeşitli TV kanallarında muhabirlik, meclis muhabirliği ve editörlük yaptı. Halen Türkiye’de pazarlama ve içerik uzmanı olarak çalışmaktadır.

Anna Ukraynaca, Rusça, İngilizce, Türkçe ve Osmanlıca bilmekte, İspanyolca öğrenmektedir.